

Studiestödet 2013

Studiestödet 2013

Sammanfattning	3
1 Inledning	9
1.1 Uppdraget	9
1.2 Faktaunderlag	9
1.3 Utveckling och förändring av CSN:s uppföljningssystem	9
1.4 Avgränsningar m.m.	9
2 Studiestödssystemet i korthet	11
3 Övergripande utveckling	13
3.1 Antal studiestödstagare och låntagare	13
3.2 Utbetalningar och inbetalningar	14
4 Studiehjälp och Rg-bidrag	19
4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå	19
4.2 Studiehjälp för studier i Sverige	20
4.3 Studiehjälp för studier utomlands	28
4.4 Rg-bidrag	30
5 Studiemedel	33
5.1 Studiestöd till vuxna studerande	33
5.2 Antal stödtagare och utbetalda belopp	33
5.3 Studiebidrag	42
5.4 Lån under studietiden	46
5.5 Inkomster under studietiden	54
5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekrytering till studier	57
5.7 Ålder och åldersgränser	61
5.8 Tid med studiemedel	64
5.9 Studieresultat	68
5.10 Studiemedel vid sjukdom och vid vård av barn eller närstående	70
6 Studiestöd till utländska medborgare	73
6.1 Den grundläggande rätten till svenskt studiestöd	73
7 Återkrav	77
7.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt	77
7.2 Antal återkrav och utestående fordran	78
7.3 Nya och slutreglerade återkrav 2013	79
7.4 Orsaker till återkrav	80
7.5 Efterkontrollerad inkomst	81
7.6 Betalning av återkrav	82
8 Återbetalning av lån	85
8.1 Tre återbetalningssystem	85
8.2 Regler och syfte	85
8.3 Låntagare och fordran	86
8.4 Debitering och inbetalning	90
8.5 Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster	95
8.6 Nedsatta årsbelopp	96
8.7 Avskrivning av lån	97
8.8 Osäkra fordringar	98
8.9 Låntagare med betalningssvårigheter	101
8.10 Utomlandsbosatta låntagare	102
8.11 Saknade adresser	104
8.12 Ränteutveckling	105
Referenser	107

Sammanfattning

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2014 ska CSN lämna en rapport där myndigheten redogör för utvecklingen inom studiehjälp och studiemedel samt återbetalning. Långsiktiga och kortsiktiga förändringar som myndigheten bedömer vara väsentliga ska kommenteras och analyseras. Denna rapport är en redovisning av detta uppdrag.

Övergripande utveckling

Rekordmånga studiemedelstagare på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands

Under 2013 hade 471 950 personer studiemedel, en ökning med knappt 5 000 studerande. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige och antalet utlandsstuderande har aldrig tidigare varit högre än under 2013.

Samtidigt minskade antalet gymnasieungdomar som fick studiehjälp med hela 20 300 personer. Under 2013 hade 424 300 studerande studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands. Antalet studerande med studiehjälp har minskat under en följd av år vilket beror på minskande ungdomskullar.

Den 31 december 2013 hade 1 474 000 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare har ökat med 19 300 sedan 2012. Den utestående fordran på lån uppgick till 198,2 miljarder kronor.

Studiehjälp

Antalet studerande med studiebidrag fortsätter att minska

Den minskning av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag som inleddes 2010 fortsatte under 2013. Antalet studerande i den svenska gymnasieskolan som fick studiebidrag minskade med 20 900 personer och uppgick till 423 200. Minskningen beror på minskande ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan. Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas minskningen fortsätta tills dagens 13-åringar blir 16 år och börjar på gymnasiet.

Av dem som har studiebidrag för studier i Sverige studerar de flesta på kommunala gymnasieskolor. Antalet studerande med studiebidrag minskade något på både kommunala och fristående gymnasieskolor jämfört med 2012. Andelen studerande med studiebidrag som går på fristående gymnasieskolor är 26 procent vilket är en i stort sett oförändrad andel jämfört med föregående år.

Även utbetalningarna av studiebidrag minskade under 2013 som en följd av att antalet studerande minskade. Under året betalade CSN ut studiebidrag till ett belopp motsvarande 3,3 miljarder kronor till studerande i Sverige.

Färre fick inackorderingstillägg

I den nya gymnasieskolan som infördes höstterminen 2011 har de så kallade specialutformade programmen försvunnit och ersatts av utbildningar på nationella program eller av särskilda varianter. Detta har lett till att färre studerande får inackorderingstillägg. Under 2013 hade 8 600 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär en minskning

med 1 200 studerande eller 12 procent jämfört med föregående år. Under 2013 fick 5,2 procent av studiehjälpstagarna i fristående gymnasieskolor inackorderingstillägg.

Mångårig ökning av antalet studerande med extra tillägg

Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2013, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Under 2013 gavs extra tillägg till 17 700 studerande i Sverige, vilket är en ökning med knappt 9 procent jämfört med 2012.

Antalet studerande som får extra tillägg har ökat under flera år. Ökningen beror på att fler familjer har mycket låga inkomster. Detta gäller särskilt familjer som är nyanlända till Sverige. Även antalet ensamkommande flyktingbarn, vilka oftast saknar inkomst, har påverkat utvecklingen.

Studiemedel

Många studerar med studiemedel

Under 2013 studerade 471 950 personer med studiemedel. Det var en ökning med 1 procent eller 4 800 personer sedan 2012. Mer än halva ökningen av antalet studerande med studiemedel har skett på gymnasienivå i Sverige. Under 2013 studerade 112 600 personer med studiemedel på gymnasienivå. Faktorer som bidragit till ökningen av antalet studerande på gymnasienivå är en ökad statlig finansiering av platser vid yrkesvux och att stora ungdomskullar lämnat gymnasieskolan, varav en del med ofullständiga betyg. Ytterligare en bidragande orsak kan vara lättnader i regelverket för provning av tidigare studieresultat som inneburit att fler kan få studiemedel.

Antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå var 337 300 vilket är det högsta antalet någonsin. Antalet studerande med studiemedel utomlands fortsatte att öka i samma takt som under fjolåret och uppgick till 33 600 personer. Även detta är fler än någon gång tidigare. De länder som tar emot flest svenska studiemedelstagare är USA och Storbritannien. En viktig orsak till att många studerar på eftergymnasial nivå, i Sverige eller utomlands, är att stora ungdomskullar har lämnat gymnasieskolan under en följd av år.

Under 2013 betalades det ut 24,7 miljarder kronor i studiemedel, vilket är en ökning med 642 miljoner jämfört med 2012. Utbetalningarna av lån ökade med 378 miljoner kronor, medan utbetalningarna av bidrag ökade med 262 miljoner kronor.

Högre bidraget vanligast bland studerande på grundskolenivå

Under 2013 var det 437 900 studerande som fick studiemedel med generellt bidrag och 40 200 studerande som fick studiemedel med högre bidrag. Andelen studerande som får det högre bidraget uppgår till 8 procent av samtliga som studerar med studiemedel. Störst andel med högre bidrag finns bland dem som studerar på grundskolenivå, där 55 procent av studiemedelstagarna har studiemedel med den högre bidragsnivån.

Sedan ett par år kan vissa studerande i åldern 20–24 år få studiemedel med den högre bidragsnivån. Antalet unga studerande som studerar med det högre bidraget ökade med 1 100 personer under 2013. Under 2013 uppgick antalet unga studerande med bidraget till 4 200. Den främsta förklaringen till ökningen är sannolikt att satsningen nu fått fullt genomslag och når den avsedda målgruppen.

Stor kvinnodominans bland dem som får tilläggsbidrag för barn

Under 2013 fick 78 300 studiemedelstagare tilläggsbidrag för studerande med barn. Av dem som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå hade 13 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 28 respektive 51 procent.

Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2013 var 81 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor.

Liten ökning av lånebenägenheten

Under 2013 tog 67,7 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten nådde sin lägsta nivå 2011 och har sedan dess ökat med 0,8 procentenheter. Det går dock ännu inte att tala om ett trendbrott i låntagandet eftersom förändringen är liten och då det har skett förändringar i åldersstrukturen bland studiemedelstagarna som kan förklara utfallet.

Färre med inkomster över fribeloppsgränsen

Den 1 januari 2011 höjdes fribeloppet med motsvarande 31 000 kronor för en heltidsstuderande. Detta ledde till att de reducerade och återkrävda beloppen för 2011 minskade med 141 miljoner kronor. De uppgick därmed till 236 miljoner kronor. Av studiemedelstagarna var det sammanlagt 19 500 personer eller 4 procent som antingen fick reducerade studiemedel under studietiden eller återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst för 2011.

Under 2013 reducerades de utbetalda studiemedelsbeloppen med 96 miljoner kronor utifrån de inkomststoppgifter som de studerande själva anmälde. Reduceringsbeloppet ökade med 7 miljoner kronor jämfört med 2012.

Tecken på förbättrad ekonomi

Under 2013 tydde flera tecken på att den ekonomiska situationen för studerande har förbättrats. Ett sådant tecken var att studiemedlens allmänna köpkraft var den högsta sedan studiemedelssystemet infördes 1965. Svaren i en enkätundersökning CSN genomförde hösten 2013 visade också att den studieekonomiska situationen upplevdes som positiv av en högre andel av studiemedelstagarna än tidigare.

Även studiemedlen upplevdes som mer tillräckliga än tidigare. Av dem med både bidrag och lån uppgav 39 procent att studiemedlen täckte deras omkostnader och 80 procent ansåg att studiemedlen täckte mer än 75 procent av levnadsomkostnaderna. Andelen av låntagarna som angav att studiemedlen helt täckte levnadsomkostnaderna hade ökat med 5 procentenheter sedan 2011.

Studiestöd till utländska medborgare

Fler utländska medborgare beviljas rätt till svenskt studiestöd

När den som inte är svensk medborgare första gången söker studiestöd, gör CSN en särskild prövning och utreder den så kallade grundläggande rätten till svenskt studiestöd. Under 2013 prövade CSN 27 000 utländska medborgares grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Av dessa beviljades 21 100 sådan grundläggande rätt, en ökning med 6 procent sedan 2012.

Under 2013 var det vanligast att de som beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd kom från Somalia (3 000 personer), Afghanistan (2 000 personer) och Irak (1 200 personer). Antalet medborgare från olika länder uppvisar ett tydligt samband med antalet asylsökande och anhöriginvandrande som kommer till Sverige.

Inom EU kom de flesta sökande från Polen (1 100 personer), Finland (500 personer) och Tyskland (400 personer).

Det vanligaste skälet till att CSN beviljade grundläggande rätt till svenskt studiestöd under 2013 var att de sökande har permanent uppehållstillstånd (PUT) i Sverige. Bland dem som beviljades grundläggande rätt enligt EU-rätten var det vanligaste skälet att de var anhöriga till en migrerande arbetstagare.

Återkrav

Färre återkrav efter fribeloppshöjning

Under 2013 minskade antalet beslut om återkrav med 20 200 jämfört med 2012, vilket motsvarar en minskning med 26 procent. Det minskade antalet återkrav berodde på att fribeloppsgränsen för inkomst höjdes 2011. Fribeloppshöjningen fick till följd att färre återkravsbeslut fattades vid efterkontrollen av 2011 års inkomster.

Av de studerande som hade studiehjälp under 2013 fick 4 procent ett beslut om återkrav. Motsvarande andel för studerande med studiemedel var 8 procent. Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp hade 80 procent slutbetalat sitt återkrav den 31 december 2013. Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel var det 72 procent som hade slutbetalat sitt återkrav innan årets slut. Det genomsnittligt återkrävda beloppet, exklusive ränta, var 6 200 kronor. Det var 300 kronor lägre jämfört med 2012.

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2013, en ökning med 1 procent. Ökningstakten var långsammare än tidigare beroende på att färre beslut om återkrav fattades under året.

Under 2013 betalades det in återkrav motsvarande 384 miljoner kronor. Det är 24 procent lägre än under 2012 och beror på att antalet beslut om återkrav minskade.

Återbetalning av lån

Antalet låntagare och den totala fordran ökar

Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 19 000 personer mellan 2012 och 2013. Den 31 december 2013 fanns det 1 474 000 låntagare med en studieskuld. Antalet låntagare minskar för de äldre lånetyperna, men ökar för annuitetslånet. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 59 000 personer under 2013, trots att 27 000 låntagare slutbetalade sina lån under året.

Av låntagarna var 1 259 000 återbetalningsskyldiga på sina lån. För lånetypen annuitetslån ökade antalet återbetalningsskyldiga låntagare med 55 700, medan antalet återbetalningsskyldiga fortsatte att minska för de äldre lånetyperna.

Den 31 december 2013 var den totala utestående fordran, inklusive äldre lån, lån föremål för skuldsanering och uppsagda lån, 198,4 miljarder kronor varav 891 miljoner kronor avsåg avgifter. Fordran ökade med 4 miljarder kronor mellan 2012 och 2013.

Ökad skuldsättning för låntagare med annuitetslån

Den genomsnittliga skulden för samtliga låntagare var 134 000 kronor den sista december 2013. Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2013 från 124 000 kronor till 127 000 kronor. För låntagare med studielån, som har de genomsnittligt högsta skulderna, minskade den genomsnittliga skulden för tredje året i rad. För låntagare med studiemedel fortsatte genomsnittsskulden att minska, vilket den har gjort kontinuerligt sedan 1997.

Historiskt har män haft högre studieskulder än kvinnor, men de har betalat av sina skulder i lite snabbare takt. Sedan 2008 har dock kvinnor högre skulder på sina annuitetslån jämfört med män. Denna förändring beror på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under något längre tid än män. Den 1 januari 2014 var den genomsnittliga skulden 128 000 kronor för kvinnor och 125 000 kronor för män.

Utomlandsbosatta betalar lägre andel av vad som debiteras

CSN debiterade låntagarna totalt 11,8 miljarder kronor i årsbelopp för 2013. Av samtliga återbetalningsskyldiga med annuitetslån debiterades 51 procent ett årsbelopp i intervallet 6 000–6 999 kronor. När det gäller studielån är det vanligast med ett årsbelopp i intervallet 10 000–14 999 kronor. För låntagare med lånetypen studiemedel är det vanligast att årsbeloppet återfinns i intervallet 4 000–4 999 kronor.

Av de debiterade beloppen för 2013 betalade låntagarna under året in totalt 10,8 miljarder kronor, exklusive förtida inbetalningar. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,2 procent av vad som debiterats för året, vilket var samma andel som under 2012.

Det är stora skillnader mellan hur bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det som debiteras. Bosatta i Sverige betalade under 2013 in 93,6 procent av de debiterade beloppen, medan bosatta utomlands betalade in 72,4 procent. Under 2013 var 64 500 låntagare bosatta utomlands. Det innebar en ökning med 2 400 personer. De utomlandsbosatta låntagarna hade i december 2013 en samlad skuld på totalt 14,5 miljarder kronor.

De förtida inbetalningarna uppgick till 936 miljoner kronor under 2013, en minskning med 1 miljon jämfört med 2012.

Fler fick nedsättning

En återbetalningsskyldig låntagare kan ansöka om och få nedsättning av sitt årsbelopp. Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst eller åter börjar studera med studiestöd. Under 2013 fick 155 000 låntagare nedsättning av sina årsbelopp. Det var en ökning med 2 procent jämfört med 2012.

Årsbeloppen sattes sammanlagt ned med 1 146 miljoner kronor. Annuitetslånen stod för 79 procent av det totalt nedsatta beloppet. Nedsättningsbesluten som avsåg annuitetslån gällde främst nedsättning på grund av studier och låg inkomst.

Färre fick lån avskrivet – men de avskrivna beloppen ökade

Under 2013 fick 53 000 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en minskning med 3 000 personer jämfört med 2012. Det avskrivna beloppet ökade dock med 29 miljoner kronor. Det totalt avskrivna beloppet inklusive lån och avgifter uppgick 2013 till 656 miljoner kronor. Ökningen av de avskrivna beloppen beror framför allt på att fler låntagare med lånetypen studielån uppnådde 65 års ålder och att dessa hade relativt höga skulder.

Lägst andel osäkra fordringar för annuitetslånet

Enligt 2013 års beräkningar är 28,2 miljarder kronor av den utestående fordran osäker. Av dessa avser 4,1 miljarder kronor låntagare som är bosatta utomlands och 1,6 miljarder kronor låntagare som CSN för närvarande saknar adress till. Under 2013 ökade de osäkra fordringarna jämfört med 2012. Ökningen beror främst på att antalet låntagare har blivit fler.

De beräknade osäkra fordringarna varierar mellan lånetyperna. För studiemedel bedöms 34 procent av fordran vara osäker, för studielån bedöms 26 procent vara osäker och för annuitetslån bedöms 8 procent vara osäker. Detta innebär att det nuvarande annuitetslånet har den klart lägsta risken för kreditförluster. Lånetypen studielån står med 16,3 miljarder kronor för 58 procent av den osäkra fordran.

Färre låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten

Under 2013 var det totalt 110 000 personer med obetalda belopp som fanns hos Kronofogdemyndigheten någon gång under året. En del av låntagarna reglerar betalningskraven relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året. Den 31 december 2013 hade 80 200 låntagare ett krav hos Kronofogdemyndigheten, vilket var en minskning med 9 400 personer sedan 2012. Män är överrepresenterade bland de låntagare som har ett krav överlämnat till Kronofogdemyndigheten.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2014 ska CSN lämna en rapport där myndigheten redogör för utvecklingen inom studiehjälp och studiemedel samt återbetalning. Långsiktiga och kortsiktiga förändringar som myndigheten bedömer vara väsentliga ska kommenteras och analyseras i rapporten. Denna rapport är en redovisning av detta uppdrag.

1.2 Faktaunderlag

Det statistiska underlaget är hämtat från

- Studiestödets informationssystem (STIS)
- ekonomisystemet Agresso
- databassystemet Data Warehouse.

För att tolka utvecklingen av studiestöden och återbetalningen av lån refererar CSN även till andra utredningar som myndigheten har genomfört, och till statistik och rapporter som har presenterats av andra.

1.3 Utveckling och förändring av CSN:s uppföljningssystem

Under 2013 har det genomförts förändringar av CSN:s it-system för uppföljning. Bland annat har möjligheterna att följa upp olika aspekter av återbetalningsverksamheten utvecklats. I samband med detta har ett antal definitioner kvalitetssäkrats. Bland annat definitionen av begreppen för bosättning, debiterat-, inbetalt- och nedsatt belopp, slutreglerade lån och återbetalningsskyldiga låntagare har setts över. Som en konsekvens av detta arbete har ett antal uppgifter i årets rapport tagits fram på nytt för tidigare år i syfte att säkerställa jämförbarhet mellan åren.

Arbetet med att utveckla nya områden samt att införa nya definitioner i befintliga uppföljningsområden kommer att fortsätta under 2014 och är ett led i att skapa ett kvalitetssäkrat system för uppföljning. Detta kan även få återverkningar i kommande årsrapporter.

1.4 Avgränsningar m.m.

Denna rapport avser studiestödstagarna och studiestödet, samt återbetalningen av studielån under 2013. Studerande med så kallad TUFF-ersättning¹ omfattas inte. Samtliga beloppsuppgifter och regler som CSN redogör för avser 2013.

Administrationn av studiestöden behandlas inte i rapporten. För information om administrationen hänvisas till CSN:s årsredovisning.

De data som används avser i flertalet fall perioden 2009–2013. I vissa fall används längre tidsserier för att ge en bättre översikt över utvecklingen. I några fall används även kortare

---

¹ Ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar med barn som är beroende av teckenspråk för att kommunicera.

tidsserier, för att det saknas tillförlitliga äldre data eller för att enbart ge en översiktlig bild jämfört med föregående år.

De data som redovisas i rapporten kan i vissa fall skilja sig något från vad som har presenterats i exempelvis CSN:s årsredovisning. Det beror på att bland annat besluten om studiestöd kan ändras löpande, även efter årets slut. Uppgifter kan därför förändras beroende på när statistiken framställs. I de siffror som redovisas i löptext i denna rapport förekommer det avrundningar.

2 Studiestödssystemet i korthet

Studiestöd ges som bidrag eller lån och är avsett att finansiera de studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet ska verka rekryterande och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och därmed bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.²

De studiestöd som CSN administrerar är studiehjälp, Rg-bidrag och studiemedel.³

Studiehjälp består av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande framför allt i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande som måste bo inackorderade på skolorten.

Rg-bidrag lämnas för kostnader vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade studerande vid riksgymnasierna samt till svårt rörelsehindrade studerande i särskilt anpassad utbildning.

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. Alla som uppfyller villkoren⁴ har rätt till studiemedel.

I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

Studerande som har fått studiestöd felaktigt utbetalt kan genom ett återkrav bli skyldig att betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

De lån som ges vid studier ska återbetalas när studierna med studiemedel är avslutade. Det finns för närvarande tre olika återbetalningssystem i bruk:

- studiemedel (lån tagna före 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Det nuvarande annuitetslånet betalas normalt tillbaka på 25 år. Räntan på lånet beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad under de senaste tre åren. Det finns trygghetsregler som gör att en låntagare har möjlighet att få nedsättning av det årsbelopp som ska betalas eller i vissa fall skuldavskrivning.

---

² Prop. 2013/14:1. Budgetpropositionen för 2014. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

³ Denna rapport omfattar inte TUFF-ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar. Från och med 2014 finns även stödet lärlingsersättning. Eftersom lärlingsersättningen infördes först 2014 avhandlas den inte i denna rapport.

⁴ Villkoren för studiestöd regleras främst av Studiestödslag (1999:1395) och Studiestödsförordning (2000:655).

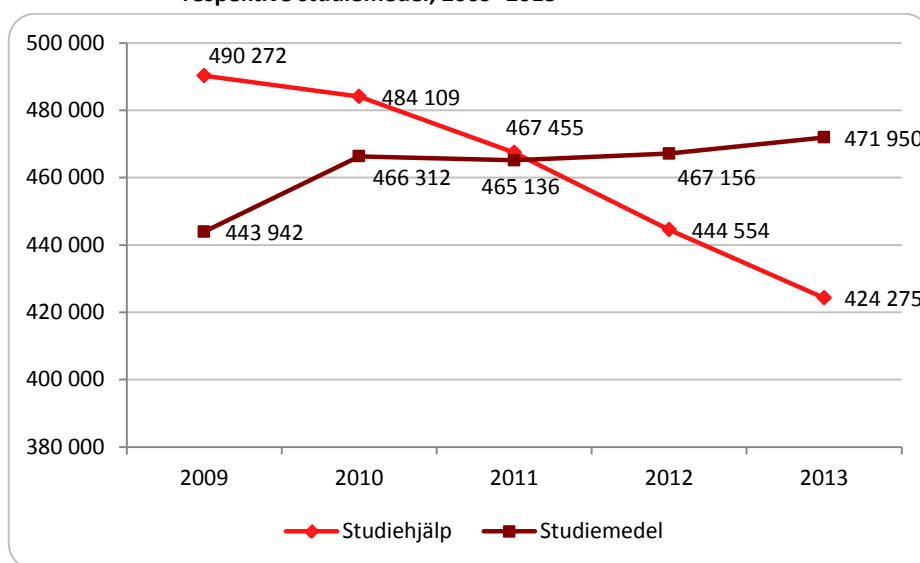
3 Övergripande utveckling

I detta kapitel presenteras utvecklingen av antalet studerande med studiestöd samt uppgifter om storleken på studiestödsutbetalningarna. Presentationen sker på en övergripande nivå. Uppgifterna beskrivs och förklaras mer ingående senare i rapporten. Även reglerna för de olika studiestöden och studielånen beskrivs mer utförligt i rapportens olika ämnesavsnitt.

3.1 Antal studiestödstagare och låntagare

Under 2013 minskade antalet studerande med studiehjälp för gymnasiestudier. Antalet studerande med studiemedel ökade och är historiskt högt.

Diagram 3.1 Antal studiestödstagare, fördelat på personer med studiehjälp respektive studiemedel, 2009–2013

Antalet studerande med studiehjälp minskade med hela 20 300 personer, en minskning med 4,6 procent. Antalet studerande med studiehjälp har minskat under en följd av år vilket beror på minskande ungdomskullar. Minskningen väntas fortgå även de närmaste åren.

Antalet studerande med studiemedel ökade med 4 800 personer under 2013, vilket motsvarar en ökning med 1 procent. Antalet studerande ökade på samtliga utbildningsnivåer utom på grundskolenivån. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå och antalet utlandsstuderande har aldrig tidigare varit högre än under 2013. Stora ungdomskullar som har lämnat gymnasieskolan under senare år har bidragit till detta.

Den 31 december 2013 hade 1 474 000 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare har ökat med 19 300 sedan 2012, en ökning med 1,3 procent. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare var 1 258 600 under 2013.

3.2 Utbetalningar och inbetalningar

3.2.1 Samtliga ut- och inbetalningar

I tabellen redogörs för utbetalt studiestöd och inbetalda studielån under 2012 och 2013.

Tabell 3.1 Utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav, miljoner kronor, 2012 och 2013

		2012	2013
Utbetalningar av studiestöd	Studiehjälp	3 667	3 474
	Studiemedel – bidrag	10 113	10 375
	Studiemedel – lån	13 979	14 359
	Summa utbetalt	27 758	28 208
Inbetalningar av studielån och återkrav ¹	Studiemedel	967	794
	Studielån	6 091	5 922
	Annuitetslån	5 466	5 947
	Återkrav	506	384
	Summa inbetalt	13 030	13 047

¹ Inklusivt ränta och avgifter. Avgifterna utgjorde 421 miljoner kronor av inbetalningarna 2013. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar motsvarande 936 miljoner kronor. Med förtida inbetalningar avses inbetalningar som låntagaren gör frivilligt, det vill säga utan att beloppet har debiterats. Så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen.

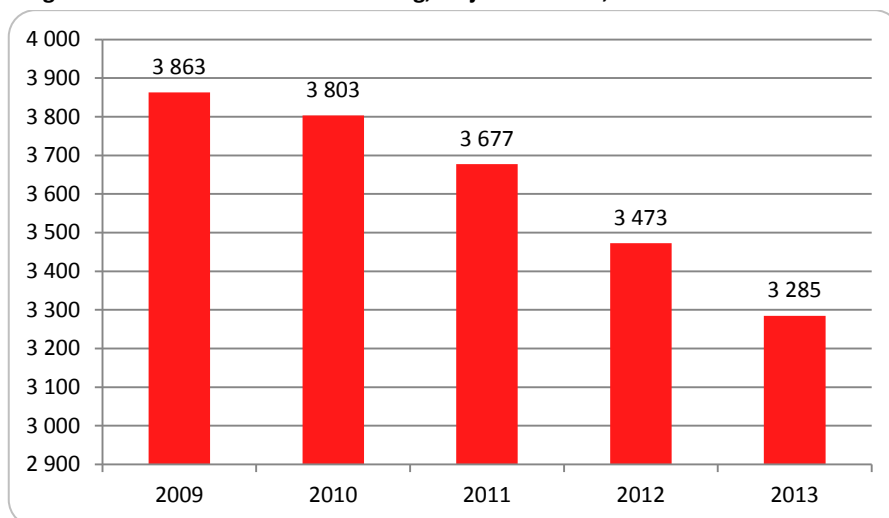
Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick under 2013 till sammanlagt 28,2 miljarder kronor, varav 13,8 miljarder utgjordes av bidrag. Utbetalningarna ökade med 1,6 procent eller 450 miljoner kronor. Utbetalningarna av studiehjälp minskade med 5,3 procent. Inom studiemedelssystemet ökade både utbetalningarna av bidrag och lån. Utbetalningarna av bidrag ökade med 2,6 procent och utbetalningarna av lån med 2,7 procent.

Inbetalningarna av lån och återkrav ökade marginellt. Hela ökningen kan hänföras till annuitetslånet. Inbetalningarna av annuitetslån ökade med 481 miljoner kronor. Inbetalningarna minskade för de båda äldre lånetyperna. Även inbetalningarna av återkrav minskade, vilket till största delen beror på att det fattades färre beslut om återkrav under året.

3.2.2 Studiehjälp

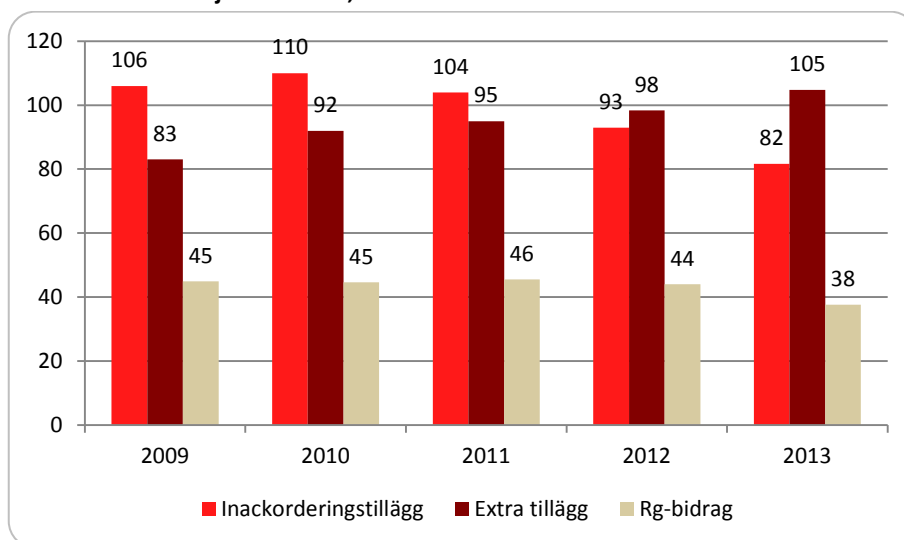
Studiebidrag är den största studiestödsformen inom studiehjälpen. Utbetalningarna av studiebidrag är beroende av antalet elever som studerar på gymnasiet.

Diagram 3.2 Utbetalda studiebidrag, miljoner kronor, 2009–2013

Under 2013 minskade antalet studerande kraftigt. Därmed minskade även utbetalningarna av studiebidrag. Utbetalningarna minskade med 188 miljoner kronor vilket motsvarar en minskning med 5,4 procent.

Diagram 3.3 Utbetalda inackorderingstillägg, extra tillägg och Rg-bidrag, miljoner kronor, 2009–2013

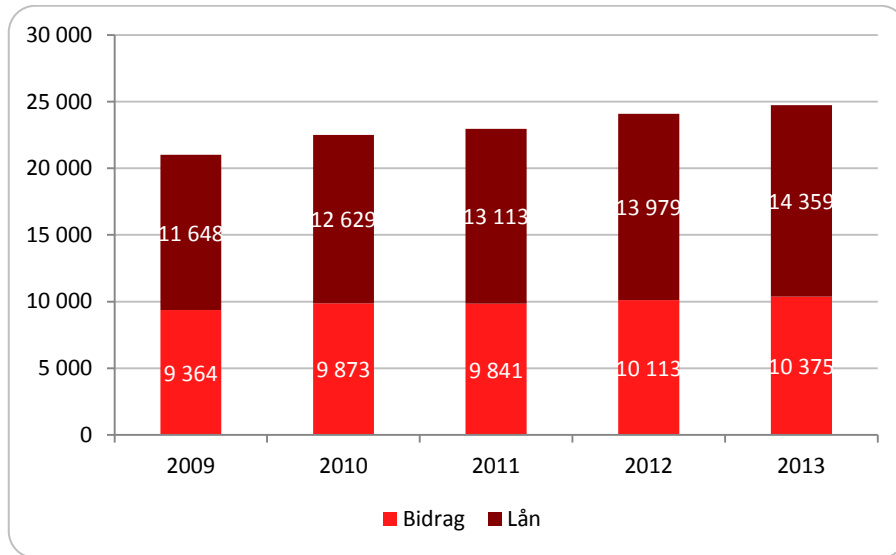
Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2013, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Det beror på att fler studerande levde i familjer med mycket låga inkomster eller ensamma. Utbetalningarna av extra tillägg ökade med 7 miljoner kronor (7 procent).

Utbetalningarna av inackorderingstillägg minskade med 11 miljoner kronor (12 procent). De minskade utbetalningarna beror framförallt på förändringar inom gymnasieskolan som innebär att inackorderingstillägg inte kan beviljas till lika många studerande som tidigare.

3.2.3 Studiemedel

Under 2013 betalades det ut studiemedel, bidrag och lån, till ett sammanlagt värde av 24,7 miljarder kronor.

Diagram 3.4 Utbetalda studiemedel, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2009–2013

Utbetalningarna av lån uppgick till 14,4 miljarder kronor vilket innebar en ökning med 2,7 procent sedan 2012. Bidragsutbetalningarna motsvarade 10,4 miljarder kronor, en ökning med 2,6 procent. Under 2013 ökade alltså utbetalningarna av bidrag och lån i princip lika mycket. Åren dessförinnan ökade utbetalningarna av lån mer än utbetalningarna av bidrag beroende på att studiemedlens lånedel höjdes mer än bidragsdelen både 2010 och 2011.

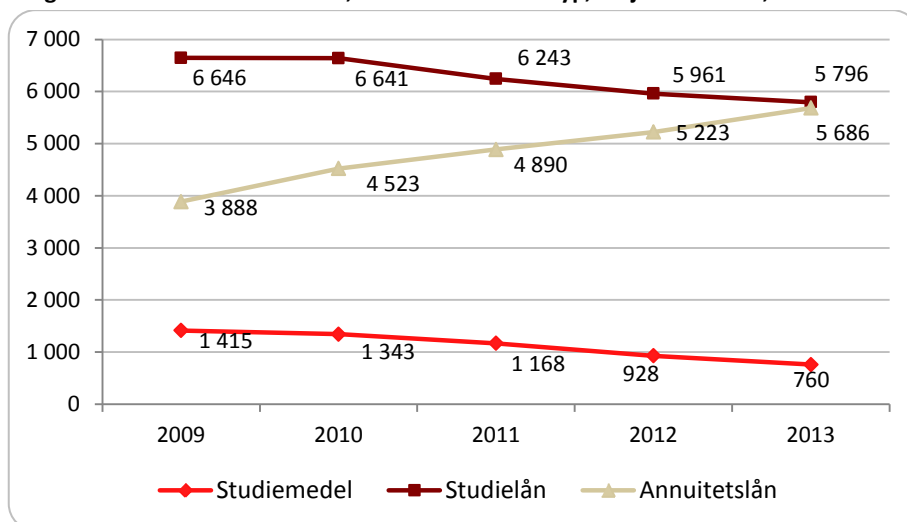
3.2.4 Återbetalning av lån

Den utestående fordran på lån uppgick 2013 till 198,2 miljarder kronor.⁵ CSN debiterade låntagarna totalt 11,8 miljarder kronor i årsbelopp för 2013. Av detta betalade låntagarna in totalt 10,8 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar.⁶ De förtida inbetalningarna uppgick till 936 miljoner kronor under 2013, vilket innebar en minskning med 1 miljon jämfört med 2012.

⁵ Per den 31 december. Avser fordran på låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån.

⁶ Beloppet inkluderar inte heller inbetalningar som avser obetalda årsbelopp och avgifter från tidigare avgiftsår.

Diagram 3.5 Inbetalda lån¹, fördelat efter lånetyp, miljoner kronor, 2009–2013

¹ Avser totala inbetalningar av kapital och ränta under året (oberoende av avgiftsår). Även förtida inbetalningar ingår. Administrativa avgifter ingår inte.

I takt med att fler låntagare återbetalar de båda äldre lånetyperna minskar de sammanlagda inbetalningarna av dessa lån. Inbetalningarna av lånetypen annuitetslån ökar dock i takt med att fler blir återbetalningsskyldiga. Under 2014 väntas inbetalningarna av annuitetslån för första gången bli högre än inbetalningarna av studielån.

4 Studiehjälp och Rg-bidrag

4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå

Studiestöd till ungdomar som studerar på gymnasienivå ges i form av studiehjälp och Rg-bidrag. Sedan 1 januari 2014 ansvarar CSN även för beviljning och utbetalning av kostnadsersättning till studerande i gymnasial lärlingsutbildning, s.k. lärlingsersättning⁷.

Studiehjälpen är ett led i samhällets strävan att ge alla studerande möjlighet att få den utbildning som de har förutsättningar och intresse för, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I huvudsak består studiehjälpen av studiebidrag, inackorderings tillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige och utomlands. De som studerar utanför Sverige kan även få bidrag för dagliga resor.

Syftet med studiehjälpen är att rekrytera ungdomar till gymnasiestudier och erbjuda alla lika möjligheter att studera. Det saknas dock mer specifika mål för studiehjälpen och i december 2011 tillsatte regeringen en utredning som bland annat skulle behandla hur stödformen kan renodlas. Utredningen lämnade sina förslag⁸ i juni 2013. I utredningens betänkande föreslås relativt omfattande förändringar av studiehjälpen. Ett genomgående inslag i utredningens förslag är dock att studiehjälpens karaktär av studiestöd ska stärkas.

Rg-bidrag lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå. Bidraget syftar till att täcka kostnader för mat, boende samt hemresor och det ges endast till studerande som inte kan bo kvar på hemorten.

Totalt sett fick 424 300 studerande studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands under 2013. Av dem hade 423 700 studiebidrag, 8 900 inackorderingsbidrag och 17 700 extra tillägg. Ett tjugotal studerande utomlands fick dessutom bidrag för dagliga resor. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till drygt 400 personer.

Under 2013 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 3,5 miljarder kronor. Merparten av detta betalades ut i form av studiebidrag. Utbetalningar av inackorderings tillägg och extra tillägg uppgift till 82 respektive 105 miljoner kronor vardera. Knappt 38 miljoner betalades ut i form av Rg-bidrag under samma period.

---

⁷ Lärlingsersättningen är inte en del av studiehjälpen. Ersättningen betalas dock ut till studerande som har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen och som deltar i gymnasial lärlingsutbildning. Lärlingsersättningen ska täcka den studerandes kostnader för resor och måltider under den tid som utbildningen är förlagd till en arbetsplats och uppgår till 1000 kr per månad under den faktiska studietiden. Lärlingsersättning behandlas inte i denna rapport.

⁸ SOU 2013:52.

4.2 Studiehjälp för studier i Sverige

4.2.1 Studiebidrag

Ett generellt stöd för gymnasiestuderande mellan 16 och 20 år

Studiehjälp ges normalt för heltidsstudier på gymnasieskolor, folkhögskolor och komvux. De allra flesta studerande får studiehjälp i form av studiebidrag. Studiebidragets syfte är att minska betydelsen av ekonomiska hinder för gymnasiestudier. Dessutom ingår bidraget i den ekonomiska familjepolitiken och reglerna har ända sedan studiebidragets tillkomst 1957 varit nära knutna till det allmänna barnbidraget. Under 2013 var studiebidraget 1 050 kronor i månaden.

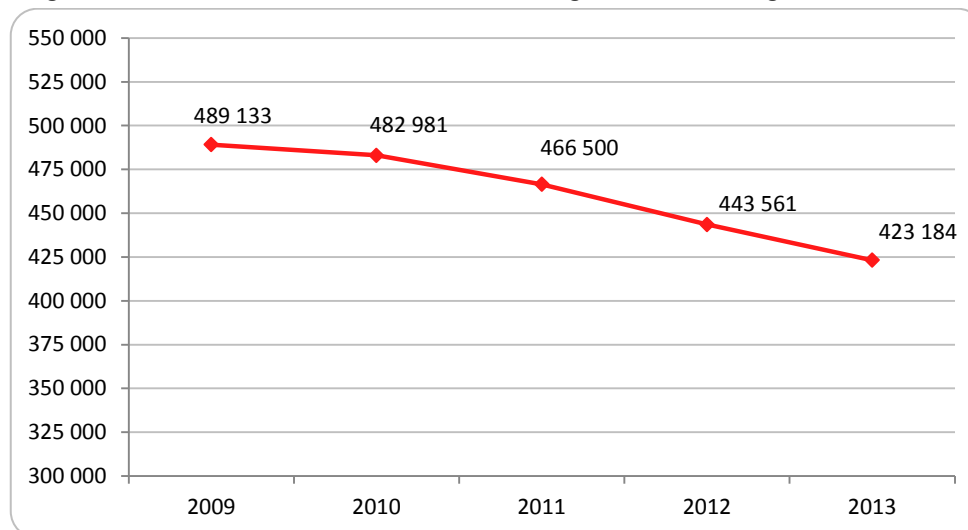
Studiebidrag lämnas från och med kvartalet efter att en studerande fyller 16 år och längst till och med vårterminen det år han eller hon fyller 20 år. Vanligtvis ges studiebidraget endast för heltidsstudier och det betalas ut till den studerandes vårdnadshavare så länge den studerande är ommyndig. Därefter betalas studiebidraget ut till den studerande. Under ett normalt läsår på nio månader lämnas studiebidrag i tio månader.

Antalet studerande med studiebidrag fortsätter att minska

Det stora flertalet av dem som får studiebidrag studerar i Sverige. Av de sammantaget 423 700 personer som fick studiebidrag under 2013 fick 423 200 studiebidrag för studier i Sverige. Totalt fick 423 800 studiehjälp för studier i Sverige under året. Att det totala antalet som får studiehjälp är högre än antalet som får studiebidrag beror på att det finns studerande som är för unga för att få studiebidrag men som ändå kan få inackorderingstillägg och extra tillägg.

Den minskning av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag som inleddes 2010 fortsatte under 2013.

Diagram 4.1 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige, 2009-2013

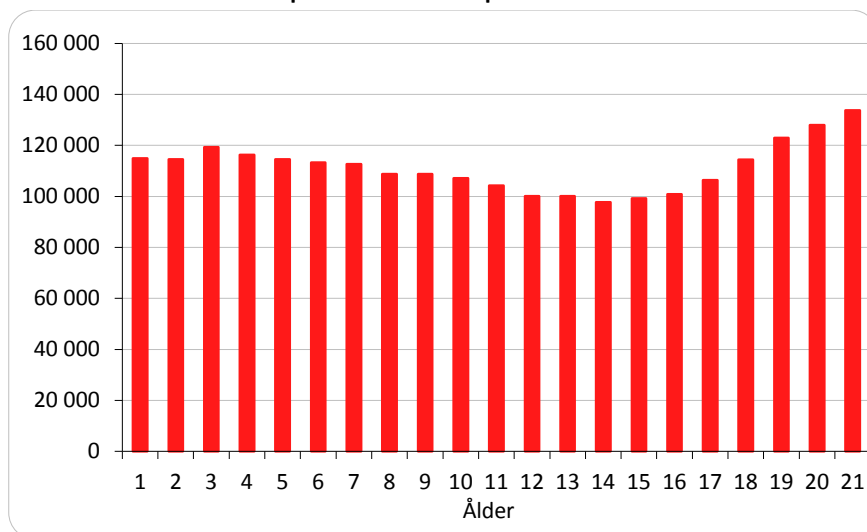

¹ Notera att axeln för antalet studerande är bruten.

Antalet studerande i den svenska gymnasieskolan som fick studiebidrag minskade med 20 900 personer under 2013, vilket är en minskning med knappt 5 procent jämfört med föregående år. Samtidigt ökade antalet studerande som fick studiebidrag för studier på komvux.

Diagram 4.2 Sveriges befolkning i åldern 1-21 år¹ den 31 december 2013, fördelat på ålder och antal personer

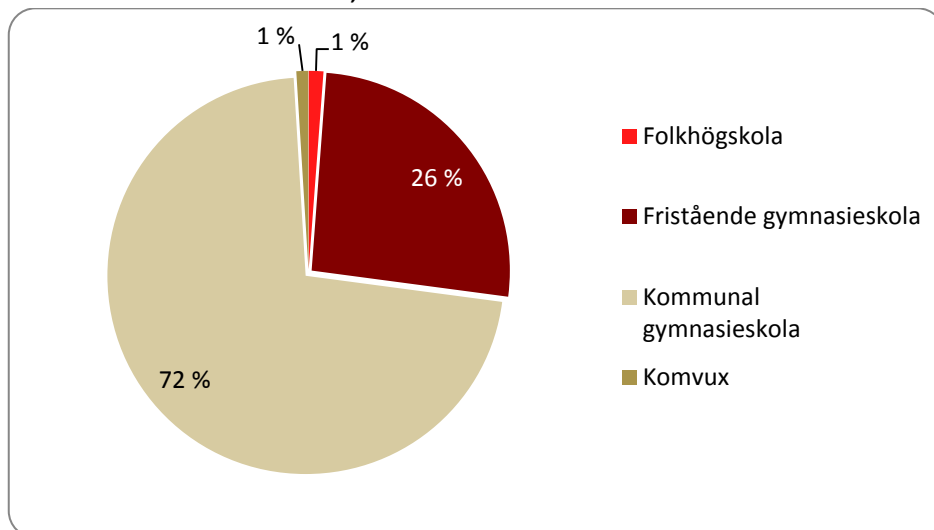

¹ Hämtat från SCB, <http://www.scb.se> (2014-02-19)

Minskningen av antalet studerande med studiebidrag beror på minskande ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan. Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas minskningen fortsätta tills dagens 13-åringar blir 16 år och börjar på gymnasiet.

Även utbetalningarna av studiebidrag minskade under 2013 som en följd av att antalet studerande minskade. Under året betalade CSN ut studiebidrag till ett belopp motsvarande 3,3 miljarder kronor till studerande i Sverige. Utbetalningarna förväntas minska de kommande åren som ett resultat av färre studerande på gymnasiet.

Diagram 4.3 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige, fördelat efter skolform, 2013

Av dem som har studiebidrag för studier i Sverige studerar de flesta på kommunala gymnasieskolor. Antalet studerande med studiebidrag på såväl kommunala som fristående gymnasieskolor har minskat något jämfört med 2012. Andelen studerande med studiebidrag som går på fristående gymnasieskolor är dock i stort sett oförändrad 2013 jämfört med föregående år.

Av dem som får studiebidrag för studier i Sverige är 205 300 flickor och 218 500 pojkar. Pojkarna utgör därmed 52 procent av dem som fick studiebidrag för studier i Sverige, vilket beror på att det är ett manligt befolkningsöverskott i de aktuella åldrarna. Det är fler pojkar än flickor som får studiebidrag på kommunala gymnasieskolor. Flickorna är dock något fler än pojkarna på de fristående skolorna. Dessutom är det fler flickor än pojkar som får studiebidrag för studier på folkhögskolor och komvux. De som får studiehjälp för studier i dessa skolformer påbörjar oftast studierna direkt efter gymnasieskolan. Att det råder en kvinnlig dominans på folkhögskolor och komvux speglar att det är fler kvinnor än män som väljer att studera efter gymnasiet.⁹

Ogiltig frånvaro kan påverka rätten till studiebidrag

Studiebidrag ges, precis som inackorderingstillägg och extra tillägg, i normalfallet endast för heltidsstudier och de olika typerna av stöd kan dras in om den studerande är frånvarande utan giltigt skäl. Skolorna ska rapportera ogiltig frånvaro till CSN som sedan kan besluta att dra in studiehjälpen under frånvaron. Sedan den 1 januari 2012 är riktlinjen att skolorna ska rapportera till CSN om en studerande är frånvarande utan giltigt skäl mer än några enstaka timmar per månad och om frånvaron är återkommande.¹⁰ Före årsskiftet 2011/12 innebar praxis att studiehjälpen drogs in om den ogiltiga frånvaron var ungefär 20 procent eller mer av undervisningstiden och hade pågått i minst en månads tid.

Statistik över antalet studerande som får ett beslut om ogiltig frånvaro redovisas bäst per läsår med anledning av att det under ett läsår är sammanhållna årskullar i skolorna. CSN:s ändringsbeslut till följd av ogiltig frånvaro fattas även de på läsårsbasis. Under ett pågående läsår är det dessutom stor risk att skolorna ligger efter med rapporteringen till CSN, vilket försämrar kvaliteten på statistik som avser kalenderår. Här redovisas därför uppgifter som avser läsår.

Förändrad praxis har påverkat antalet som får beslut om ogiltig frånvaro

Under de senaste läsåren har ett ökande antal gymnasieelever fått beslut om stoppade utbetalningar av studiehjälp till följd av ogiltig frånvaro. Även andelen som fått ett sådant beslut har ökat.

Tabell 4.2   **Antal och andel studerande¹ med beslut om ogiltig frånvaro, fördelat efter läsår, 2008/09–2012/13**

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Antal studerande med studiebidrag	391 548	388 697	378 226	361 558	343 228
Antal med beslut om ogiltig frånvaro	14 372	15 693	16 571	19 868	21 878
Andel med beslut om ogiltig frånvaro	3,7 %	4,0 %	4,4 %	5,5 %	6,4 %

¹ Tabellen visar antalet personer som hade fått ett beslut om ogiltig frånvaro för de aktuella läsåren i mitten av februari 2014.

Knappt 21 900 studerande har fått ett beslut om ogiltig frånvaro för läsåret 2012/2013. Andelen studerande med ett sådant beslut uppgick därmed till 6,4 procent, vilket är en ökning jämfört med föregående läsår.

Att fler studerande får sin studiehjälp indragen beror enligt CSN:s bedömning dels på en ökad medvetenhet på skolorna om att ogiltig frånvaro ska rapporteras, dels på skärpta rikt-

⁹ Enligt SCB är andelen kvinnor som studerar under åren efter gymnasiet betydligt högre än motsvarande andel för män (se <http://www.scb.se> (2014-03-20), Tabell: Studiedeltagande för befolkningen 16–64 år höstterminen 2012).

¹⁰ Utifrån avgöranden i Överklagandenämnden för studiestöd preciserade CSN i mars 2014 riktlinjerna för skolornas rapportering. Den nya riktlinjen säger att skolorna bör rapportera till CSN om den ogiltiga frånvaron uppgår till 4 timmar eller mer under en månad. Se *Skolk rapporter för gymnasieskolor*, www.csn.se.

linjer för vad som är heltidsstudier. Skolornas kunskaper om vad som gäller och rutinerna för rapporteringen har successivt förbättrats under åren. CSN bedömer dock att de förändrade riktlinjerna till skolorna är en viktig förklaring till ökningen under de senaste två läsåren. Eftersom andelen gymnasiestuderande som fått studiehjälpen indragen har ökat under flera år, går det ändå inte att utesluta att en viss del av ökningen även beror på ett mer utbrett skolkande.¹¹

När det gäller den förändring som infördes 1 januari 2012 är det ännu för tidigt att säkert uttala sig om de långsiktiga effekterna av skärpningen. Men statistik om skolornas rapportering till CSN tyder på att tidigare års ökning har mattats av. Om så är fallet kan avgöras först efter innevarande läsårs slut.

CSN gör läsårsvisa uppföljningar av fattade beslut till följd av ogiltig frånvaro. Förutom att andelen som har fått ett sådant beslut ökar framgår av statistiken att det finns tydliga skillnader mellan olika studerandegrupper. Exempelvis varierar andelen som får studiehjälpen indragen mellan olika städer och geografiska områden. I vissa län är det betydligt fler som får ett beslut om ogiltig frånvaro. Detta gäller exempelvis storstadslänen Stockholm och Skåne, men det finns även andra län där en jämförelsevis hög andel av eleverna i gymnasieskolan har fått ett sådant beslut. För läsåret 2012/13 var andelen studerande som fick studiehjälpen indragen högst i Gotlands och Stockholms län.¹²

Många studerande som rapporteras för ogiltig frånvaro får återkrav

En studerande som av sin skola rapporteras ha ogiltig frånvaro drabbas ofta av ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut. En hög andel av dem som får studiehjälpen indragen på grund av ogiltig frånvaro får normalt ett återkrav. Av dem som får ett återkrav har många problem med att betala det. Återkrav av studiehjälp är generellt överrepresenterade bland de återkravsärenden som CSN skickar vidare till Kronofogdemyndigheten.¹³ Detta medför stora risker för de studerande, både i form av att studierna inte fullföljs och genom att skuldsättning och betalningsanmärkningar följer av den ogiltiga frånvaron.¹⁴

4.2.2 Inackorderingstillägg

Ekonomiskt stöd gymnasiestuderande som läser på annan ort

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning. Tillägget är en efterföljare till de landsbygdsstipendier som infördes på 1940-talet. Då var det fyra gånger så vanligt bland tätortssungdom att fortsätta studera efter den obligatoriska skolan jämfört med barn från landsbygden. I slutet av 1960-talet fick 50 000 studerande inackorderingstillägg. Antalet hade minskat till 30 000 vid mitten av 1970-talet. Anledningen att antalet inackorderingstillägg minskade var främst den kraftiga utbyggnaden av gymnasieskolan, som medförde att en högre andel av de studerande kunde bo kvar i föräldrahemmet under skoltiden.

I samband med kommunaliseringen av gymnasieskolan 1992 delades ansvaret för inackorderingstillägget upp mellan staten och kommunerna. CSN administrerade tidigare allt inackorderingstillägg. I dag ligger ansvaret främst på de studerandes hemkommuner, som är skyldiga att bekosta dagliga resor till skolan för studerande som bor minst sex kilometer från

---

¹¹ Se CSN (2012a).

¹² Se "Fakta skolk" på CSN:s webbplats www.csn.se.

¹³ För mer information, se kapitel 7.

¹⁴ Under 2012 inledde CSN ett förebyggande arbete genom att ringa studerande i åldern 18–20 år som fått en betalningspåminnelse och erbjuda dem en betalningsplan för att kunna dela upp betalningen och undvika att få ett kronofogdekrav.

skolan. Hemkommunerna bekostar inackordering för studerande inom det offentliga skolväsendet. CSN administrerar inackorderingstillägg för studerande på fristående skolor, folkhögskolor och riksinternatskolor.

En studerande anses behöva inackordering om den utbildning som han eller hon ska gå inte finns på hemorten och om skolorten ligger på ett sådant avstånd att det inte är möjligt att resa varje dag. Det belopp som lämnas varierar med avståndet mellan hemmet och skolan. Det finns nio olika avstånds- och beloppsklasser. Om avståndet från hemmet till skolan är 0-44 kilometer, får en inackorderad elev 1 190 kronor per månad i inackorderingstillägg, vilket är det lägsta beloppet. Det högsta beloppet är 2 350 kronor per månad och betalas ut där avståndet till skolan är mer än 1 300 kilometer. Till skillnad från studiebidrag betalas inackorderingstillägget ut under nio månader per år, det vill säga under den faktiska studietiden. Beloppen höjdes vid flera tillfällen fram till mitten av 1990-talet, men de har inte ändrats efter 1995.

Inackorderingstillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2013 avslag CSN ansökningar om inackorderingstillägg för studier i Sverige för 2 500 personer, vilket är drygt en tredjedel jämfört med antalet studerande som fick inackorderingstillägg utbetalt.¹⁵ De vanligaste orsakerna till avslag var att den sökande går på en skola eller utbildning som inte ger rätt till inackorderingstillägg från CSN.

Antalet som får inackorderingstillägg minskar i den nya gymnasieskolan

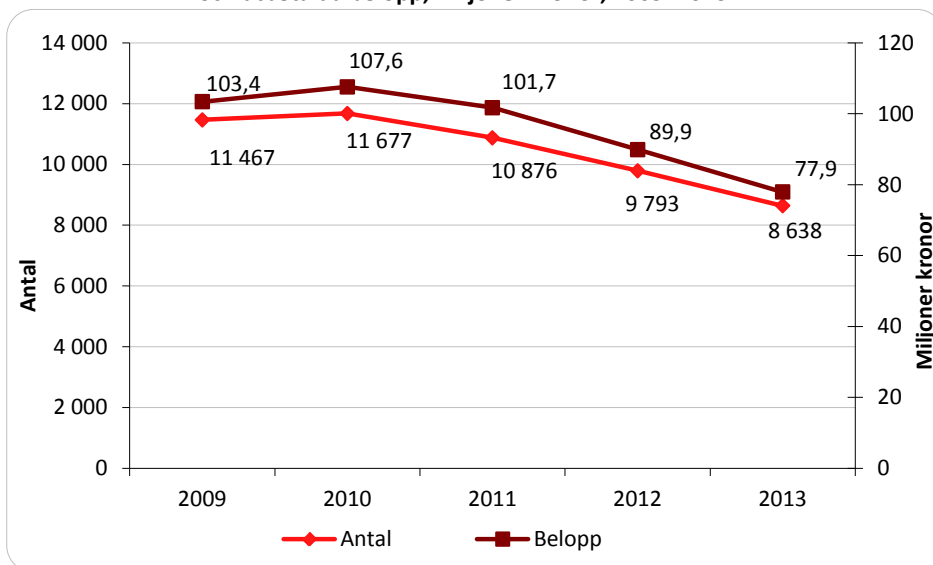
I den nya gymnasieskolan som infördes höstterminen 2011 har de så kallade specialutformade programmen försvunnit och ersatts av utbildningar på nationella program eller av särskilda varianter. En studerande som antas till en fristående gymnasieskola som anordnar en särskild variant av ett gymnasieprogram får inte tillgång till det statliga inackorderingstillägget om det aktuella programmet finns på elevens hemort. Undantag görs bara om det finns särskilda skäl i det enskilda fallet. Om Skolverket har beslutat om så kallad riksrekrytering för utbildningen lämnas dock inackorderingstillägg.

Förändringarna innebär att ett minskat antal studerande beviljas inackorderingstillägg. De nya bestämmelserna gäller för dem som påbörjade sina gymnasiestudier under läsåret 2011/12. För dem som påbörjade studierna tidigare gäller äldre bestämmelser. Detta innebär att minskningen av antalet beviljade inackorderingstillägg har skett successivt. Minskningen var tydlig redan under 2011, men den har fortsatt även 2012 och 2013. Under 2013 hade 8 600 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär en minskning med ungefär 1 200 studerande eller 12 procent jämfört med föregående år. Utöver de ändrade bestämmelserna om inackorderingstillägg kan minskningen även bero på att antalet studerande på fristående gymnasieskolor har minskat under det senaste året.

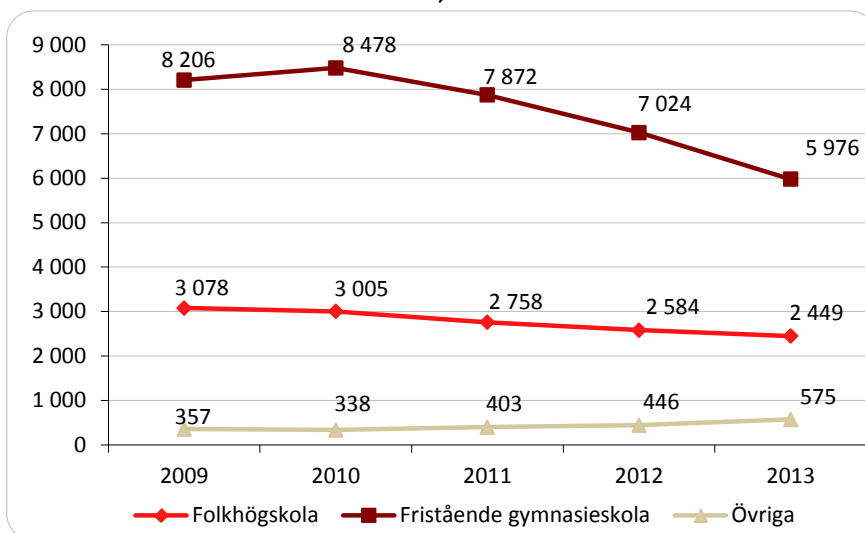
¹⁵ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Diagram 4.4 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2009–2013

Under 2013 minskade utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige med 13 procent till 78 miljoner kronor. Minskningen är procentuellt ungefär lika stor som minskningen av antalet studerande med inackorderingstillägg. Det genomsnittligt utbetalda beloppet för studier i Sverige minskade från 9 180 till 9 023 kronor per person under 2013. De genomsnittliga utbetalningsbeloppen ökade fram till 2010 men har därefter minskat under en följd av år. Att de genomsnittliga beloppen minskar beror på att de som fått inackorderingstillägg har studerat på skolor närmare hemorten jämfört med tidigare.

Diagram 4.5 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige, fördelat efter skolform, 2009–2013

Antalet studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige har fortsatt att minska under 2013, för såväl fristående gymnasieskolor som folkhögskolor. Under 2013 fick 5,2 procent av studiehjälpstagarna i fristående gymnasieskolor inackorderingstillägg, vilket är en minskning med 0,7 procentenheter jämfört med 2012. Minskningen beror på ändrade regler för vilka utbildningar i den nya gymnasieskolan som ger rätt till inackorderingstillägg. Läsåret

2013/14 är det första läsår där samtliga årskurser berörs av de nya reglerna. Antalet studerande med inackorderingstillägg kan därför förväntas vara mer stabilt under de kommande åren.

Andelen flickor som får inackorderingstillägg är 59 procent, vilket innebär att flickor är klart överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten. Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning¹⁶ är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning.

4.2.3 Extra tillägg

Särskilt studiestöd till studerande från hushåll med svag ekonomi

Det extra tillägget ska öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och ska därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Ett behovsprövat studiestöd till ungdomar i gymnasieskolan har funnits ända sedan 1940-talet. Det extra tillägget infördes 1984 och ersatte då tidigare selektiva stödformer.

Det extra tillägget varierar mellan 285 och 855 kronor i månaden beroende på familjens ekonomi. Föräldrarnas och den studerandes inkomst samt del av en eventuell förmögenhet ligger till grund för beräkningen av ett ekonomiskt underlag. Extra tillägg beviljas endast om det ekonomiska underlaget är mindre än 125 000 kronor under det aktuella läsåret.

Beloppen och inkomstgränserna höjdes vid olika tillfällen fram till i början av 1990-talet, men de har inte ändrats efter 1994. Sedan 2003 betalas tillägget ut under tio månader per läsår.

Extra tillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2013 avslog CSN ansökningar om extra tillägg för studier i Sverige för 6 800 personer¹⁷. De vanligaste orsakerna till avslag var att de sökande inte skickade in begärda kompletterande uppgifter samt att familjernas redovisade inkomster var för höga.

Antalet studerande som får extra tillägg fortsätter att öka

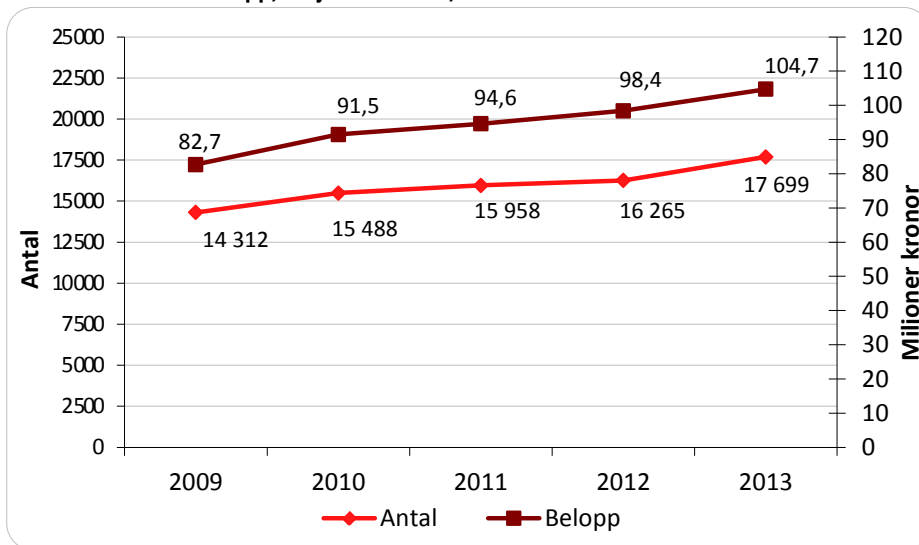
Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2013, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Under 2013 gavs extra tillägg till 17 700 studerande i Sverige, vilket är en ökning med knappt 9 procent jämfört med 2012. De senare årens ökning har därmed fortsatt under 2013.

---

¹⁶ Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (2007).

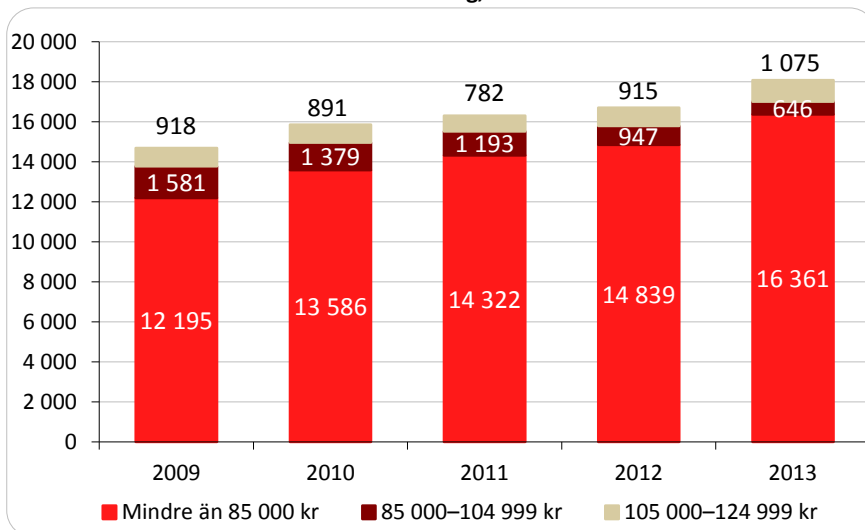
¹⁷ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Diagram 4.6 Antal studerande med extra tillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2009–2013

Även de utbetalda beloppen ökade under 2013. Utbetalningarna av extra tillägg för studier i Sverige ökade med 6 procent till 105 miljoner kronor. Det genomsnittliga beloppet per studerande minskade dock jämfört med föregående år.

Diagram 4.7 Antal studerande med extra tillägg för studier i Sverige, fördelat efter ekonomiskt underlag, 2009–2013

Ökningen för det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. Denna utveckling fortsatte under 2013 då andelen mottagare av extra tillägg som redovisade ett ekonomiskt underlag för familjen som var lägre än 85 000 kronor ökade något. Drygt 9 av 10 mottagare av extra tillägg tillhörde denna grupp under 2013.

I en undersökning som genomfördes av CSN under 2012 framgår det att gruppen med extra tillägg även har genomgått andra förändringar över tid. Från att tidigare ha levt i hushåll med en ensamstående förälder lever studerande med extra tillägg nu som barn i nyanlända familjer eller som ensamkommande flyktingbarn. En hög andel är också andra generationens invandrare. En viktig förklaring till gruppens förändring är att inkomstgränserna för att få extra

tillägg inte har förändrats sedan mitten på 1990-talet. Detta har inneburit att familjer med realinkomster som tidigare gav rätt till extra tillägg inte längre kan beviljas stödet.¹⁸ Antalet ensamkommande flyktingbarn som beviljats uppehållstillstånd har även varit högt under de senaste åren.¹⁹

Det finns även tydliga könsskillnader när det gäller dem som får stöd i form av extra tillägg. Av de som fick extra tillägg var 6 700 flickor och 11 000 pojkar. Pojkar och deras familjer är därmed klart överrepresenterade som mottagare av stödet. Av mottagarna av extra tillägg var 62 procent pojkar under 2013, vilket i stort sett är en lika stor andel som under 2012. Att skillnaderna mellan pojkar och flickor är så pass tydliga kan ha ett samband med att många ensamkommande flyktingbarn är pojkar. Uppgifterna överensstämmer även med statistiken över beviljat försörjningsstöd till personer i åldern 16–19 år under 2012, där en majoritet var pojkar.²⁰

4.3 Studiehjälp för studier utomlands

4.3.1 Förutsättningar för att få studiehjälp för studier utomlands

De allra flesta som får studiehjälp studerar i Sverige, men under vissa förutsättningar går det att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands. Till skillnad från vad som gäller i Sverige måste den studerande ansöka om studiebidrag vid utlandsstudier. Förutom studiebidrag går det även att få inackorderingstillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor vid studier utomlands. Såväl svenska som utländska medborgare har möjlighet att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands, dock under olika förutsättningar. Förutsättningarna att få studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig även åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EES och Schweiz.

4.3.2 Utveckling över tid

Antalet studerande som får studiehjälp för utlandsstudier är mycket litet i förhållande till det totala antalet studiehjälpstagare. Studiebidrag och inackorderingstillägg är de vanligaste typerna av studiehjälp som ges för studier utomlands.

Utbetalningarna av studiebidrag och inackorderingstillägg för utlandsstudier ökar

Under 2013 var det 1 200 studerande som fick studiebidrag för utlandsstudier, medan 300 studerande fick inackorderingstillägg. Endast en handfull studerande hade stöd i form av extra tillägg och bidrag för dagliga resor. Dubbelt så många flickor som pojkar fick studiehjälp för studier utomlands, både i form av studiebidrag (800 flickor jämfört med 400 pojkar) och inackorderingstillägg (200 flickor och 100 pojkar). När det gäller utbetalda belopp stod studiebidraget för 7,5 miljoner kronor och inackorderingstillägget för 3,6 miljoner kronor av de totalt drygt 11 miljoner kronor som betalades ut i form av studiehjälp för utlandsstudier.²¹

---

¹⁸ CSN (2012 b).

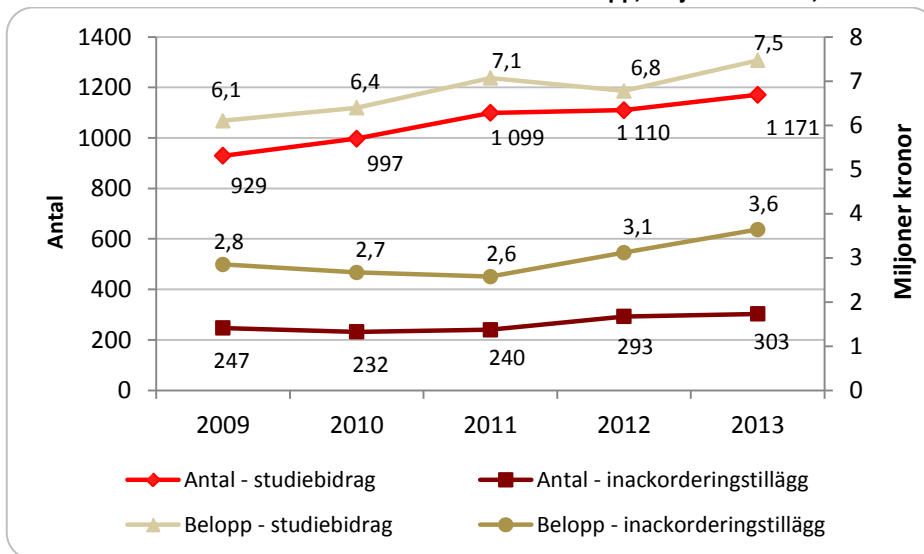
¹⁹ Se Migrationsverket, www.migrationsverket.se, (2014-03-26) Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats* (för åren 2011, 2012 och 2013).

²⁰ Socialstyrelsen (2013).

²¹ Utöver detta tillkommer 230 elever och 2,3 miljoner kronor som har betalats ut via rekvisition från Försäkringskassan med hänvisning till EU-rätten.

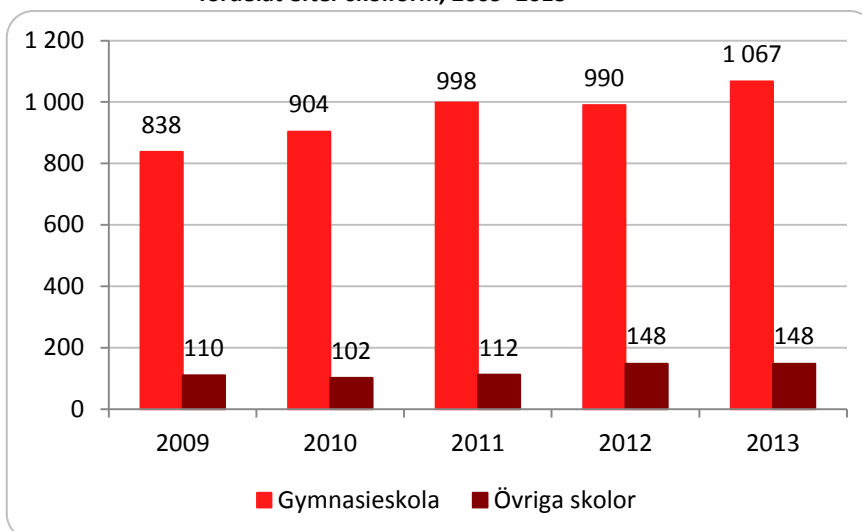

Diagram 4.8 Antal studerande med studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands samt utbetalda belopp, miljoner kronor, 2009–2013

Antalet studerande som får studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands har ökat under de senaste åren. Utvecklingen har varit särskilt tydlig för antalet studerande med studiebidrag som har ökat konstant sedan 2009. Under 2013 ökade antalet studerande med studiebidrag för studier utomlands med drygt 5 procent. Även utbetalda belopp har ökat för såväl studiebidraget som inackorderingstillägget. Under 2013 ökade utbetalningarna av studiebidrag för studier utomlands med 10 procent, och utbetalningarna av inackorderingstillägg för utlandsstudier ökade med 17 procent. Ökningen av antalet studerande med inackorderingstillägg kan troligen förklaras av att CSN:s bestämmelser för studier inom Europa har blivit mer generösa.²²

Diagram 4.9 Antal studerande med studiehjälp för studerande utomlands, fördelat efter skolform, 2009–2013

De studerande som får studiehjälp för studier utomlands kan antingen studera på en gymnasieskola utomlands eller på andra skolor som har utbildningar på gymnasienivå i någon form.

²² CSN (2011b).

Av dem som får studiehjälp för utlandsstudier går de allra flesta en utbildning på en gymnasieskola. Under 2013 läste nästan nio av tio av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands på en gymnasieskola.

4.4 Rg-bidrag

4.4.1 Vad är Rg-bidrag?

Rg-bidrag kan lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade ungdomar i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå.

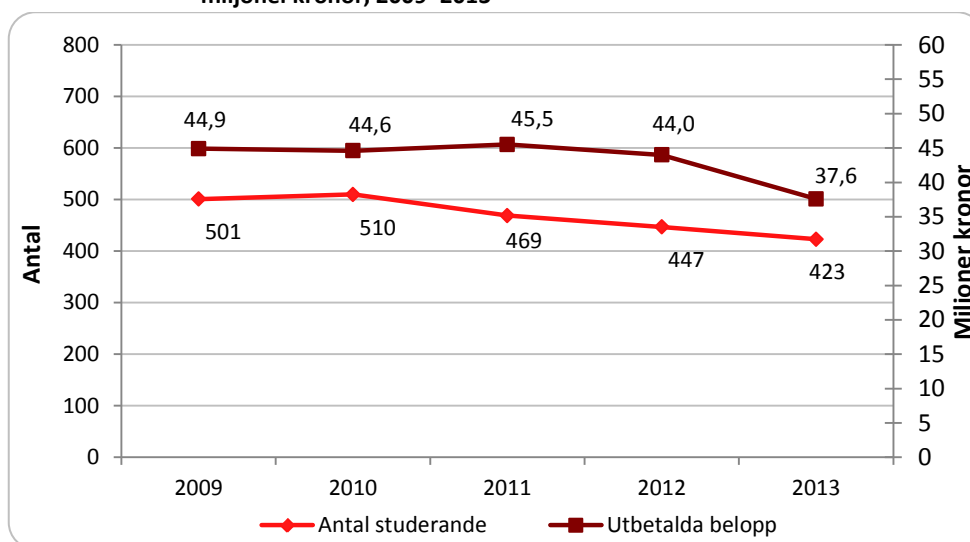
En studerande som måste bo tillfälligt på skolorten på grund av att den ligger för långt från hemorten för att han eller hon ska kunna pendla kan få ersättning för bland annat mat, boende och hemresor. Målet för bidraget är att minska ekonomiska och geografiska hinder för gymnasiestudier.

Om en studerande som är 19 år eller äldre har aktivitetsersättning, kan han eller hon få bidrag för kostnader som inte täcks av aktivitetsersättningen. För ett normalt läsår betalas Rg-bidraget ut under nio månader. Till skillnad från studiehjälpen kan bidraget även lämnas efter 20 års ålder för att en studerande ska kunna avsluta sin utbildning. Den som har rätt till Rg-bidrag men som på grund av sin ålder inte längre har rätt till studiehjälp kan i stället få ett tilläggsbidrag för sina levnadsomkostnader under studierna. Tilläggsbidraget betalas ut med 1 050 kronor i månaden, vilket motsvarar månadsbeloppet för studiebidraget i studiehjälpen.

4.4.2 Utveckling för Rg-bidraget

Under 2013 studerade 423 personer med Rg-bidrag, vilket är en tydlig minskning jämfört med föregående år.

Diagram 4.10 Antal studerande med Rg-bidrag och utbetalda belopp¹, miljoner kronor, 2009–2013

¹ Redovisningssättet har förändrats jämfört med föregående år. Tidigare har uppgifter om belopp hämtats från CSN:s produktionssystem. I tabellen ovan är dessa uppgifter hämtade från CSN:s ekonomisystem. Detta innebär att uppgifter avseenden 2009-2012 inte överensstämmer med tidigare versioner av rapporten.

De senaste åren har utbetalningarna av Rg-bidrag legat på ungefär samma nivå, trots att antalet studerande som haft bidraget minskat. Under 2013 betalade CSN ut Rg-bidrag till ett belopp motsvarande 37,6 miljoner kronor, vilket är en tydlig minskning jämfört med föregående år. Det genomsnittligt utbetalda beloppet var 88 900 kronor per person, vilket även det är en minskning jämfört med 2012. Huvuddelen av Rg-bidraget utgörs av bidrag till boendekostnader för studerande som är inackorderade i Örebro. Det utbetalda beloppet beror därför till stor del på de kostnader som Örebro kommun har när det gäller att ordna boende för de studerande.

5 Studiemedel

5.1 Studiestöd till vuxna studerande

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel.

I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tilläggslån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tilläggslån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

5.2 Antal stödtagare och utbetalda belopp

5.2.1 Samtliga utbildningsnivåer

Antalet studerande med studiemedel fortsatte att öka under 2013. Det var en ökning med 1 procent eller 4 794 personer sedan det föregående året. Andelen män, som under många år varit 40 procent av samtliga med studiemedel, var 41 procent.

Tabell 5.1 Antal studerande med studiemedel, fördelat på kön, 2009–2013

	Kvinnor	Män	Totalt
2009	266 833	177 148	443 942
2010	277 638	188 718	466 356
2011	277 139	187 997	465 136
2012	278 523	188 639	467 156
2013	279 732	192 218	471 950

Mer än halva ökningen av antalet studerande med studiemedel har skett på gymnasienivå i Sverige. Under 2011 och 2012 minskade antalet studiemedelstagare på gymnasienivå. De skärpta reglerna för prövningen av studieresultat antogs vara en bidragande orsak till detta. I någon mån kan de lättnader i regelverket som infördes under 2013 ha bidragit till att antalet ökar igen genom att färre studerande får avslag på grund av brister i gamla studieresultat.²³ Faktorer som bidragit mer till ökningen är en ökad statlig finansiering av platser vid yrkesvux samt stora ungdomskullar varav en del lämnat gymnasieskolan med ofullständiga betyg.

²³ Studieresultat äldre än 10 år beaktas inte. Prövningen av studieresultat beskrivs närmare i avsnitt 5.9.

Tabell 5.2   **Antal studerande med studiemedel, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier, 2009 – 2013¹**

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Utlandsstudier ²
2009	24 145	105 151	320 922	28 939
2010	24 125	114 070	333 381	30 766
2011	22 864	113 870	331 680	31 769
2012	22 916	110 068	336 593	32 728
2013	22 807	112 571	337 290	33 603

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier. Totalt hade 471 950 personer studiemedel 2013.

² Inklusivt studerande på gymnasienivå utomlands.

Ökningstakten har dämpats när det gäller antalet som studerar med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige. Deras antal ökade med 0,2 procent, 697 personer, under 2013. Det beror sannolikt på att antalet studieplatser inom universitet och högskola har minskat. Statistik från Universitetskanslersämbetet visar att antalet sökande till högskolan fortsätter att öka men att antalet som antogs höstterminen 2013 minskade kraftigt.²⁴ Antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå ligger ändå fortfarande på en historiskt sett hög nivå. Antalet studerande med studiemedel utomlands fortsatte att öka i samma takt som under fjolåret, de ökade med 3 procent och är därmed fler än någon gång tidigare.

Antalet som studerar på deltid minskade

Antalet deltidsstuderande med studiemedel har ökat successivt under en lång rad av år. Men under 2013 minskade antalet till 64 100 personer vilket är en minskning med 800 personer jämfört med 2012. Andelen deltidsstuderande är dock oförändrat 14 procent av samtliga studerande med studiemedel. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som studerar på deltid. Av de deltidsstuderande är 66 procent kvinnor. Hälften av dem som studerade på deltid 2013 studerade på eftergymnasial nivå, vilket motsvarar 9 procent av samtliga studerande på den nivån. Den högsta andelen deltidsstuderande finns på grundskolenivå där 30 procent, närmare 7 000 personer, studerade på deltid 2013. Motsvarande andel på gymnasienivå var 24 procent. Bland deltidsstuderande på eftergymnasial nivå studerar en majoritet på fristående kurser och ospecificerade program.

De utbetalda beloppen ökade

Under 2013 betalades det ut 24,7 miljarder kronor i studiemedel, vilket är en ökning med 642 miljoner jämfört med 2012.

Tabell 5.3   **Utbetalda studiemedelsbelopp, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2011–2013**

	2011	2012	2013
Studiebidrag	9 469,0	9 744,0	9 964,3
Tilläggsbidrag	371,8	368,6	410,6
Bidrag totalt	9 840,8	10 112,6	10 374,8
Grundlån	12 271,3	13 129,9	13 489,1
Merkostnads lån	616,9	640,0	657,9
Tilläggs lån	225,0	210,1	211,7
Lån totalt	13 113,3	13 979,0	14 358,7
Studiemedel totalt	22 954,0	24 091,6	24 733,5

²⁴ Universitetskanslersämbetet och SCB (2013).

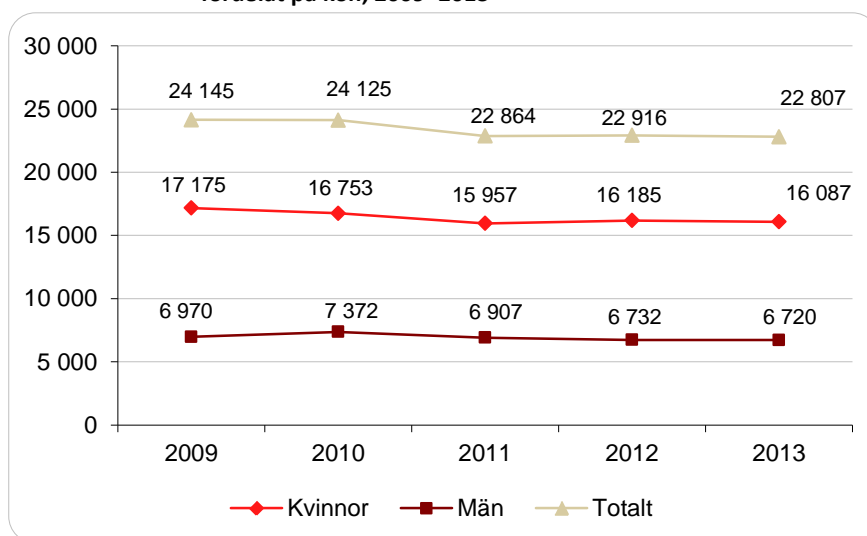
Utbetalningarna av lån ökade med 378 miljoner kronor, medan utbetalningarna av bidrag ökade med 262 miljoner kronor. Ökningarna kan främst förklaras av att prisbasbeloppet höjdes med 500 kronor 2013, men även av att antalet studerande med studiemedel har ökat och att beloppet för tilläggsbidrag höjdes under 2013.

5.2.2 Vuxenutbildning på grundskole- och gymnasienivå

Hög andel kvinnor och äldre studerande på grundskolenivå

Antalet studiemedelstagare på grundskolenivå var i stort sett oförändrat under 2013 jämfört med 2012 och uppgick till 22 807 personer.

Diagram 5.1 Antal studerande på grundskolenivå med studiemedel, fördelat på kön, 2009–2013

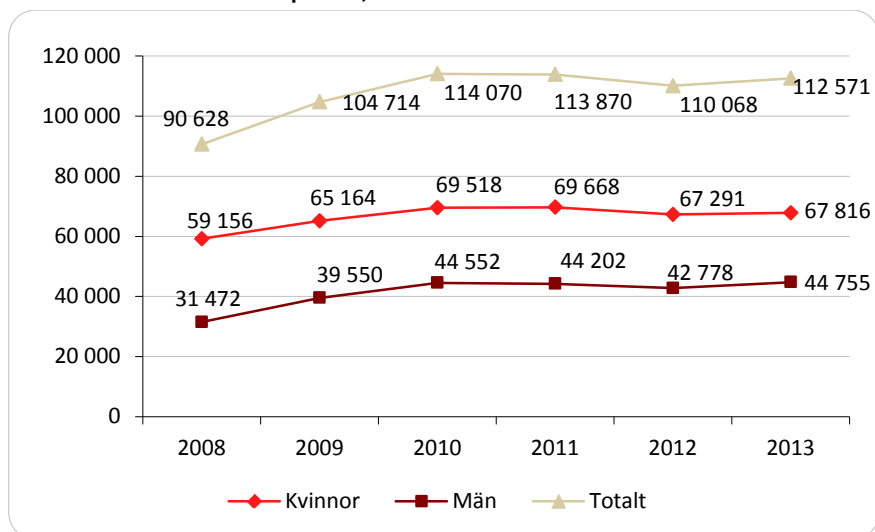
Av dem som studerade på grundskolenivå var 71 procent kvinnor och 29 procent män. Andelen kvinnor ökade med 1 procentenhet jämfört med 2012.

Studiemedelstagarna på grundskolenivå är äldre än studiemedelstagare på andra utbildningsnivåer. Under 2013 var 55 procent av de studerande äldre än 30 år och 19 procent var äldre än 40 år. Grundskolestuderande har oftare barn än studerande på övriga nivåer. Under 2013 fick 11 521 personer tilläggsbidrag för barn, vilket var 51 procent av samtliga som studerade på grundskolenivå.

Antalet studerande på gymnasienivå har ökat

Antalet studiemedelstagare på gymnasienivå i Sverige ökade med 2 503 personer under 2013 och uppgick till 112 571 personer, vilket är en ökning med 2 procent jämfört med 2012.

Diagram 5.2 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel, fördelat på kön, 2009–2013

På gymnasienivå studerade 67 816 kvinnor och 44 755 män. Andelen män ökade med 1 procentenhet jämfört med 2012 och utgjorde 40 procent av de studerande.

Av dem som studerade på gymnasienivå 2013 var 53 procent yngre än 25 år. Andelen som var 30 år eller äldre var 28 procent och 10 procent var 40 år eller äldre. Denna åldersfördelning är oförändrad jämfört med 2012. Av de studerande på gymnasienivå fick 28 procent tilläggsbidrag för barn.

Män läser i större utsträckning än kvinnor inom övriga skolformer

En majoritet, 87 procent, av de studerande på grundskolenivå läste på komvux. Av dem som studerade på gymnasienivå studerade 17 procent på folkhögskola och 17 procent på övriga gymnasieutbildningar. Resterande 66 procent läste på komvux.

Tabell 5.4 Antal studerande på grundskole- och gymnasienivå med studiemedel, fördelat på skolform och kön, andelar i procent, 2013

	Folkhögskola	Andel	Komvux	Andel	Övriga ¹	Andel
Grundskolenivå	2 907	100	20 019	100	-	
Kvinnor	2 069	71	14 107	70	-	
Män	838	29	5 912	30	-	
Gymnasienivå	19 355	100	75 471	100	19 625	100
Kvinnor	11 136	58	49 109	65	8 673	44
Män	8 219	42	26 362	35	10 952	56

¹ Under "Övriga" ingår kompletterande utbildningar och basåret vid högskola.

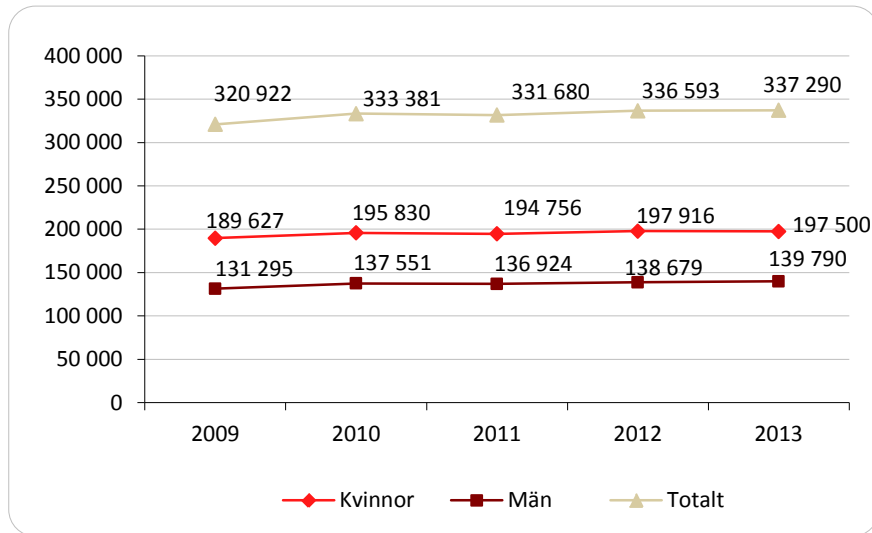
Män som studerade på gymnasienivå läste i större utsträckning än kvinnor på folkhögskola och övriga gymnasieutbildningar. Av männen på gymnasienivå läste 58 procent på komvux, 18 procent på folkhögskola och hela 24 procent inom övriga skolformer. Det beror på att några manligt dominerade utbildningar räknas dit, bland annat högskolans basår och ett antal kompletterande utbildningar inom musik och teknik. Av kvinnorna läste 71 procent på komvux, 16 procent på folkhögskola och 13 procent inom övriga skolformer. Inom övriga skolformer är det en högre andel män än kvinnor som studerar med studiemedel.

5.2.3 Utbildning på eftergymnasial nivå i Sverige

Antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå ökade marginellt 2013. Antalet ökade med knappt 700 personer till 337 290. Under 2013 var därmed antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige högre än det varit någon gång tidigare. Under 2013 ökade antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå med 0,2 procent. Antalet män ökade medan antalet kvinnor minskade.

Diagram 5.3 Antal studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, fördelat på kön, 2009–2013

Inom de olika skolformerna på eftergymnasial nivå minskade antalet studerande med studiemedel marginellt vid universitet och högskola samt vid övriga eftergymnasiala skolformer under 2013. Det totala antalet sökande till högskolestudier i Sverige fortsatte att öka under 2013, medan både det totala antalet antagna och antalet antagna nybörjare minskade enligt statistik från Universitetskanslersämbetet och SCB.²⁵

Tabell 5.5 Antal studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, fördelat efter skolform, 2009–2013

	KY/YH ¹	Högskola/ universitet	Övriga ²	Totalt antal brutto	Totalt antal netto ³
2009	31 858	282 124	9 171	323 153	320 922
2010	33 207	293 670	8 618	335 495	333 381
2011	33 963	291 788	8 033	333 784	331 680
2012	32 635	297 774	7 933	338 342	336 593
2013	33 989	297 316	7 816	339 121	337 290

¹ Kvalificerad yrkesutbildning och yrkeshögskola.

² Under "Övriga" ingår utbildningar vid folkhögskola, kompletterande utbildningar och övriga eftergymnasiala utbildningar.

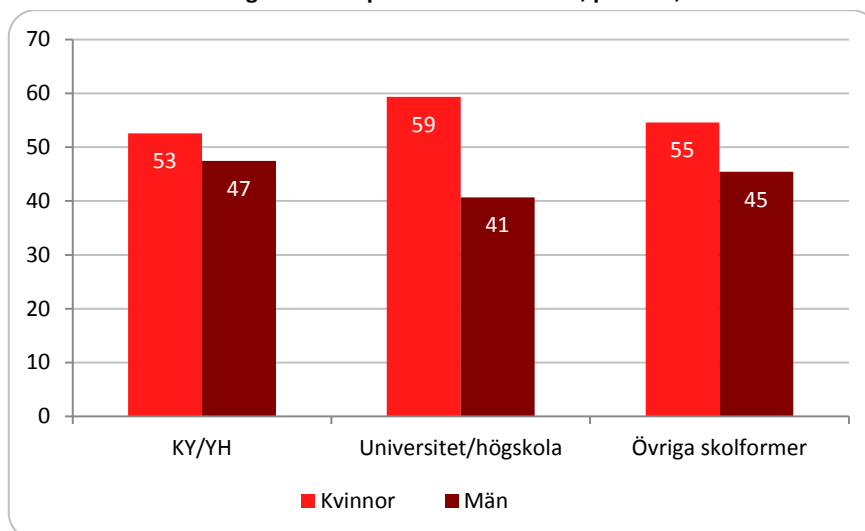
³ En studerande kan under ett år studera inom flera skolformer. Här redovisas nettoantalet studerande per år.

Däremot ökade antalet studiemedelstagare inom yrkeshögskolan med 1 354 personer, vilket är en ökning med 4 procent sedan 2012. Studiestödstagarnas fördelning mellan de olika

²⁵ Universitetskanslerämbetet och SCB (2013).

skolformerna har varit relativt konstant de senaste åren, 88 procent studerar vid högskola och universitet, 10 procent vid yrkeshögskola och 2 procent studerar inom övriga skolformer.

Diagram 5.4 Studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige fördelat på kön och skolform, procent, 2013

Andelen kvinnor är högre än andelen män inom samtliga skolformer. Jämnast är könsfördelningen inom yrkeshögskolan där 47 procent av de studerande är män. Även inom Övriga skolformer är en relativt hög andel, 45 procent, män medan andelen män inom högskolor och universitet är 41 procent. Yrkeshögskolan och de övriga skolformerna har ofta mer yrkesinriktade utbildningar inom traditionellt manligt dominerade yrkesområden jämfört med universitet och högskola, vilket kan vara en anledning till att de rekryterar förhållandevis många män.

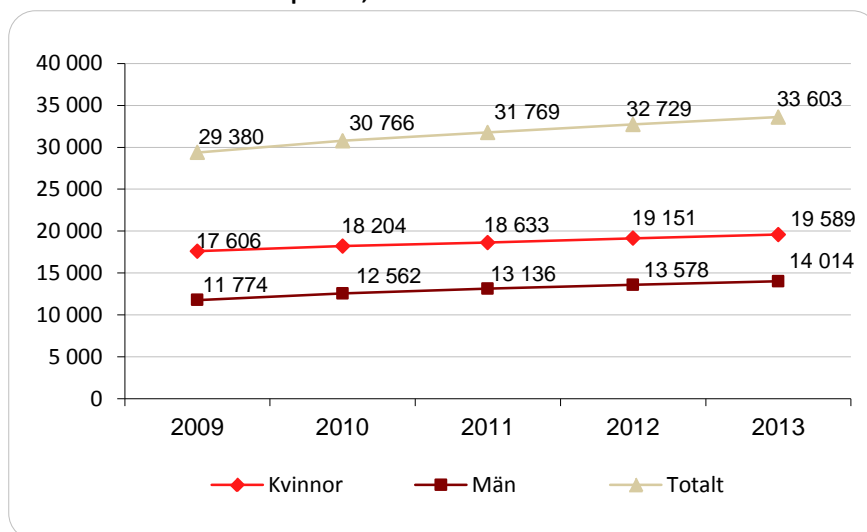
Av de studerande på eftergymnasial nivå var 57 procent yngre än 25 år och 17 procent 30 år eller äldre. Andelen studerande yngre än 25 år har minskat med 1 procentenhet sedan 2012. I åldersgruppen yngre än 25 år har det också skett en förskjutning i åldrarna. Andelen som var 20 år eller yngre minskade från 24 procent 2012 till 23 procent 2013.

Av de studerande på eftergymnasial nivå fick 13 procent tilläggsbidrag för barn, vilket är 1 procentenhet högre än 2012. Ökningen kan sannolikt tillskrivas förändringar i ålderssammansättningen. Stora årskullar som lämnat gymnasiet under den senaste tioårsperioden blir äldre samtidigt som nyantagningen har minskat. Sammantaget höjer detta medelåldern bland de studerande.

5.2.4 Studier med studiemedel utomlands

Antalet utlandsstuderande med studiemedel uppgick 2013 till 33 600, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med 2012. Det är femte året i rad som antalet utlandsstuderande ökar efter flera år med ett minskande antal. Ökningen innebär att antalet utlandsstuderande nu är det högsta någonsin.

Diagram 5.5   **Antal utlandsstuderande med studiemedel, fördelat på kön, 2009–2013**

Av dem som studerade utomlands med studiemedel studerade 767 personer på gymnasienivå och 32 989 på eftergymnasial nivå. Antalet utlandsstuderande ökar på både gymnasienivå och på eftergymnasial nivå. Under 2012 fick 688 utlandsstuderande studiemedel för gymnasiestudier. Av de utlandsstuderande är 58 procent kvinnor, vilket är en 1 procentenhet lägre än under 2012.

CSN bedömer att det ökande antalet utlandsstuderande bland annat beror på de stora ungdomskullar som har lämnat gymnasieskolan de senaste åren. Antalet sökande per plats vid svenska utbildningar kan också spela roll för hur många som väljer att studera utomlands.

De som studerar utomlands är i genomsnitt yngre än dem som studerar i Sverige. Av de utlandsstuderande som studerade på eftergymnasial nivå under 2013 var 64 procent yngre än 25 år, medan bara 7 procent var 30 år eller äldre.

I den fortsatta redovisningen i detta avsnitt behandlas enbart utlandsstuderande på eftergymnasial nivå.

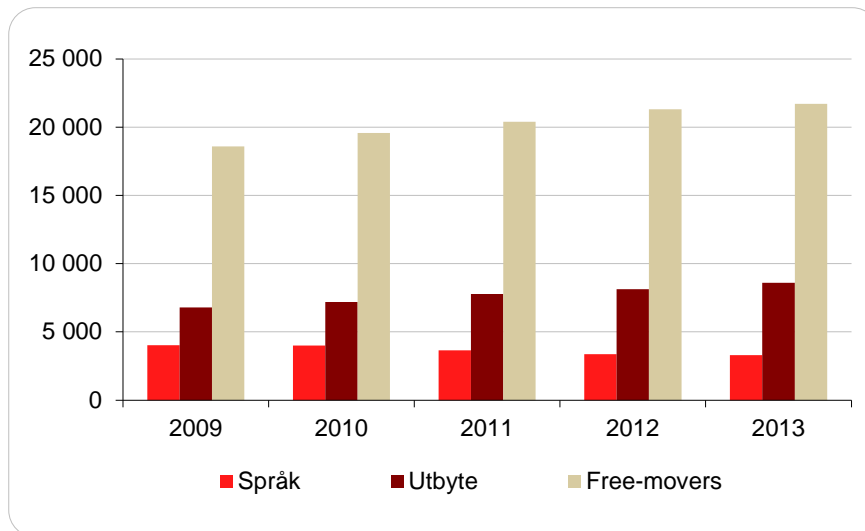
Antalet free-movers och utbytesstuderande fortsätter att öka

De utlandsstuderande på eftergymnasial nivå delas här in i tre grupper:

- utbytesstuderande
- free-movers
- studerande på språkkurser.

Utbytesstuderande är studerande som läser en del av sin svenska utbildning i utlandet. Free-movers, eller ”fritt utresande”, är studerande som själva ordnar en utbildningsplats på en skola i utlandet. Språkkurser är språkstudier som inte är akademiska men som i studiemedelshänseende räknas som eftergymnasiala. De ingår därför i redovisningen över utlandsstuderande på eftergymnasial nivå.

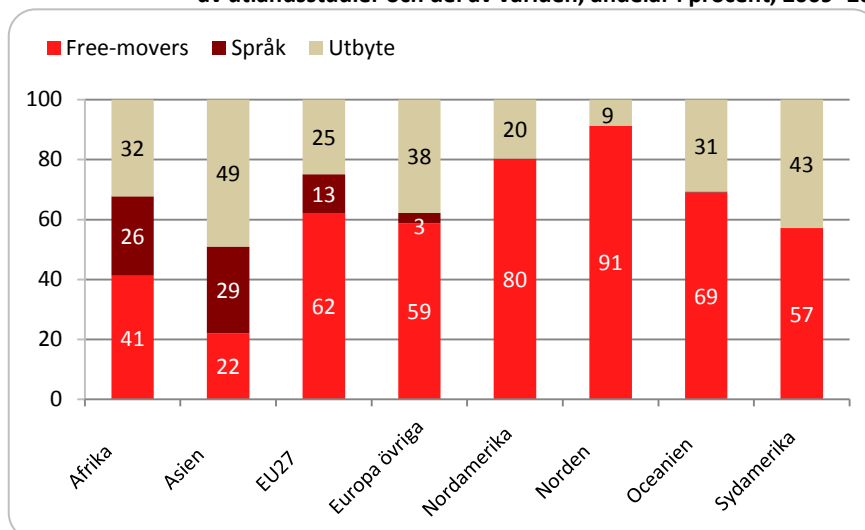
Diagram 5.6 Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på utbytesstudier, free-movers och språkkurser, 2009–2013

¹ En person kan finnas inom flera utbildningar. Det är exempelvis vanligt att först läsa en språkkurs för att förbereda sig för högre studier i studielandet.

Antalet free-movers ökade med 2 procent till 21 718 personer mellan 2012 och 2013, medan antalet studerande på språkkurser fortsatte att minska. Under 2013 var det 3 287 studiemedelstagare som läste en språkkurs. Antalet utbytesstuderande ökade med 6 procent till 8 596 personer. Sett över en längre tidsperiod är trenden att andelen free-movers ökar och andelen studerande på språkkurser minskar. Andelen studerande på utbytesprogram har varit relativt konstant under 2000-talet, men har nu börjat öka. Deras andel har ökat från 23 procent 2010 till 26 procent 2013.

Diagram 5.7 Andel utlandsstuderande på eftergymnasial nivå, fördelat på typ av utlandsstudier och del av världen, andelar i procent, 2009–2013

Nästan hälften av dem som studerar i Asien studerar på ett utbytesprogram och 29 procent studerar på språkkurser. Andelen studerande i Afrika som läser språkkurs har ökat från 21 till

26 procent sedan 2012, medan andelen utbytesstuderande har minskat 6 procentenheter. Högst andel free-movers finns det i Norden där 9 av 10 studerande ordnar sina studier på egen hand. Även i Nordamerika och Oceanien är andelen free-movers hög.

De flesta studerar i ett annat EU-land

Om studier i nordiska EU-länder inkluderas studerar mer än hälften av de utlandsstuderande i ett annat EU-land.

Tabell 5.6 Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på del av världen, 2009–2013

	2009	2010	2011	2012	2013
EU27 utom Norden	14 803	15 502	16 049	15 994	16 225
Nordamerika	5 564	5 890	6 466	7 073	7 221
Norden	3 490	3 585	3 614	3 546	3 456
Asien	2 414	2 633	2 913	3 140	3 456
Oceanien	1 731	1 688	1 601	1 489	1 567
Europa övriga	841	848	863	885	995
Sydamerika	365	330	346	318	331
Afrika	155	194	198	208	223
Totalt ¹	29 363	30 670	32 050	32 653	33 474

¹ Antalet är bruttoräknat. En studerande kan ha studerat i flera världsdelar under året. År 2013 var det nettoräknade antalet studerande på eftergymnasial nivå utomlands 32 989 personer.

Under 2013 var det 18 546 personer som studerade i ett EU-land inklusive Danmark och Finland. Antalet som studerar i Norden minskade något jämfört med 2012. Antalet som studerade i Australien och Nya Zeeland har ökat något efter att minskat under flera år. Även antalet som studerar i Asien har ökat och var under 2013 lika stort som antalet som studerade i Norden.

Det är fler kvinnor än män som studerar i samtliga världsdelar, med undantag för Asien och Europa utanför EU. I Japan är männen nära dubbelt så många som kvinnorna. De som studerar i Japan studerar främst språk och på utbytesprogram.

Av de utlandsstuderande studerar 71 procent i de tio länder som tar emot flest svenska studerande.

Tabell 5.7 Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på de tio största länderna samt kön, 2013

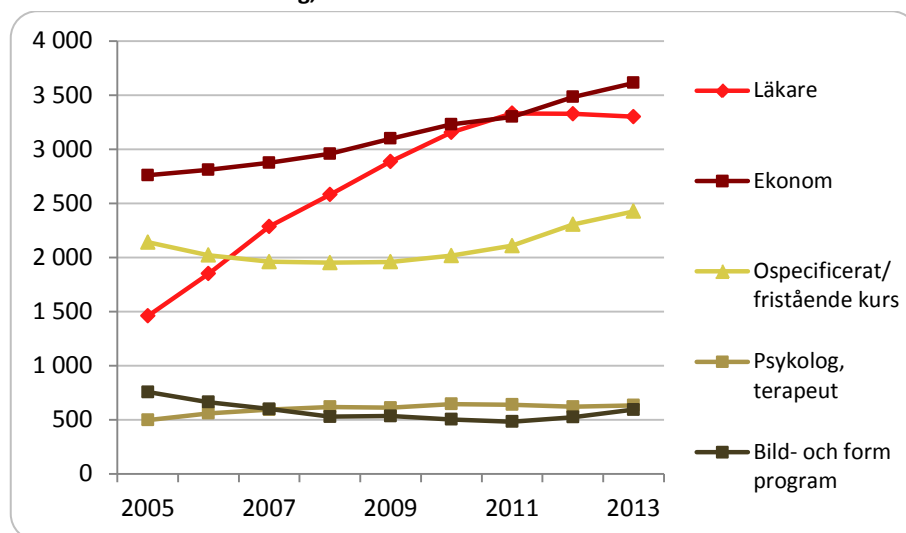
	Kvinnor	Män	Totalt
USA	3 680	2 768	6 448
Storbritannien	4 134	2 138	6 272
Danmark	1 314	757	2 071
Polen	808	752	1 560
Frankrike	1 093	401	1 494
Australien	970	477	1 447
Spanien	942	462	1 404
Tyskland	692	577	1 269
Norge	645	398	1 043
Japan	301	572	873

De tio länder som tog emot flest svenska studerande under 2013 är desamma som under 2012, men ordningen mellan några av länderna har förändrats. Polen har klättrat från sjätte till fjärde plats medan Spanien har gått ned från femte till sjunde plats. Antalet studerande har minskat något i Storbritannien, Danmark, Frankrike och Spanien, medan det ökat något i de övriga länderna. Flest studiemedelstagare finns i USA.

Ekonomistudier är mest populärt bland free-movers

Diagrammet visar de fem mest populära utbildningarna bland free-movers.

Diagram 5.8 Antal free-movers med studiemedel, fördelat på utbildning, 2005–2013

Antalet free-movers som studerar ekonomi fortsätter att öka medan den mångåriga ökningen av antalet läkarstuderande utomlands har avstannat. Under 2013 var det 3 611 ekonomistuderande och 3 299 läkarstuderande som fick studiemedel. En bidragande orsak till att antalet läkarstuderande utomlands inte längre ökar kan vara att antalet platser på läkarutbildningen i Sverige har ökat något de senaste åren. Antalet läkarstuderande i Sverige har ökat med 9 procent sedan 2011, från 6 735 till 7 309 personer 2013.

Polen är det land som tar emot flest läkarstuderande från Sverige. Under 2013 var det 1 210 studerande som fick studiemedel för läkarutbildning i Polen vilket var 56 fler än 2012.

5.3 Studiebidrag

5.3.1 Regler och syfte

Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel. Under 2013 var totalbeloppet 2 256 kronor per vecka. Bidragsdelen var 707 kronor och utgjorde 31,3 procent av totalbeloppet. Studiemedlen följer kostnadsutvecklingen i samhället genom att de är kopplade till prisbasbeloppet.

Syftet att ge studiestöd som bidrag är dels att öka rekryteringen till studier, dels att minska skuldbördan för de studerande. Detta har ansetts särskilt viktigt inom vuxenutbildningen. I

studiemedelssystemet finns det därför även ett högre bidragsbelopp som under 2013 utgjorde 73 procent av totalbeloppet.²⁶

Det högre bidraget lämnas till studerande som är 25 år eller äldre. Sedan 2011 kan det högre bidraget även ges till arbetslösa ungdomar yngre än 25 år. Förutsättningen är att de saknar grundskole- eller gymnasieutbildning, är inskrivna i den så kallade jobbgarantin, och har avbrutit sin utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå.

Det högre bidraget är begränsat till den summa som varje år avsätts för ändamålet och det lämnas i den turordning ansökningarna kommer in till CSN. Det högre bidraget fördelades under 2013 i tre så kallade kvotgrupper:

- studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar sådan utbildning
- studerande som repeterar studier på grundskolenivå
- studerande i åldern 20–24 år som kompletterar sin utbildning.

Det finns även ett tilläggsbidrag till studerande som har vårdnaden om barn. När båda vårdnadshavarna studerar utgår tilläggsbidraget till den ena av dem. Tilläggsbidragets storlek bestäms av antalet barn. Under 2013 lämnades tilläggsbidrag med 146 kronor i veckan för ett barn, 239 kronor i veckan för två barn och 287 kronor i veckan för tre barn. För den som har mer än tre barn beviljades ytterligare 48 kronor per vecka och barn.

5.3.2 Generellt och högre bidrag

Under 2013 var det 437 880 studerande som fick studiemedel med generellt bidrag och 40 234 studerande som fick studiemedel med högre bidrag.

Tabell 5.8 Studerande i Sverige eller utomlands med generellt och högre bidrag, fördelat på kön, antal, 2013

	Kvinnor	Män	Totalt
Generellt bidrag	256 701	181 179	437 880
Högre bidrag	27 196	13 038	40 234
Totalt ¹	279 732	192 218	471 950

¹ Nettoräknat antal. Studerande som fått olika bidragsnivåer under kalenderåret har bara räknats en gång.

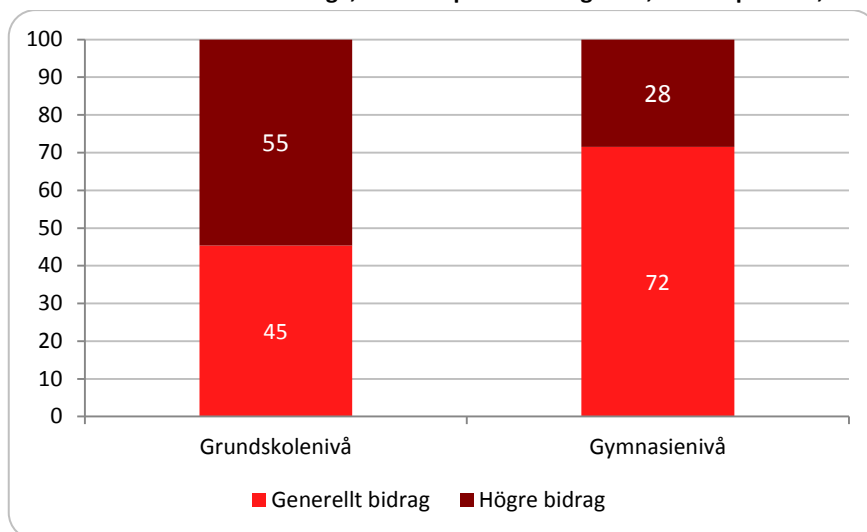
Av dem som fick det högre bidraget var 68 procent kvinnor. Antalet studerande med det högre bidraget ökade med 2 380 personer eller 6 procent 2013, medan antalet med det generella bidraget ökade med 3 739 personer som motsvarar en ökning på 1 procent.²⁷

Andelen studerande som får det högre bidraget uppgår till 8 procent av samtliga som studerar med studiemedel. Denna andel har varit konstant under många år med undantag för enstaka år när andelen påverkats av tillfälliga satsningar med det högre bidraget.

²⁶ Till och med 2011 kunde studiemedel med den högre bidragsnivån även beviljas till studerande på vissa eftergymnasiala utbildningar. Denna möjlighet är nu avskaffad.

²⁷ Totalt ökade antalet studiemedelstagare med 4 794 personer vilket innebär att 1 325 personer hade både det högre och det generella bidraget under kalenderåret.

Diagram 5.9 Fördelning mellan generellt och högre bidrag, studiemedel för studier i Sverige, fördelat på utbildningsnivå, andel i procent, 2013

Under 2013 var det 13 299 studerande på grundskolenivå och 33 088 studerande på gymnasienivå som fick det högre bidraget. Högst andel med högre bidrag finns bland dem som studerar på grundskolenivå, där 55 procent av studiemedelstagarna har studiemedel med den högre bidragsnivån.

Antalet studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens ökade

Under 2013 var det 32 977 personer som fick det högre bidraget med anledning av att de saknade slutbetyg från grundskola eller treårig gymnasieskola eller motsvarande. Det är en ökning med 1 716 personer eller 5 procent. Ökningen gäller bara antalet studerande på gymnasienivå. Antalet studerande på grundskolenivå i kvotgruppen som saknar slutbetyg minskade marginellt. Av de studerande med det högre bidraget studerade 76 procent på gymnasienivå och 24 procent på grundskolenivå 2013. Av dem som fick bidraget var 69 procent kvinnor och 31 procent män. Åldersmässigt var 37 procent yngre än 30 år och 39 procent i åldern 30–40 år, vilket är samma fördelning som 2012.

För studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens avsattes det 2,6 miljarder kronor för 2013, varav 1,3 miljarder kronor betalades ut. Det motsvarar 49 procent av anslaget.

Otillräckligt anslag för repetition på grundskolenivå

Under 2013 var det 4 686 personer som fick det högre bidraget för att repetera på grundskolenivå. Antalet var i stort sett oförändrat jämfört med 2012. Av dem som fick bidraget var 74 procent kvinnor och 26 procent män. Den här gruppen studerande är äldre än dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens, 27 procent var yngre än 30 år och 47 procent var i åldern 30–40 år.

Under 2013 var efterfrågan på högre bidrag för repetitionsstudier på grundskolenivå stor. Det medförde att de 128 miljoner kronor som avsattes inte räckte till samtliga sökande. Ansökningar som kom in till CSN efter den 16 juni 2013 beviljades därför studiemedel med den generella bidragsnivån.

Det var 2 110 grundskolestuderande som fick det generella bidraget trots att de uppfyllde de formella villkoren för att beviljas det högre bidraget. CSN bedömer att efterfrågan kommer att vara stor även kommande år. Det begränsade anslaget innebär att de som påbörjar sina

studier i början av året får ett förmånligare studiestöd än dem som påbörjar samma studier senare under året.

Antalet ungdomar i åldern 20–24 år som får det högre bidraget fortsätter att öka

Antalet unga studerande som studerar med det högre bidraget ökade med 1 069 personer under 2013, en ökning med 34 procent sedan 2012. Under 2013 uppgick antalet studerande med bidraget till 4 216. Den främsta förklaringen till ökningen är sannolikt att satsningen nu fått fullt genomslag och når den avsedda målgruppen.

Andelen män är betydligt högre i denna studerandegrupp än bland övriga som studerar med studiemedel på grundskole- och gymnasienivå. Under 2013 var andelen män 51 procent. Den förhållandevis höga andelen män kan bero på att män oftare än kvinnor avbryter sina gymnasiestudier, men även på att könsfördelningen generellt sett är jämnare bland yngre studerande än bland äldre. Av dem som fick det högre bidraget för studerande i åldern 20–24 år var 70 procent i åldern 21–23 år. Andelen 20-åringar ökade från 4 procent 2012 till 11 procent under 2013.

De flesta som under 2013 tillhörde denna kvotgrupp studerade på gymnasienivå. Bara 12 procent studerade på grundskolenivå. Det är 1 procentenhet lägre jämfört med 2012 när 13 procent läste på grundskolenivå.

För 2013 avsattes 166 miljoner kronor, varav 155 miljoner kronor betalades ut. Det motsvarar 93 procent av anslaget. Anslaget utnyttjades därmed på ett bättre sätt under 2013 än under 2012 då 89 procent av anslaget användes.

5.3.3 Tilläggsbidrag till studerande med barn

Under 2013 fick 78 259 studiemedelstagare tilläggsbidrag för studerande med barn.²⁸ Antalet är i stort sett oförändrat jämfört med 2012. Antalet studerande med tilläggsbidrag minskade mellan åren 2010 och 2012. Det berodde på att antalet yngre studerande, som oftast inte har barn, ökade samtidigt som antalet äldre studerande minskade. Nu när det inte längre sker ett lika stort tillskott av yngre studerande har minskningen av antalet studerande med tilläggsbidrag avstannat.

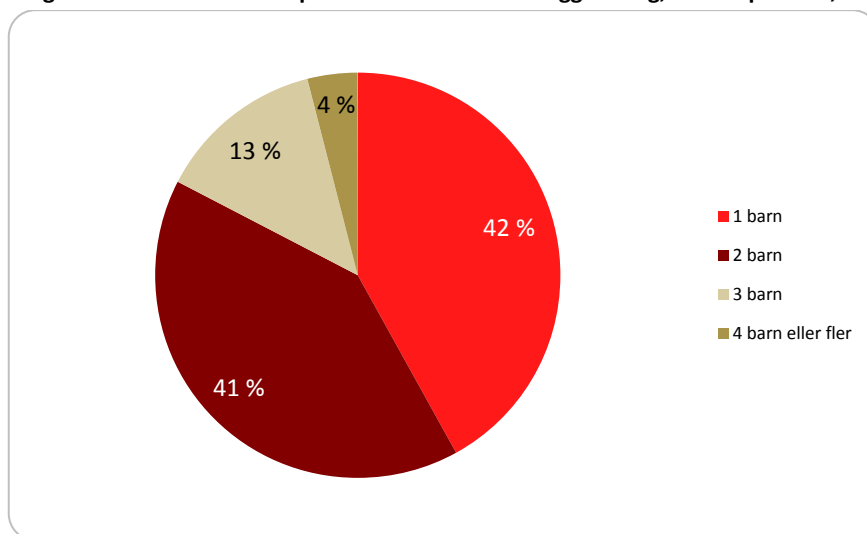
Av dem som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå under 2013 hade 13 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 28 respektive 51 procent.

Könsfördelningen mellan dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget funnits. Under 2013 var 81 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor.

---

²⁸ Totalt fick 83 238 personer tilläggsbidrag utbetalt under 2013. Av dessa fick cirka 5 000 personer en mindre retroaktiv utbetalning av tilläggsbidrag på grund av att bidraget höjdes vid ingången av 2013. Antalet personer som studerade med studiemedel och dessutom hade tilläggsbidrag under 2013 var 78 259.

Diagram 5.10 Antal barn per studerande med tilläggsbidrag, andel i procent, 2013

De studerande som fick tilläggsbidraget under 2013 hade i genomsnitt 1,8 barn. Sammanlagt betalades det ut tilläggsbidrag för 140 800 barn.

Det är betydligt vanligare att de som studerar i Sverige har barn som de får tilläggsbidrag för än att de som studerar utomlands har det. Av dem som fick studiemedel för utlandsstudier 2013 fick 624 personer även tilläggsbidrag. Dessa uppgick till 2 procent av alla utlandsstuderande. Att det är få utlandsstuderande som får tilläggsbidrag beror dels på att de utlandsstuderande ofta är unga och ännu inte har fått barn, dels på att det kan vara komplicerat att åka utomlands och studera för dem som har barn.

5.4 Lån under studietiden

5.4.1 Regler och syfte

Det finns två olika grundlånebelopp beroende på om den studerande har det generella eller det högre bidraget. Studerande med generellt bidrag kunde under 2013 få grundlån med 1 549 kronor i vecka och studerande med högre bidrag kunde få lån med 610 kronor i vecka. För utlandsstuderande varierar lånebeloppet beroende på kostnadsläget i olika länder.

Utöver grundlån kan vissa studerande även få tilläggs lån. Tilläggs lånet syftar till att förstärka studiestödet främst för vuxna som har varit ute i arbetslivet. Tilläggs lånet lämnas med 0,99 procent av prisbasbeloppet per vecka, vilket under 2013 innebar 440 kronor. För att få tilläggs lån måste den studerande ha haft en inkomst på minst 184 675 kronor om studierna påbörjades under 2013. Tilläggs lån ges under högst 120 veckor till studerande i Sverige som är 25 år eller äldre och som har studiemedel (bidrag och lån) för heltidsstudier.²⁹

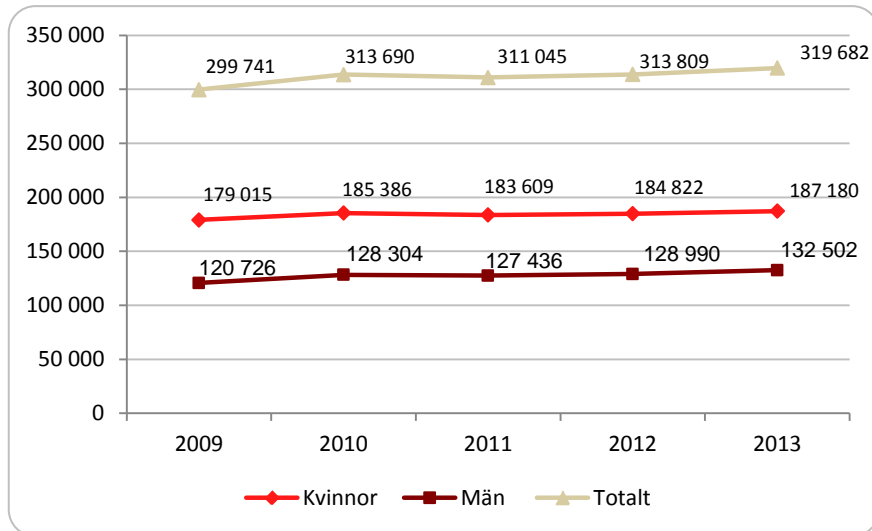
En studerande kan även få merkostnadslån för vissa merkostnader i samband med studierna. Lånet lämnas bland annat för kostnader för resor, dubbel bosättning och undervisningsavgifter. Studerande vid vissa högskoleutbildningar i musik kan dessutom få merkostnadslån för att köpa eller renovera ett musikinstrument.

²⁹ Från och med den 1 januari 2014 höjs beloppet för tilläggs lån till 1,98 procent av prisbasbeloppet vid heltidsstudier. Från och med den 1 juli 2014 får tilläggs lån även lämnas vid deltidsstudier.

5.4.2 Grundlån

Under 2013 valde 319 700 studiemedelstagare att ta grundlånet i studiemedlen. Det är en ökning med nästan 2 procent jämfört med 2012.

Diagram 5.11 Antal studerande med grundlån fördelat på kön 2009–2013

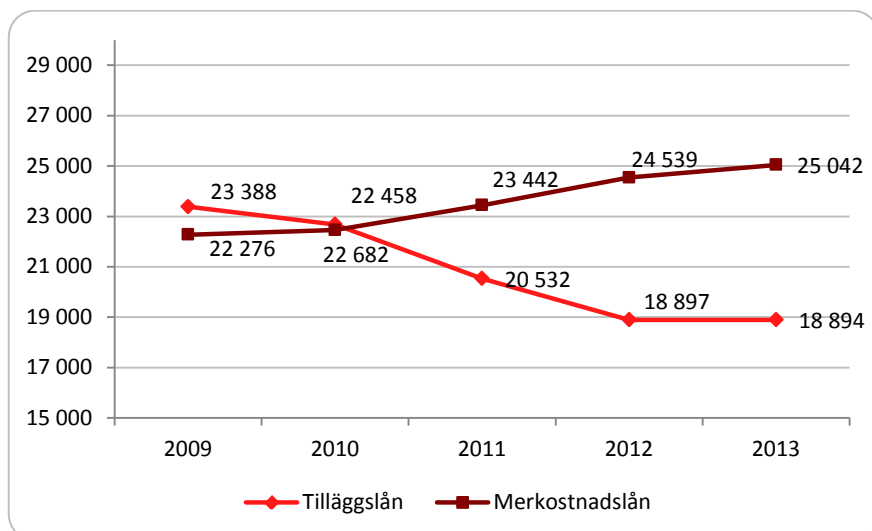

Både antalet kvinnor och antalet män med grundlån ökade under 2013. Av dem som tog grundlån hade 302 845 personer det generella bidraget och 19 988 det högre bidraget.³⁰

5.4.3 Tilläggs lån och merkostnadslån

Under 2013 var antalet studerande med tilläggs lån oförändrat och antalet studerande med merkostnadslån ökade.

Diagram 5.12 Antal studerande med merkostnadslån och tilläggs lån 2009–2013

³⁰ Av dem som hade grundlån 2013 studerade 3 151 personer med både det högre och det generella bidraget under olika delar av året.

Antalet studiemedelstagare med tilläggsån har minskat varje år sedan 2009, medan antalet med merkostnadsån har ökat. Nu har minskningen avtagit för tilläggsån, det var ungefär lika många som fick tilläggsån under 2013 som under 2012. Under 2013 betalades det ut tilläggsån till ett belopp motsvarande 211,7 miljoner kronor, en ökning med 1,5 miljoner jämfört med 2012. Ökningen beror främst på att prisbasbeloppet var 500 kronor högre 2013 jämfört med 2012. Under året betalades det ut 657,9 miljoner kronor i merkostnadsån, vilket är en ökning med 17,9 miljoner jämfört med 2012. Både antalet mottagare av merkostnadsån och det utbetalda beloppet har ökat de senaste åren, vilket har samband med att antalet utlands-studerande har ökat.

Tilläggsån används främst av män på gymnasienivå

Både antalet och andelen studerande med tilläggsån har minskat under senare år trots att antalet studerande med studiemedel har ökat. Det beror delvis på åldersstrukturen bland studiemedelstagarna. Antalet studerande yngre än 25 år, som är för unga för att få tilläggsån, har ökat mer än antalet äldre studerande. Under 2013 har däremot andelen studiemedelstagare yngre än 25 år minskat med en halv procentenhet jämfört med 2012.

Efterfrågan på tilläggsån är relativt begränsad bland dem som har rätt till lånet. Under 2013 hade 4 procent av samtliga studiemedelstagare tilläggsån. Av dem som var berättigade att ansöka om lånet, hade 13,9 procent tilläggsån, vilket är 2,2 procentenheter högre än 2012.³¹ Andelen som får avslag på ansökan om tilläggsån är relativt hög. Under 2013 fick 39 procent av dem som ansökte om tilläggsån avslag. Den vanligaste orsaken till avslag är att den sökande har haft för låg inkomst innan studierna påbörjades. Deltidsstudier är en mindre källa till avslag, omkring 1 500 personer per år får avslag på grund av att de inte har studerat på heltid. Antalet och andelen med tilläggsån kan antas öka något när de som studerar på deltid får rätt att ansöka om lånet.

Tabell 5.9 Antal studerande med tilläggsån och andel av heltids-studerande låntagare över 24 år, fördelat på kön och utbildningsnivå, andelar i procent, 2013

	Kvinnor	Andel	Män	Andel	Totalt	Andel
Grundskolenivå	98	3,2	102	6,0	200	4,2
Gymnasienivå	2 486	14,2	1 947	18,0	4 433	15,7
Eftergymnasial nivå	8 698	13,6	6 052	13,6	14 750	13,6
Totalt ¹	11 023	13,6	7 871	14,3	18 894	13,9

¹ Nettoräknat antal studerande med tilläggsån.

Män använder tilläggsån i större utsträckning än kvinnor. Av heltidsstuderande män äldre än 24 år som tar lån använde 14,3 procent tilläggsån, medan motsvarande andel bland kvinnor är något lägre, 13,6 procent. Män på grundskole- och gymnasienivå använder tilläggsån i betydligt större utsträckning än kvinnor på samma utbildningsnivåer. Bland studerande på eftergymnasial nivå råder däremot ingen skillnad mellan könen.

Studerande på gymnasienivå är de som oftast använder sig av tilläggsån vilket i synnerhet gäller män som studerar på den nivån. Detta beror sannolikt på att studerande på gymnasienivå är äldre än dem som studerar på eftergymnasial nivå. De kan därmed ha haft högre inkomster innan studierna och har sannolikt även högre levnadsomkostnader.

Studerande på grundskolenivå är de som i minst utsträckning använder sig av tilläggsån. De som studerar på grundskolenivå är i allmänhet mindre benägna att ta lån jämfört med stu-

³¹ Avser 136 173 studerande som var 25 år eller äldre och studerade med studiemedel i Sverige på heltid och dessutom hade grundlånet. Däremot har inte hänsyn tagits till om de hade tillräckligt hög inkomst för att kunna få tilläggsån.

derande på gymnasie- och eftergymnasial nivå, vilket även kan förklara att de mer sällan tar tilläggsån. Utöver detta kan studerande på grundskolenivå ha svårare att uppfylla inkomstkravet för tilläggsån.

Merkostnadslån används främst för undervisningsavgifter vid skolor utomlands

Det är framför allt utlandsstuderande som använder sig av merkostnadslån. Av de 657,9 miljoner kronor som betalades ut under 2013 avsåg 80 procent merkostnadslån till utlandsstuderande.

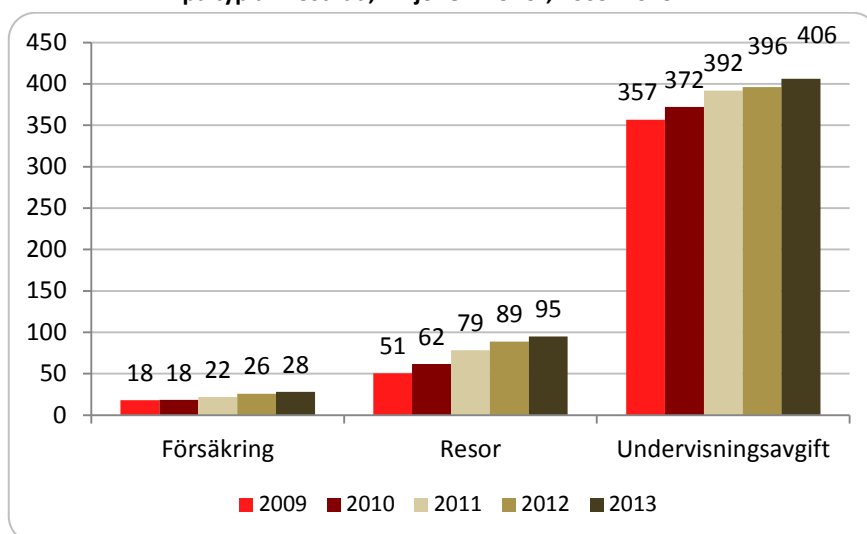
Tabell 5.10 Antal studerande med merkostnadslån fördelat på kön och utbildningsnivå samt andel av samtliga män och kvinnor per nivå, andelar i procent, 2013

	Kvinnor	Andel	Män	Andel	Totalt	Andel
Grundskolenivå	27	0,2	23	0,3	50	0,2
Gymnasienivå	1 817	2,7	1 212	2,7	3 029	2,7
Eftergymnasial nivå	12 971	6,2	9 189	6,2	22 160	6,2
Totalt ¹	14 700	5,3	10 342	5,4	25 042	5,3

¹ Nettoräknat antal studerande.

Män och kvinnor använder sig av merkostnadslån i lika stor utsträckning. Av dem som fick merkostnadslån 2013 var 59 procent kvinnor, vilket är i enlighet med könsfördelningen bland studiemedelstagarna. Det är främst studerande på eftergymnasial nivå som använder merkostnadslån, vilket har samband med att de flesta utlandsstuderande studerar på den nivån. Ytterst få studerade på grundskolenivå använder merkostnadslån.

Diagram 5.13 Utbetalda merkostnadslån till utlandsstuderande, fördelat på typ av kostnad, miljoner kronor, 2009–2013

Den vanligaste kostnaden som de utlandsstuderande väljer att ta merkostnadslån för är undervisningsavgifter. Under 2013 beviljades 406 miljoner kronor i merkostnadslån för undervisningsavgifter.

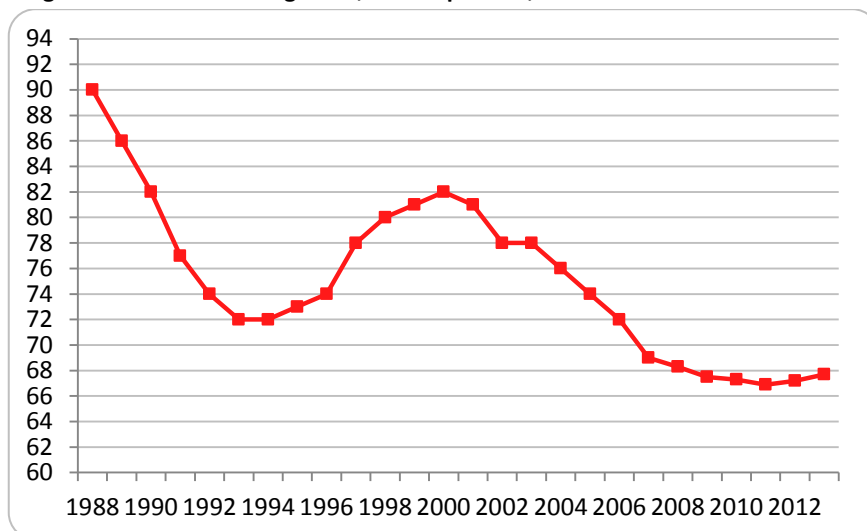
Andelen utlandsstuderande som tog merkostnadslån var oförändrad 2013, 47 procent av alla som studerade utomlands med studiemedel tog merkostnadslån. Detta kan jämföras med att 2 procent av dem som studerar på eftergymnasial nivå i Sverige hade merkostnadslån. De vanligaste kostnaderna som de som studerar i Sverige får merkostnadslån för är resor och

undervisningsavgifter. Kostnaderna för resor förekommer främst bland studerande vid universitet och högskola, och lån för undervisningsavgifter i Sverige förekommer främst vid studier inom skolformen kompletterande utbildningar.

5.4.4 Lånebenägenhet

Med lånebenägenhet menas andelen studerande med studiemedel som utöver studiebidrag även tar lån. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån har minskat kontinuerligt sedan studiestödsreformen 2001, men under de två senaste åren har lånebenägenheten ökat.

Diagram 5.14 Lånebenägenhet, andel i procent, 1988–2013

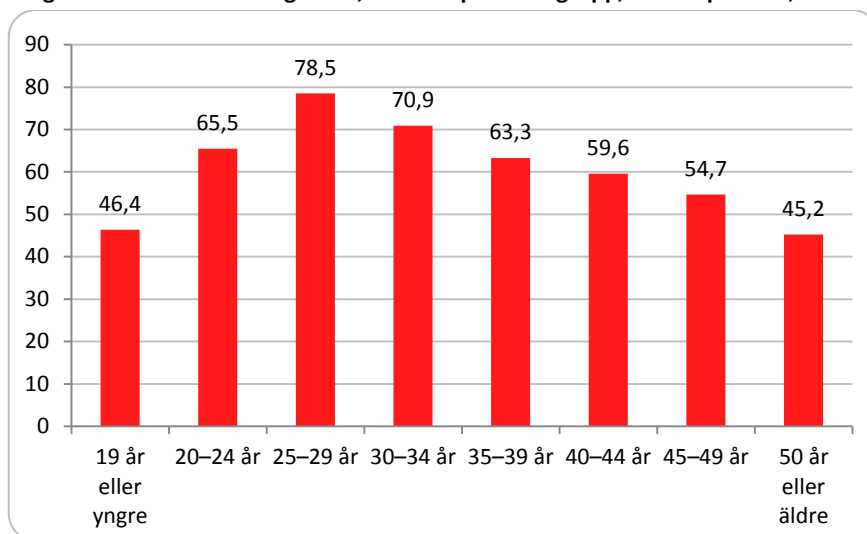
Under 2013 tog 67,7 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten har ökat med 0,8 procentenheter bland samtliga studerande med studiemedel sedan 2011, när den var som lägst (66,9 procent). Det är för tidigt att tala om något trendbrott, eftersom det har skett förändringar i åldersstrukturen under samma period som kan ha påverkat lånebenägenheten. Andelen studerande yngre än 25 år, som mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat. Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en viktig förklaring till att lånebenägenheten ökar.

Införandet av det nya annuitetslånet 2001 är en del av förklaringen till att lånebenägenheten minskat sedan 2001. Tidigare studier från CSN visar att studiemedelstagarna mer noggrant övervägt sitt låntagande efter studiestödsreformen jämfört med dem som tog lån på 1990-talet.³² Senare studier på området visar att detta beteende nu kan vara på väg att förändras. Andelen låntagare som svarade att de inte påverkades av att studielånet skulle betalas tillbaka var 45 procent 2009. Vid den senaste undersökningen, 2013, har denna andel ökat till 49 procent. Likaså har andelen som svarar att de lånar mer än de egentligen behöver för sitt uppehälle ökat med två procentenheter i den senaste mätningen.³³ Detta kan vara tecken på en begynnande attitydförändring som kan bidra till att lånebenägenheten ökar i framtiden.

³² CSN (2011a).

³³ CSN (2014).

Diagram 5.15 Lånebenägenhet, fördelat på åldersgrupp, andel i procent, 2013

Lånebenägenheten har ökat något i alla åldersgrupper utom i åldersgruppen 45–49 år. De som oftast tar lån är studerande i åldern 25–34 år. De yngsta och de äldsta studerandegrupperna tar förhållandevis sällan lån. Skillnaderna i lånebenägenhet mellan olika åldersgrupper har varit bestående över tid.

Män med studiemedel tar oftare lån jämfört med kvinnor, vilket är en trend som har bestått under en lång tid. Under 2013 tog 68,9 procent av männen och 66,9 procent av kvinnorna lån.

Studerande som får studiemedel med den högre bidragsnivån tar mer sällan lån än dem som får studiemedel med den generella bidragsnivån. Under 2013 tog 49,7 av alla som fick det högre bidraget grundlån medan motsvarande andel bland dem som fick det generella bidraget var 69,2 procent.

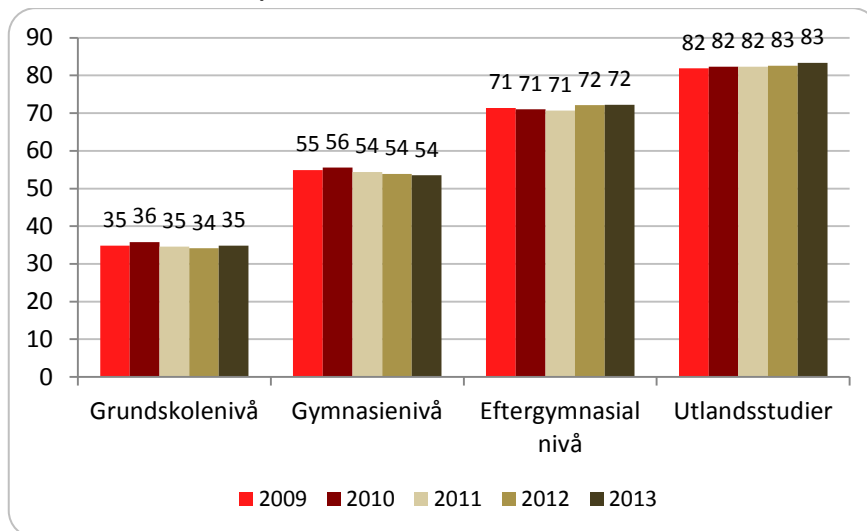
De studerande som väljer att inte ta studielån måste ha andra försörjningsmöjligheter under studietiden. Det kan exempelvis vara besparingar, lön eller ekonomiskt stöd från föräldrar eller en partner. En enkätundersökning från hösten 2013 visar att studerande yngre än 25 år oftare bor kvar hemma hos föräldrarna och får ekonomiskt stöd av sina föräldrar jämfört med äldre studerande. Studerande som är 35 år eller äldre får oftare ekonomiskt stöd av en partner och försörjer sig oftare med lön från arbete jämfört med de yngre studerandegrupperna.³⁴ För de studerande som är 50 år eller äldre är det möjligt att lånebenägenheten påverkas särskilt mycket av återbetalningsreglerna. Vid kort återbetalningstid blir årsbeloppen höga. Även den så kallade lånetrappan, som innebär att antalet låneveckor en studerande har rätt till begränsas successivt från och med 45 års ålder, kan påverka lånebenägenheten i de åldersgrupperna.

³⁴ CSN (2014).

Lånebenägenheten är högst bland utlandsstuderande

Lånebenägenheten är högst bland dem som studerar utomlands. Under 2013 valde 83 procent av de utlandsstuderande att ta lån.

Diagram 5.16 Lånebenägenhet, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier, andel i procent, 2009–2013

Lånebenägenheten bland studerande på olika utbildningsnivåer har varierat mycket lite under de senaste fem åren. Att en högre andel av de utlandsstuderande lånar jämfört med studerande på eftergymnasial nivå i Sverige beror på att deras omkostnader många gånger är högre än för dem som studerar i Sverige. Utlandsstuderande har ofta inte heller lika stora möjligheter att arbeta vid sidan av studierna som dem som studerar i Sverige.

Minst benägna att låna är studerande på grundskolenivå, där 35 procent lånade under 2013. På gymnasienivå var andelen som lånade 54 procent och på eftergymnasial nivå var den 72 procent. Lånebenägenheten bland dem som studerar på eftergymnasial nivå i Sverige har därmed ökat med 1 procentenhet jämfört med 2011.

En förklaring till att studerande på grundskole- och gymnasienivå förhållandevis sällan väljer att låna kan vara att de har en mer pessimistisk syn på sin framtida ekonomiska situation. En del studerande på lägre utbildningsnivåer planerar också att fortsätta till eftergymnasiala studier. Genom att avstå från lån kan de hålla nere skuldsättningen under den relativt långa utbildningstiden. Ytterligare en förklaring är att förhållandevis många på de lägre utbildningsnivåerna får studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket sannolikt gör att fler kan klara sig ekonomiskt utan att ta lån.

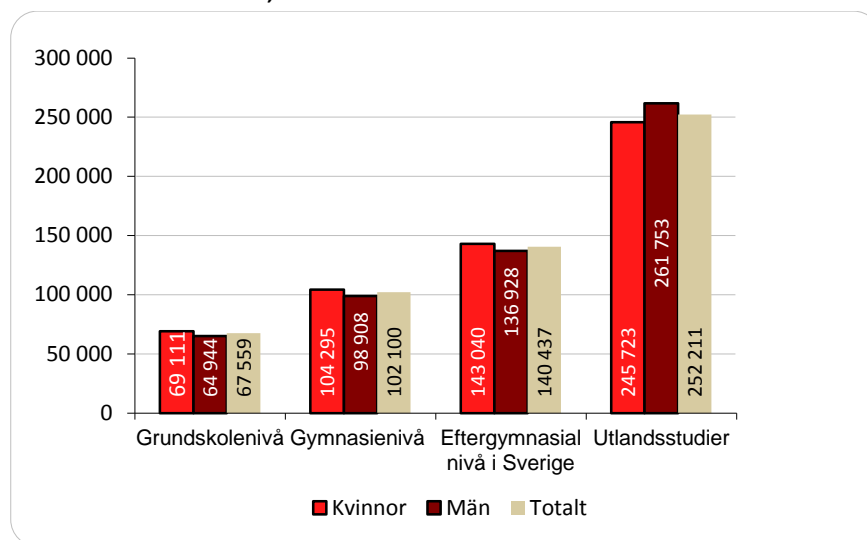
5.4.5 Nya återbetalningsskyldiga låntagare

För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i detta avsnitt uppgifter om studieskulderna för annuitetslånet vid återbetalningens början, det vill säga direkt efter studiernas slut. Uppgifterna avser 81 500 personer som blev återbetalningsskyldiga på sitt annuitetslån den 1 januari 2014. De kan också ha lånat i något av de äldre lånesystemen, men sådana skulder ingår inte i den här redovisningen. Eftersom skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer och om de lånat för utlandsstudier redovisas skuldsättningen fördelad på utbildningsnivå och utlandsstudier.

Av de nya återbetalningsskyldiga har 86 procent (70 500 personer) studerat enbart i Sverige, 4 procent (3 000 personer) har studerat enbart utomlands och 10 procent (8 000 personer) har studerat både i Sverige och utomlands. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 132 100 kronor, en ökning med 9 600 kronor sedan 2013. Deras sammanlagda skuld uppgick till 10,8 miljarder kronor.

Diagram 5.17 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2014¹, fördelat på utbildningsnivå, utlandsstudier och kön, kronor

¹ Uppgifterna avser samtliga låntagare som har blivit återbetalningsskyldiga på annuitetslånet 2014. En person kan ha en studieskuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer och utlandsstudier. För att exempelvis redovisas under "Grundskolenivå" måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan alltså även ha tagit lån för studier på andra nivåer som då ingår i skulden. Den genomsnittliga skulden för utlandsstuderande innehåller därför även lån som studerande utomlands har tagit på exempelvis eftergymnasial nivå i Sverige.

De studerande som har studerat på eftergymnasial nivå i Sverige har lånat i genomsnitt 140 437 kronor. Denna grupp har inte haft studiemedel för utlandsstudier, men de kan ha studerat på flera utbildningsnivåer i Sverige. För dem som har studerat helt eller delvis utomlands var skuldsättningen 252 211 kronor.

Kvinnor som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå har en något högre genomsnittlig skuld än män. Det beror främst på att en högre andel av kvinnorna också har studerat på eftergymnasial nivå, det vill säga att de har gått vidare till högre utbildningsnivåer. Även bland studerande på eftergymnasial nivå i Sverige har kvinnor en högre genomsnittlig skuld än män. Men bland dem som studerat helt eller delvis utomlands på eftergymnasial nivå har män en högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Det beror på att männen använt fler veckor med studiemedel än kvinnorna, och att de i något högre grad har använt sig av merkostnads-lån.

Den genomsnittliga skuldsättningen för dem som *bara* har studerat på grundskolenivå är 26 000 kronor för kvinnorna och 26 700 för männen. Men det finns en stor spridning i gruppen. Det högsta skuldbeloppet för kvinnor är 124 600 kronor och för män 137 000 kronor.

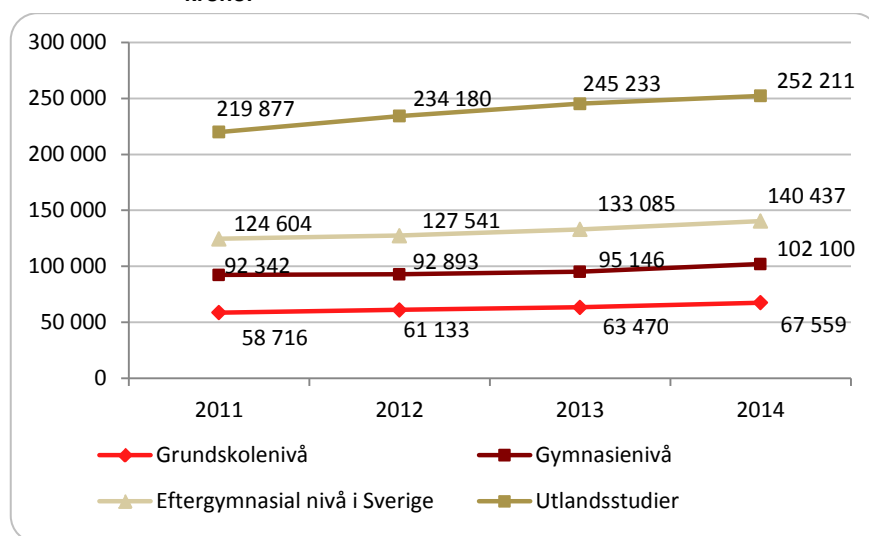
För dem som *bara* har studerat på gymnasienivå är den genomsnittliga skuldsättningen 53 200 kronor för kvinnorna och 47 800 för männen. Det högsta skuldbeloppet är 282 300 kronor och gäller gymnasiestudier i Sverige.

Bland dem som har studerat *både* på grundskolenivå och gymnasienivå men inte på eftergymnasial nivå, är genomsnittsskulden 54 800 kronor både för kvinnor och för män. Det högsta skuldbeloppet är 296 000 kronor, och det gäller studier på grundskole- och gymnasienivå i Sverige med maximalt antal veckor på respektive nivå.

De låntagare som bara studerat på eftergymnasial nivå utomlands hade den högsta genomsnittliga skuldsättningen med 286 500 kronor. De som studerat på eftergymnasial nivå och bara delvis utomlands hade en genomsnittsskuld på 239 700 kronor.

För de återbetalare som bara studerat på eftergymnasial nivå i Sverige var genomsnittsskulden 136 800 kronor.

Diagram 5.18 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2011–2014, fördelat på utbildningsnivå, utlandsstudier, kronor

Jämfört med de låntagare som blev återbetalningsskyldiga 2013 är den genomsnittliga skuldsättningen högre på samtliga utbildningsnivåer. För låntagare som studerat på gymnasienivå var den genomsnittliga skuldsättningen 7 procent högre 2014 än 2013. För studerande på eftergymnasial nivå i Sverige och grundskolenivå var ökningen 6 procent och för dem som studerat utomlands 3 procent. Att skuldbeloppen ökar beror främst på att höjningarna av studiemedlens lånedel 2010 och 2011 nu börjar synas i skuldsättningen för dem som blir återbetalningsskyldiga.

Av de låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2014 hade 77 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor, medan 1 procent hade en studieskuld som översteg 500 000 kronor. Andelen med en studieskuld mellan 200 000 och 500 000 kronor uppgick till 22 procent, vilket är 4 procentenheter högre jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga 2013.

5.5 Inkomster under studietiden

5.5.1 Regler och syfte

Inom studiemedellssystemet finns det en behovsprövning som innebär att studiemedlen reduceras om den studerandes inkomst överstiger en så kallad fribeloppsgräns. Syftet med

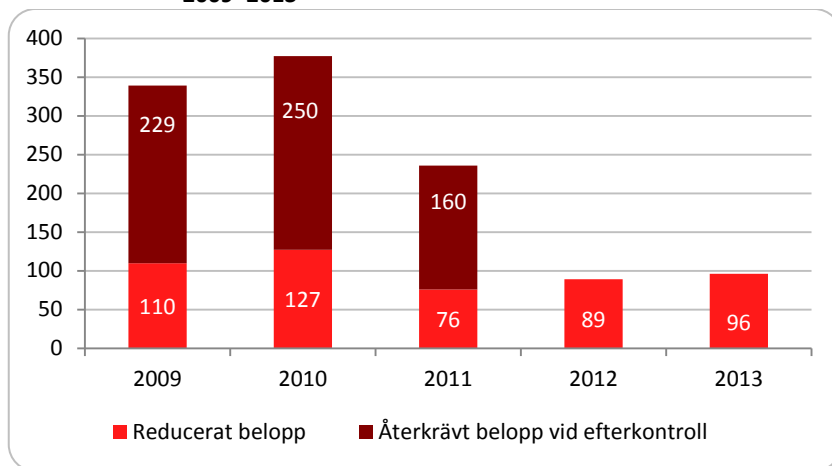
fribeloppet är dels att hålla nere kostnaderna för studiemedelssystemet, dels att vara en drivkraft för effektiva studier. Fribeloppet bestäms halvårsvis med utgångspunkt i det antal veckor med studiemedel som beviljas. Under 2013 var fribeloppet 71 200 kronor vid 20 veckors heltidsstudier.³⁵ Det innebär att en studerande som hade studiemedel under ett normalt läsår om 40 veckor kunde tjäna 142 400 kronor utan att studiemedlen reducerades. En studerande som överstiger fribeloppetsgränsen får sina studiemedel reducerade med ett belopp som motsvarar 61 procent av den inkomst som överstiger fribeloppet. Reduceringen sker proportionellt på bidrags- och lånedelen.

5.5.2 Utveckling

Vid ansökan om studiemedel ska den sökande beräkna sin inkomst för det eller de kalenderhalvår som ansökan avser. Om den beräknade inkomsten överstiger fribeloppetsgränsen, får den studerande utbetalningar med reducerade belopp. Om den studerande anmäler en inkomst först efter utbetalningarna är gjorda, kräver CSN tillbaka de studiemedel som har betalats ut för mycket. CSN kontrollerar sedan alla studiemedelstagare mot överskottet i inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt taxeringen för året. Denna kontroll genomförs först när taxeringen blir klar, det vill säga närmare två år efter studieåret. CSN beslutar då om återkrav av studiemedel för dem som har haft inkomster över fribeloppet och som tidigare inte meddelat detta.

Uppgifterna om reducerade studiemedel delas av ovanstående skäl upp i två delar: uppgifter om de utbetalda belopp som har reducerats utifrån den studerandes egen anmälan och uppgifter om belopp som återkrävts vid efterkontrollen. De senaste tillgängliga uppgifterna om efterkontroll och återkrav gäller studie- och inkomståret 2011. I de reducerade beloppen ingår bara sådana inkomständringar som gjorts under studietiden. Det förekommer även att studerande anmäler inkomständring efter aktuellt studiehalvår, men innan efterkontrollen av inkomstuppgifterna. Sådana anmälda uppgifter ingår inte i de uppgifter som presenteras här.

Diagram 5.19 Reducerade och återkrävda belopp med anledning av inkomster över fribeloppetsgränsen, miljoner kronor, 2009–2013

Både reduceringen utifrån de studerades egna inkomstuppgifter och de återkrävda beloppen ökade till och med 2010. Den tydliga minskningen i anmälda inkomster för 2011 förklaras med att fribeloppet för ett läsår höjdes med 31 000 kronor den 1 januari 2011. Detta ledde sedan även till att de återkrävda studiemedlen för 2011 minskade.

³⁵ Fribeloppet höjdes den 1 januari 2014. Denna höjning behandlas inte i denna rapport.

Under 2013 reducerades de utbetalda studiemedlen med motsvarande 96 miljoner kronor utifrån de inkomstuppgifter som de studerande själva hade anmält. Det är en ökning med 8 procent jämfört med 2012. Som tidigare nämnts kan studerande anmäla en högre inkomstuppgift efter aktuellt studiehalvår men innan efterkontrollen görs. CSN fattar då beslut om återkrav på grund av inkomstökning. Under 2013 återkrävdes 18 miljoner kronor av denna anledning, att jämföra med 23 miljoner kronor under 2012.

Tabell 5.11 Antal personer som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen¹ och antal personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, 2009–2013

	Uppgett inkomst över fribeloppsgränsen	Fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ²	Både uppgett inkomst och fått återkrav ³
2009	19 110	13 751	5 596
2010	21 604	14 652	6 087
2011	11 366	8 259	2 994
2012	12 708		
2013	13 498		

¹ Uppgifterna över antalet som har uppgett en inkomst över fribeloppsgränsen är framtagna ur en ny statistikdatabas, och stämmer därför inte helt överens med tidigare uppgifter.

² Gäller personer som under studietiden har uppgett att inkomsten skulle vara lägre än fribeloppsgränsen men som sedan fått återkrav i samband med efterkontrollen av inkomstuppgifterna.

³ Dessa personer ingår även bland dem som har uppgett inkomst under studietiden.

Fribeloppshöjningen 2011 gjorde att antalet studerande som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen nästan halverades jämfört med 2010. Under 2012 ökade åter antalet studerande som anmälde en inkomst över fribeloppsgränsen. Ökningen fortsatte under 2013 när 800 fler uppgav att de hade inkomster över fribeloppsgränsen.

Av studiemedelstagarna var det 19 500 personer eller 4 procent som antingen fick reducerade studiemedel under studietiden eller återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst för 2011. Det sammanlagda reducerade och återkrävda beloppet var 37 procent lägre för 2011 jämfört med 2010.

Tabell 5.12 Antal och andel (procent) personer som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen eller fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat på kön, 2013

	Uppgett inkomst över fribeloppsgränsen 2013	Fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst 2013 ¹
Antal kvinnor	9 124	6 627
Andel kvinnor	68	59
Antal män	4 374	4 626
Andel män	32	41
Totalt antal	13 498	11 253

¹ Avser personer som under studietiden (2011) uppgav att inkomsten skulle vara lägre än fribeloppsgränsen men som sedan fick återkrav i samband med efterkontrollen av inkomstuppgifterna 2013.

Kvinnor och män får återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ungefär i enlighet med könsfördelningen bland studiemedelstagarna. Däremot anmäler kvinnor själva inkomster över fribeloppsgränsen i betydligt större utsträckning än män. Av de anmälda

inkomstuppgifterna kom hela 68 procent från kvinnor. Detta har sannolikt att göra med att kvinnor oftare arbetar vid sidan av studierna (se 5.5.3), men beror troligen också på att kvinnor i allmänhet är mer noggranna än män att lämna korrekta uppgifter till CSN.

5.5.3 Arbete vid sidan av studierna

CSN genomförde hösten 2013 en undersökning av de studerandes ekonomiska och sociala situation.³⁶ Enligt undersökningen arbetade 39 procent av studiemedelstagarna vid sidan av studierna. Det är en minskning med 3 procentenheter sedan 2011. Andelen studiemedelstagare som arbetar vid sidan av studierna minskar alltså trots att fribeloppet har höjts.

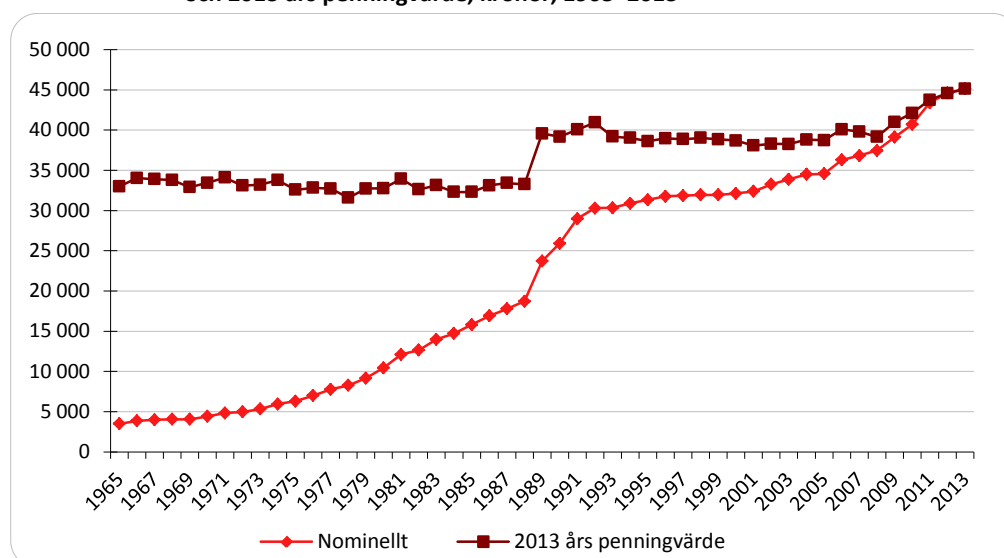
Kvinnor arbetar i högre grad än män. Andelen män som arbetar har minskat med 8 procentenheter sedan 2009. Studerande på eftergymnasial nivå arbetar förhållandevis ofta medan studerande på grundskolenivå sällan arbetar. Majoriteten arbetar mindre än 20 timmar per månad. En högre andel av dem som är lite äldre arbetar vid sidan av studierna jämfört med yngre studerande.

5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekrytering till studier

5.6.1 Studieekonomi

De studerandes studieekonomi kan undersökas på flera sätt. CSN redovisar här dels uppgifter om studiemedlens köpkraft, dels uppgifter om de studerandes upplevelse av studieekonomin och studiemedlens tillräcklighet.

Diagram 5.20 Studiemedlens utveckling, fördelat på nominella belopp och 2013 års penningvärde, kronor, 1965–2013

¹ Studiemedelsbeloppet avser 20 veckors heltidsstudier framräknat i 2013 års penningvärde enligt SCB:s prisomräknare. Hämtat från SCB, www.scb.se, 2014-01-23.

³⁶ CSN (2014).

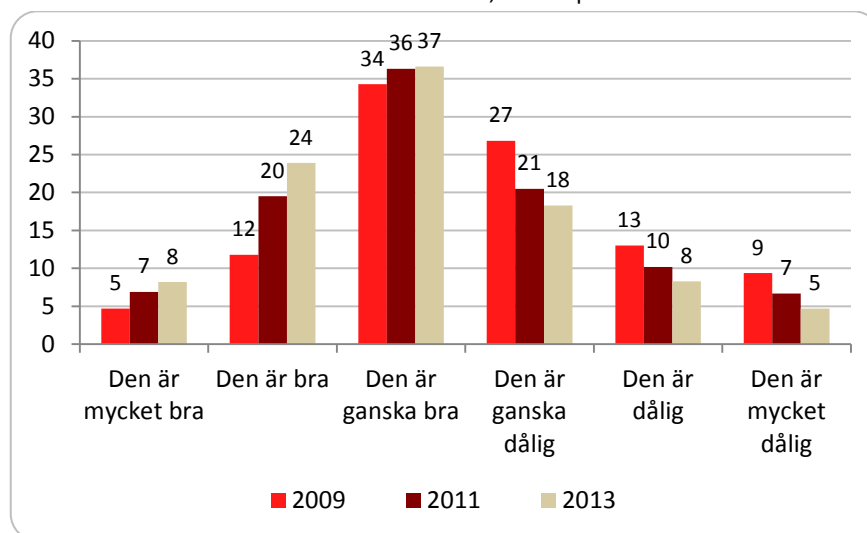
Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet (PBB). Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), som innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället.

En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft under 2013 var den högsta sedan studiemedelssystemet infördes 1965. Den ökade köpkraften kan förklaras av att studiemedlen, utöver den ordinarie uppräknings, höjdes både 2010 och 2011.

En brist med att mäta köpkraften i förhållande till KPI är att studerande, liksom många andra låginkomstgrupper, har delvis andra utgifter än dem som speglas av KPI. Exempelvis utgör livsmedel och boende större delar av de flesta studerandes utgifter jämfört med befolkningen i stort.

Under hösten 2013 genomförde CSN en enkätundersökning om de studerandes upplevelse av studieekonomin och studiemedlen.³⁷ En övergripande trend är att den studieekonomiska situationen upplevs som positiv av en allt högre andel av studiemedelstagarna.

Diagram 5.21 Svar på frågan: Hur upplever du att din ekonomi är under studietiden?
Studerande med studiemedel, andel i procent

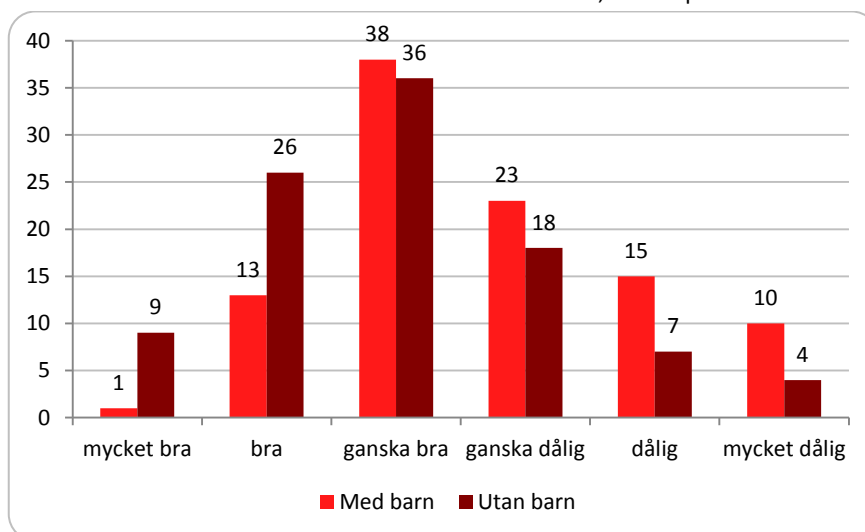

Andelen studiemedelstagare som upplever att studieekonomin är ganska bra, bra eller mycket bra är 69 procent, vilket är en ökning med 6 procentenheter jämfört med en motsvarande undersökning som gjordes 2011. Det finns skillnader mellan olika studerandegrupper när det gäller upplevelsen av studieekonomin. En skillnad är att yngre generellt sett är något mer nöjda än äldre. En annan skillnad är att studerande utan barn är mer nöjda än studerande som har barn.

³⁷ CSN (2014).

Diagram 5.22 Svar på frågan: Hur upplever du att din ekonomi är under studietiden?

Den är... Studerande med studiemedel, andel i procent

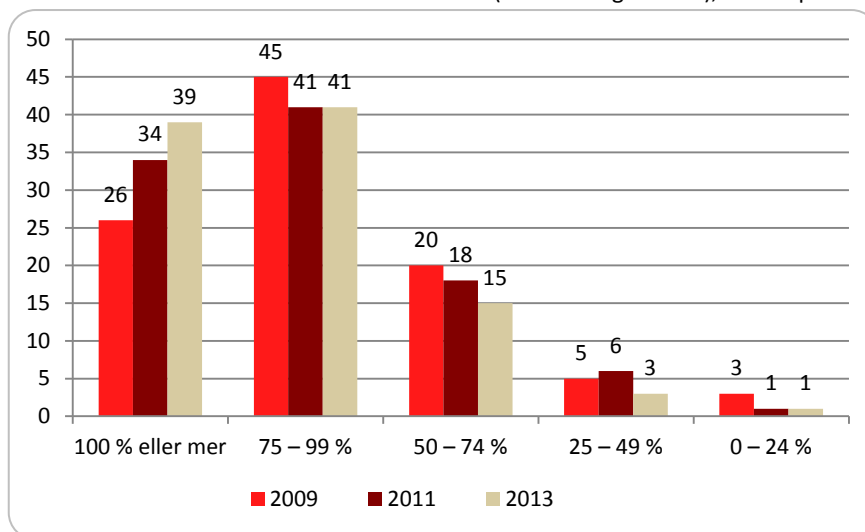

Knappt hälften av de studiemedelstagare som har barn upplever att de har en ganska dålig, dålig eller mycket dålig ekonomisk situation under studietiden. Motsvarande andel bland dem utan barn är knappt 30 procent. Detta beror med stor sannolikhet dels på de kostnader som följer med att ha barn, dels på att studerandegruppen med barn är äldre och därmed ofta har hunnit få högre allmänna utgifter för bland annat boende. De extra inkomster många studerande med barn har i form av bland annat barnbidrag och bostadsbidrag tycks inte fullt ut kompensera för dessa kostnader.

Studiemedlen, bidrag och lån, är avsedda att kunna täcka levnadsomkostnaderna för den som studerar. Av dem med både bidrag och lån uppger 39 procent att studiemedlen täcker deras omkostnader och 80 procent anser att studiemedlen täcker mer än 75 procent av levnadsomkostnaderna. Andelen av låntagarna som anger att studiemedlen helt täcker levnadsomkostnaderna har ökat med 5 procentenheter sedan 2011.

Diagram 5.23 Svar på frågan: I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel?¹

Studerande med studiemedel (både bidrag och lån), andel i procent

¹ Frågan besvarades bara av dem som studerade med studiemedel. Urvalet gäller här studerande med både bidrag och lån. Fr.o.m. 2011 var svarsalternativen uppdelade i 100 procent respektive 100 procent eller mer. Dessa svarsalternativ redovisas här som ett svarsalternativ.

En högre andel av de manliga än av de kvinnliga låntagarna anser att studiemedlen är helt tillräckliga. Yngre anser betydligt oftare än äldre att studiemedlen täcker levnadsomkostnaderna. Av de studiemedelstagare med både bidrag och lån som är yngre än 25 år anser 46 procent att studiemedlen är helt tillräckliga. Bland dem som är 35 år eller äldre är det 26 procent som anser att studiemedlen täcker deras omkostnader. En lägre andel av dem som studerar utomlands anser att studiemedlen är tillräckliga jämfört med studerande i Sverige.

5.6.2 Studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier

Studiemedlen ska verka rekryterande till studier och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska också bidra till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och bidra till ökad social rättvisa.

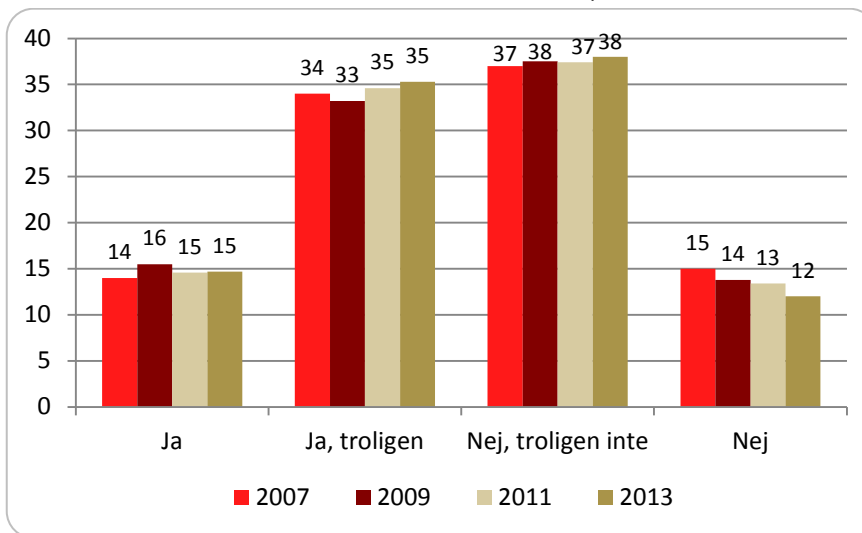
Studiemedlens rekryterande kraft mäts ofta genom att studiemedelstagarna får svara på frågan om de skulle ha påbörjat sina studier även om det inte hade funnits något statligt studie-stöd. De studiemedelstagare som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” anses rekryterade med hjälp av studiemedlen.

Förändringarna har varit mycket små mellan 2007 och 2013. Den förändring som har skett är att andelen som kan anses rekryterade av studiemedlen har minskat något. Andelen som besvarade frågan med något av nej-alternativen har minskat från 52 procent 2007 till 50 procent 2013. Det innebär en marginell minskning av studiemedlens rekryterande verkan.³⁸

³⁸ CSN (2014). Studerandes ekonomiska och sociala situation 2013. Dnr 2013-219-9817. Svartsbortfallet i enkätstudien innebär sannolikt att resultatet överskattar studiemedlens rekryterande kraft något. Den bortfallsanalys som har gjorts visar att studerande som besvarade enkätundersökningen sent i lägre utsträckning var studiemedelsrekryterade än de som besvarade enkäten tidigt. Detta kan antas gälla även för dem som inte besvarat enkäten.

Diagram 5.24 Svar på frågan: Om det inte hade funnits statligt studiestöd då du började studera, hade du ändå börjat?
 Studerande med studiemedel, andel i procent.

Studiemedlen betyder olika mycket för valet att studera för olika studerandegrupper. En studerandegrupp som ofta anger att de *inte* skulle påbörja studierna utan studiemedel är studerande med barn. Av dem som har barn anger hela 67 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om de inte hade fått studiemedel. Även de som studerar med studielån är mer rekryterade av studiemedlen än övriga – 59 procent av dem med lån skulle inte ha börjat studera utan statligt studiestöd.

Äldre studerande är i högre utsträckning rekryterade av studiemedlen än yngre, och studerande som studerar utomlands skulle mer sällan än studerande i Sverige ha påbörjat studierna utan studiemedel. Av de utlandsstuderande kan 60 procent anses vara rekryterade av studiemedlen. En högre andel av dem som har föräldrar med högskoleutbildning skulle börja studera även utan studiemedel, jämfört med studerande som har föräldrar med högst gymnasial utbildning eller motsvarande. Kvinnor är genomsnittligt något mer rekryterade av studiemedlen än män, men skillnaderna mellan könen är liten.

5.7 Ålder och åldersgränser

5.7.1 Regler och syfte

Studerande på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel från och med höstterminen det år de fyller 20 år. För studerande på eftergymnasial nivå finns det inte någon nedre åldersgräns.

Nästa åldersgräns infaller det år den studerande fyller 25 år. Vissa studerande kan från den åldern få studiemedel med den högre bidragsnivån och även tilläggs lån.

Det finns två övre åldersgränser, där den ena gäller rätten till studiebidrag och den andra rätten att låna. Studiebidrag lämnas som längst till och med det kalenderår en studerande fyller 54 år. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 45 år. Denna begränsning innebär att det antal veckor som den studerande kan få studielån minskar enligt en så kallad lånetrappa. Den som är 45 år får låna i högst 220 veckor och därefter minskar rätten att låna med 20 veckor för varje år. Den som är 53 år får låna i högst

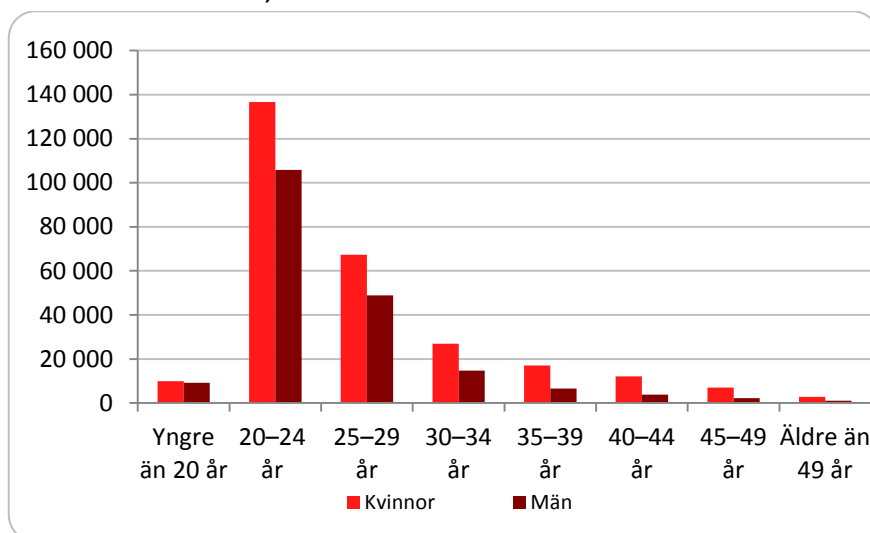
60 veckor och den som är 54 år i högst 40 veckor. Tidigare tagna studielån minskar möjligheterna att låna. Åldersgränserna för rätten till studiemedel har höjts successivt. Den senaste förändringen gjordes 2006 när åldersgränsen höjdes från 50 till 54 år.³⁹

Åldersgränsen för studielån ska tillgodose behovet för personer i högre åldrar att studera samtidigt som riskerna för att studielån ska skrivas av hålls nere.

5.7.2 Studiemedelstagarnas ålder

Under 2013 har andelen studiemedelstagare yngre än 25 år minskat med en halv procentenhet efter att ha ökat kontinuerligt sedan 2007. Nu ökar i stället andelen studiemedelstagare som är i åldern 25–34 år. Minskningen beror främst på att ungdomskullarna som lämnar gymnasieskolan blir mindre. Det sker därför inte ett lika stort tillskott av yngre studerande längre. Antalet studiemedelstagare yngre än 21 år har minskat med 6 procent (3 800 personer) sedan 2011. Men fortfarande är mer än hälften av studiemedelstagarna (55 procent) yngre än 25 år.

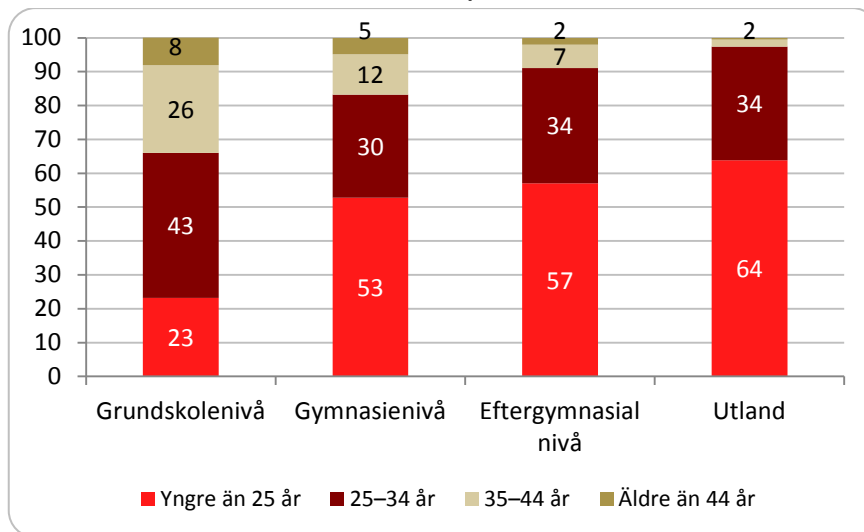
Diagram 5.25 Antal studerande med studiemedel, fördelat på ålder och kön, 2013

Andelen kvinnliga studiemedelstagare ökar med stigande ålder. Jämnast är könsfördelningen i den yngsta åldersgruppen där 52 procent av studiemedelstagarna är kvinnor.

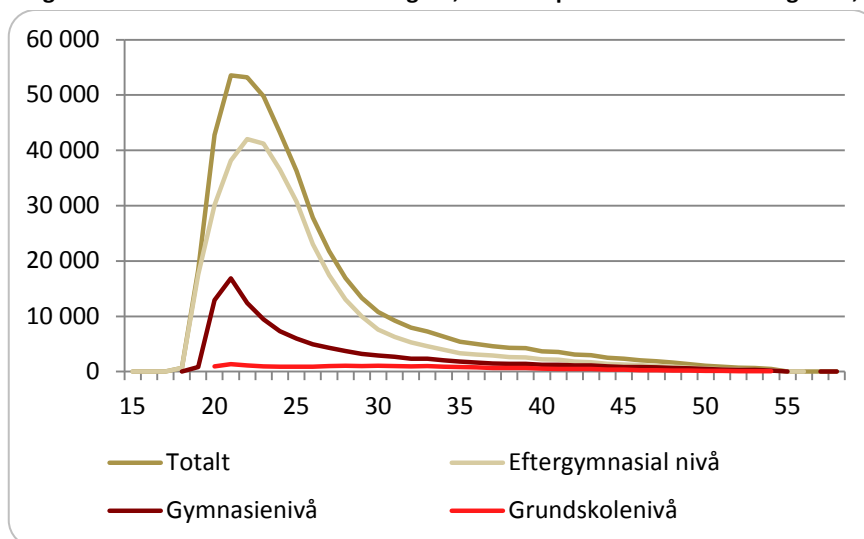
³⁹ Från och med den 1 juli 2014 gäller nya bestämmelser. Den övre åldersgränsen för studiebidrag höjs då till 56 år, och rätten till lån begränsas successivt från och med 47 års ålder.

Diagram 5.26 Studerandes ålder, fördelat på åldersgrupp, utbildningsnivå och utlandsstudier, andel i procent, 2013

De som studerar på grundskolenivå är äldre än studerande på övriga nivåer, medan de som studerar utomlands är yngre än övriga studerande. Åldersfördelningen bland studerande på de olika utbildningsnivåerna har varit i stort sett densamma under flera år.

Diagram 5.27 Antal studiemedelstagare, fördelat på ålder och utbildningsnivå, 2013

När samtliga studiemedelstagare per utbildningsnivå fördelas efter sin ålder framgår det att förhållandevis många studerande på gymnasienivå är unga. Drygt 46 procent av alla som studerade med studiemedel på gymnasienivå 2013 var yngre än 23 år, medan motsvarande andel bland dem som studerade på eftergymnasial nivå var 36 procent. Bland dem som studerade på grundskolenivå var den åldersmässiga fördelningen betydligt jämnare.

Resultatet tyder på att många yngre har behov av vuxenutbildning på gymnasienivå därför att de saknar slutbetyg eller högskolebehörighet. Flera av dem som är yngre än 25 år omfattas

också av satsningen på ett högre bidrag till ungdomar som saknar slutbetyg och som finns inom jobbgarantin. Under 2013 fick 4 200 ungdomar studiemedel inom den satsningen, varav majoriteten studerade på gymnasienivå.⁴⁰

5.7.3 Prövningen av åldersgränserna

Under 2013 hade 13 100 studerande som var 45 år eller äldre studiemedel. Av dessa fick 310 personer helt avslag på sin ansökan om studielån, medan 394 personer bara kunde få lån en del av studietiden. Det innebär att 5 procent av studiemedelstagarna som var 45 år eller äldre inte kunde beviljas lån enligt sin ansökan.

Under 2013 var det 870 personer som var 54 år eller äldre som ansökte om studiemedel vilket var 20 fler jämfört med 2012. Av dessa fick sammanlagt 380 personer, 44 procent, helt eller delvis avslag på sin ansökan på grund av åldersgränsen vid 54 år. Det är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2012.

5.8 Tid med studiemedel

5.8.1 Regler och syfte

Studiemedel kan lämnas olika länge beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. Tidsgränserna i studiemedelssystemet ska ge alla studerande möjligheter att genomföra sina studier. Dessutom ska de uppmuntra till snabba och effektiva studier.

En studerande på grundskolenivå som redan har en fullständig grundskoleutbildning eller motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 40 veckor. Studerande på grundskolenivå som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan få studiemedel i ytterligare 20 veckor, det vill säga i sammanlagt högst 100 veckor.

På gymnasienivå kan den som inte har en treårig gymnasieutbildning få studiemedel i högst 120 veckor. Den som har en sådan utbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. För högskolestudier och andra eftergymnasiala studier kan en studerande få studiemedel i högst 240 veckor, vilket motsvarar studier under tolv terminer.

Bara om det finns synnerliga skäl kan mer studiemedel beviljas än vad som anges i reglerna. Det innebär att möjligheterna är mycket begränsade. Synnerliga skäl kan exempelvis vara en funktionsnedsättning som innebär att studierna tar längre tid.

I samband med studiestödsreformen 2001 skärptes och preciserades tidsgränserna. Tidigare var det möjligt för CSN att gå utöver tidsgränserna om det fanns särskilda skäl. Bedömningen av om det fanns särskilda skäl var relativt generös. Reglerna förändrades något 2006 som ett led i de åtgärder som då vidtogs för att öka äldre studerandes möjligheter att få studiemedel. Sedan 2006 kan studiemedel beviljas utöver tidsgränserna med upp till 40 veckor till studerande över 40 år, om det finns särskilda skäl.

---

⁴⁰ Se även avsnitt 5.3.2 om studerande i åldern 20–24 år som kompletterar sin utbildning.

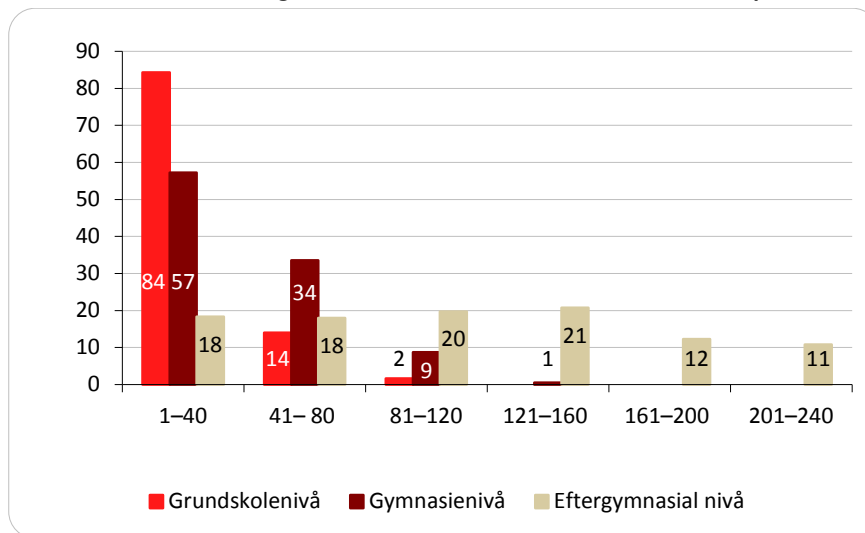
5.8.2 Hur länge har låntagarna studiemedel?

Det finns inte någon statistik över hur länge de studerande i genomsnitt har studiemedel. Det beror på att många studerande dels läser fristående kurser med okänd slutpunkt, dels växlar mellan studier och annan sysselsättning. Detta gör att det är svårt att avgöra vem som återkommer med en ny ansökan om studiemedel och vem som inte gör det.

För att ge en bild av hur länge de studerande använder studiemedel har CSN tagit fram uppgifter över studerande med studielån som blir återbetalningsskyldiga på sitt lån. Detta inträffar mellan sex och tolv månader efter den senaste perioden med studiemedel. De flesta som blir återbetalningsskyldiga har alltså studerat färdigt, vilket innebär att det antal studiemedelsveckor de använt bör ge en god indikation hur länge de studerande har studiemedel.

Av dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2014 hade 23 procent studerat med studiemedel i högst 40 veckor vilket motsvarar ett års studier. Det är vanligare med så korta studietider vid studier på lägre nivåer.

Diagram 5.28 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2014, fördelat på utbildningsnivå och antal studiemedelsveckor, andel i procent

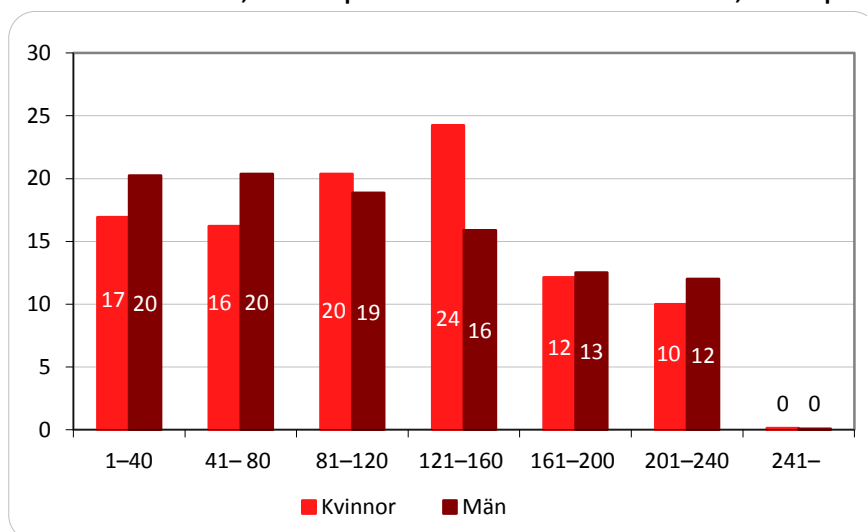

Diagrammet visar att en majoritet av dem som studerat på grundskolenivå hade studiemedel för studier på den nivån i högst 40 veckor. Detta gäller även för dem som studerat på gymnasienivå, medan det är en betydligt större spridning bland dem som haft studiemedel för eftergymnasiala studier.

Av dem som blev återbetalningsskyldiga 2014 hade 5 900 personer använt studiemedelsveckor för studier på grundskolenivå, medan 35 600 hade använt veckor på gymnasienivå och 60 600 på eftergymnasial nivå.

En närmare granskning av dem som studerar på eftergymnasial nivå visar på ganska stora skillnader mellan hur länge kvinnor och män använder studiemedel.

Diagram 5.29 Låntagare på eftergymnasial nivå som blivit återbetalningsskyldiga 2014¹, fördelat på kön och antal studiemedelsveckor, andel i procent

¹ Här redovisas bara studiemedelsveckor vid studier på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands, även om de studerande har läst på andra utbildningsnivåer. Redovisningen omfattar 35 036 kvinnor och 25 589 män.

Det är en högre andel män än kvinnor som studerar antingen kort eller lång tid på eftergymnasial nivå. Av männen har 20 procent studiemedel för eftergymnasiala studier i högst 40 veckor jämfört med 17 procent av kvinnorna. Av kvinnorna är det 22 procent som har studiemedel för eftergymnasiala studier i mer än 160 veckor jämfört med 25 procent av männen. Kvinnorna är överrepresenterade på många av de medellånga utbildningarna, vilket gör att de tar studiemedel i mellan två och fyra år. Den här fördelningen är relativt stabil över åren och beror på att många kvinnodominerade utbildningar har den längden, exempelvis utbildningarna till socionom och sjuksköterska.

Många studerande har studiemedel för studier på mer än en utbildningsnivå. I tabellen redovisas dels hur många veckor de studerande i genomsnitt hade studiemedel på en viss utbildningsnivå, dels hur många veckor de har haft studiemedel sammanlagt på alla utbildningsnivåer.

Tabell 5.13 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2014, fördelat på utbildningsnivå

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå ¹
Antal veckor på aktuell nivå	28	44	116
Antal veckor på samtliga nivåer ²	84	96	127

¹ Inklusivt utlandsstuderande.

² Gäller genomsnittligt antal veckor totalt inklusive det de har läst på andra utbildningsnivåer.

På grundskolenivå hade låntagarna som blev återbetalningsskyldiga 2014 haft studiemedel i genomsnitt 28 veckor. Eftersom många av dessa låntagare även har studerat på andra nivåer, hade de i genomsnitt studiemedel i totalt 84 veckor. Låntagare på gymnasienivå hade i genomsnitt haft studiemedel i 44 veckor på den nivån, och 96 veckor totalt. En del av dessa låntagare har därmed även studerat på grundskolenivå eller eftergymnasial nivå.

Studerande på eftergymnasial nivå är de som mest sällan läser på någon annan utbildningsnivå. Detta medför att skillnaden mellan antalet studiemedelsveckor på eftergymnasial nivå och på samtliga nivåer bara är 11 veckor för dem som har studerat på eftergymnasial nivå.

Studerande på eftergymnasial nivå som blev återbetalningsskyldiga 2014 hade använt studiemedel i genomsnitt 116 veckor för studier på den nivån. Det är bara en marginell skillnad mot dem som blev återbetalningsskyldiga 2013 som använde studiemedel i 115 veckor. För studerande på grundskole- och gymnasienivå var det inte någon skillnad i det genomsnittliga antalet veckor på respektive nivå. Däremot hade de studerat 2 veckor mer på övriga utbildningsnivåer jämfört med dem som blev nya återbetalare 2013.

Av de nya återbetalare 2014 som hade studerat på eftergymnasial nivå var det 49 800 som hade haft studiemedel bara för eftergymnasiala studier i Sverige. Drygt 2 800 hade genomfört sina eftergymnasiala studier utomlands och 7 800 hade studerat på eftergymnasial nivå både i Sverige och utomlands. Av tabellen framgår att det finns vissa skillnader mellan de tre grupperna när det gäller hur många studiemedelsveckor de har använt.

Tabell 5.14 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2011–2014, fördelat på studier i Sverige och utomlands

	Studier i Sverige	Studier utomlands	Studier i Sverige och utomlands	Totalt
Återbetalningsskyldiga 2011	114	102	158	120
Återbetalningsskyldiga 2012	109	87	161	114
Återbetalningsskyldiga 2013	109	93	161	115
Återbetalningsskyldiga 2014	110	94	160	116

Den genomsnittliga förbrukningen av veckor är lägre bland dem som bara har studerat utomlands jämfört med dem som tillbringat hela eller delar av sin eftergymnasiala studietid i Sverige. Antalet veckor varierar mer över åren för dem som studerat helt utomlands vilket sannolikt beror på att gruppen är förhållandevis liten varför tillfälliga variationer får större genomslag. För dem som bara studerat i Sverige och dem som studerat delvis utomlands är det i stort sett inte någon skillnad i genomsnittlig förbrukning av studiemedelsveckor mellan åren.

Många av dem som studerar både i Sverige och utomlands studerar i ett annat land under en termin eller ett år som en del av sin svenska högskoleutbildning. Denna grupp har den högsta genomsnittliga förbrukningen av studiemedelsveckor. En slutsats av detta är att utlandsstudier i kombination med en svensk högskoleutbildning ofta förlänger den totala studietiden.⁴¹

5.8.3 Avslag på grund av veckobegränsningen

De studerande som väljer att ansöka om studiemedel trots att de har haft studiemedel i så många veckor som regelverket medger får oftast avslag på sin ansökan. Eftersom många studerande sannolikt avstår från att lämna in en ansökan, ger antalet avslag inte någon fullständig bild av hur många som har behov av studiemedel under längre tid. Men antalet och andelen avslag kan ses som en indikation på om det är många studerande som är i behov av mer studiemedel eller inte.

⁴¹ En tredjedel av de utlandsstuderande anger att utlandsstudierna förlängde deras utbildningstid (CSN 2010a).

Tabell 5.15 Avslag, fördelat på helt och delvis avslag samt på utbildningsnivå och utlandsstudier, andelar i procent (antal), 2012–2013

	Helt avslag		Delvis avslag	
	2012	2013	2012	2013
Grundskolenivå	1,6 % (412)	1,6 % (415)	4,1 % (1 071)	3,9% (1 005)
Gymnasienivå	0,4 % (547)	0,4 % (555)	1,8 % (2 173)	1,9 % (2 326)
Eftergymnasial nivå	0,2 % (524)	0,2 % (529)	0,8 % (2 940)	0,9 % (3 075)
Utlandsstudier ¹	0,2 % (58)	0,2 % (60)	1,8 % (620)	2,1 % (705)

¹ Uppgifterna under "Helt avslag" för utlandsstudier är reviderade.

Under 2013 fick 9 200 sökande helt eller delvis avslag på sin ansökan om studiemedel på grund av att de redan hade utnyttjat det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1,8 procent av samtliga som hade ansökt om studiemedel.

Störst risk att få avslag på sin ansökan om studiemedel är det för dem som studerar på grundskolenivå, där närmare 6 procent av de sökande får helt eller delvis avslag. CSN har i en särskild rapport från 2010 pekat på att studiemedelsveckorna är knappt tilltagna för studerande på grundskolenivå.⁴²

5.9 Studieresultat

5.9.1 Regler och syfte

För att fortsätta studiemedel ska beviljas, krävs det att den studerande uppnår tillräckliga studieresultat. Kraven på studieresultat syftar till att studieeffektiviteten ska vara god och att den studerande inte ska kunna ta stora studielån utan att uppnå studieresultat. För att en studerande som haft studiemedel ska kunna beviljas fortsatta studiemedel måste han eller hon visa på tillräckliga studieresultat, och studierna ska ha bedrivits i normal takt. För en högskolestuderande är kravet att klara minst 75 procent av sina studier för att kunna få nya studiemedel. För den som studerar på grundskole- eller gymnasienivå krävs det i princip att studieplanen följs. En sammanlagd eftersläpning på upp till en halv termin tillåts däremot för dem som studerar på komvux.

Om studieresultaten inte är tillräckliga, kan den studerande ändå beviljas studiemedel om det finns särskilda skäl. För att den studerande ska beviljas studiemedel på grund av särskilda skäl ska det finnas ett tydligt samband mellan det skäl som anges och det bristande studieresultatet.

Den 1 juli 2010 ändrades reglerna för studieresultatprövning i syfte att öka genomströmningen på utbildningar och att öka rättssäkerheten i prövningen.⁴³ De ändrade reglerna avsåg främst studier på eftergymnasial nivå. Före regeländringen kunde en högskolestuderande beviljas studiemedel om han eller hon klarade minst 50 procent av sina studieresultat. Men detta förutsatte att han eller hon tidigare hade klarat i genomsnitt minst 75 procent av sina studieresultat. Bedömningen av vilka skäl som kan beaktas för dem som inte nått tillräckliga studieresultat blev också mer restriktiv i samband med regelförändringen. Detta gäller även studier på grundskole- och gymnasienivå. Exempelvis accepteras inte längre byte av studieinriktning som ett förhållande som gör att bristande resultat kan accepteras. Från och med den 1 juli 2013 är det åter möjligt att bortse från bristande studieresultat om de tidigare studierna bedrevs för mer än 10 år sedan.

⁴² CSN (2010b).

⁴³ Prop. 2009/10:141.

5.9.2 Prövningen av studieresultat

Under 2013 fick 42 100 studerande avslag på ansökan om studiemedel på grund av bristande studieresultat. Det är en ökning med 1 500 studerande jämfört med 2012. Andelen som fick avslag av samtliga som ansökte om studiemedel 2013 är 8 procent, vilket är en procentenhet högre än 2012. Av samtliga män som ansökte fick 9 procent avslag på grund av bristande studieresultat, medan motsvarande andel för kvinnorna var 6 procent. Förhållandet mellan könen var stort sett detsamma 2012.

I samband med ändrade regler för studieresultatprövningen den 1 juli 2010 ökade antalet avslag. För att bättre spegla regeländringens effekter på resultatprövningen presenteras här en serie där antalet avslag på grund av bristande studieresultat redovisas per läsår i stället för kalenderår.

Tabell 5.16 Antal avslag p.g.a. bristande studieresultat, studerande i Sverige eller utomlands, fördelat på utbildningsnivå och läsår

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Totalt ¹
2009/10	872	3 541	8 996	13 166
2010/11	1 369	8 366	19 508	28 791
2011/12	1 317	9 841	21 600	32 480
2012/13	1 374	9 654	22 522	33 225

¹ Nettoräknat antal. En person kan förekomma på flera studienivåer under läsåret men totalen är nettoräknad.

Under läsåret 2010/11 mer än fördubblades antalet avslag. Ökningen var en direkt effekt av regeländringen som då tillämpades för första gången. Antalet avslag ökade även för studerande på grundskole- och gymnasienivå. För denna studerandegrupp beror ökningen på att CSN inte längre tog hänsyn till flera av de skäl som tidigare kunde beaktas. Under läsåret 2009/10, innan reglerna ändrades, fick exempelvis 3,5 procent av dem som ansökte om studiemedel på gymnasienivå avslag på grund av otillräckliga studieresultat. Under läsåret 2012/13 var motsvarande andel 9,2 procent. Antalet som fick avslag ökade på samtliga nivåer utom på gymnasienivå läsåret 2012/13, men andelen som fick avslag var i stort sett oförändrad jämfört med läsåret 2011/12.

En studerande som inte uppnår tillräckliga studieresultat kan trots detta beviljas studiemedel om CSN bedömer att det finns särskilda skäl som påverkat studieresultatet.

Tabell 5.17 Antal studerande med äldre studieresultat som inte prövats och antal som fått bifall trots bristande studieresultat, fördelat på skäl, 2010–2013

	2010	2011 ¹	2012	2013
Studier för mer än 10 år sedan ²	2 881	54	0	3 986
Nystart (normalt studier för mer än 3 år sedan)	3 391	270	0	0
Byte av utbildningsnivå	1 245	81	0	0
Byte av utbildning inom samma nivå	3 039	116	0	0
Särskilda skäl ³	6 982	4 349	3 257	3 769
God totalbild	1 227	38	0	0
Totalt ⁴	18 865	4 908	3 257	7 755

¹ Vissa beslutsgrunder användes övergångsvis även för beslut fattade för läsåret 2010/11.

² Från och med den 1 juli 2013 är det återigen möjligt att bortse från studieresultat som är mer än tio år gamla.

³ Benämndes "Personliga förhållanden" i Studiestödet 2012 och tidigare rapporter.

⁴ Nettoräknat antal studerande.

Totalt prövades 45 502 personer för bristande studieresultat 2013. Av dessa fick 8 procent (3 769) bifall med hänsyn till särskilda skäl, övriga fick avslag. Av de 23 058 kvinnor som prövades fick 2 505 (11 procent) bifall med hänsyn till särskilda skäl. Av de 22 444 män som prövades fick 1 264 (6 procent) bifall av samma anledning. Det var alltså en högre andel kvinnor som bedömdes ha godkända skäl att få studiemedel.

Av dem som ansökte om studiemedel för studier under andra halvåret 2013 var det 3 986 personer, 2 867 kvinnor och 1 119 män som hade studerat med studiemedel för mer än tio år sedan. Deras tidigare studieresultat prövades därför inte.

Vanligt att studerande på eftergymnasial nivå återkvalificerar sig

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för studiemedel genom att hämta igen de poäng som saknas. Av 21 265 personer som fick avslag på grund av bristande studieresultat det andra halvåret 2011 hade 68 procent återkvalificerat sig efter tre läsår (till och med den 8 mars 2014). Hälften återkvalificerade sig redan samma halvår som de fick avslaget. Detta innebär att 32 procent av dem som fick avslag inte hade återkommit till studier med studiemedel efter tre läsår.

Av dem som fick avslag för studier på eftergymnasial nivå hade 73 procent återkvalificerat sig tre läsår senare, varav 39 procent gjorde det redan samma halvår som de fick avslaget. Motsvarande andel bland dem som fick avslag för studier på gymnasienivå var 55 respektive 24 procent. Av dem som fick avslag för studier på grundskolenivå hade 43 procent återkvalificerat sig inom tre läsår, varav 17 procent redan samma halvår som de fick avslaget. Andelen som återkvalificerar sig för nya studiemedel är alltså lägre på de lägre utbildningsnivåerna än på eftergymnasial nivå.

5.10 Studiemedel vid sjukdom och vid vård av barn eller närstående

5.10.1 Regler och syfte

Inom studiemedelsystemet finns det en form av sjukförsäkring för de studerande. Den innebär dels att en studerande som blir sjuk och är helt oförmögen att studera har rätt att behålla studiemedlen under sjukdomstiden, dels att den som tar studielån får lånet avskrivet från och med sjukdag 31.

De veckor med studiemedel som den studerande använder under sjukdomstiden räknas inte in vid beräkningen av det maximala antalet studiemedelsveckor. Detta gäller från den första veckan under sjukdomstiden. Det ställs inte heller något krav på studieresultat för den tid då en studerande är sjuk.

Studerande i Sverige ska anmäla sjukdom till Försäkringskassan och studerande utomlands ska anmäla sjukdom till CSN. De lån som skrivs av finansieras inom socialförsäkringsområdet genom att Försäkringskassan varje år för över medel till CSN som motsvarar kostnaden för skuldavskrivningen.

En studerande kan också få behålla sina studiemedel när han eller hon vårdar barn eller närstående. Sedan den 1 juli 2010 kan den som vårdar barn eller närstående under längre tid än 30 dagar även få avskrivning, det vill säga på motsvarande sätt som vid egen sjukdom. Sedan den 1 juli 2012 har också en studerande som studerar med studiemedel och som är förälder rätt att behålla studiemedlen under högst två veckor om barnet avlider. Rätten gäller om

barnet är yngre än 18 år. Lånedelen kan skrivas av för samma tid utan karenperiod. Vård av barn eller närstående och frånvaro vid barns bortgång anmäls till och prövas av CSN.

5.10.2 Egen sjukdom

Under 2013 hade 7 300 studerande godkända frånvarodagar på grund av sjukdom. Det motsvarar 1,5 procent av samtliga studiemedelstagare. Av dem hade 5 400 studerande en godkänd sjukperiod som var minst en vecka lång och som därmed räknades bort från det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1,2 procent av samtliga studiemedelstagare. Sammanlagt fick dessa personer 34 500 studiemedelsveckor borträkna de på grund av sjukdom. Detta innebär att varje person i genomsnitt fick 6 veckor borträknade under året. Att det är mindre än 2 procent av studiemedelstagarna som anmäler sjukdom kan tolkas som att många avstår från att anmäla sjukdom till Försäkringskassan.

Skuldavskrivning på grund av sjukdom

Prövningen av skuldavskrivning vid sjukdom för studerande som har lån sker alltid med en viss eftersläpning. Den här rapporten redovisar fullständiga uppgifter för kalenderåret 2012 och preliminära uppgifter för 2013 eftersom 392 ärenden som kräver manuell handläggning ännu inte är åtgärdade.

Tabell 5.18 Antal personer som fått skuldavskrivning p.g.a. sjukdom, fördelat på antal dagar i medeltal och totalt avskrivet belopp, miljoner kronor, 2011–2013

	Antal personer	Antal dagar i medeltal	Totalt avskrivet belopp, mnkr
2011			
Kvinnor	1 722	57	17,5
Män	475	59	5,0
Samtliga	2 197	58	22,5
2012			
Kvinnor	1 813	56	19,8
Män	519	58	5,8
Samtliga	2 332	57	25,6
2013¹			
Kvinnor	1 674	54	17,6
Män	469	50	4,7
Samtliga	2 143	53	22,3

¹ Uppgifterna är preliminära.

Antalet låntagare som var helt oförmögna att studera så länge att de fick en minskning av sin studieskuld var något högre 2012 än 2011. Sammanlagt avskrevs 25,6 miljoner kronor under 2012. Det motsvarar ett genomsnittligt avskrivet belopp på 10 990 kronor per person.

Under 2013 har 22,3 miljoner kronor skrivits av på grund av sjukdom, vilket är i genomsnitt 10 411 kronor per person. Av de avskrivna beloppen gällde 98 procent grundlån under 2012 och 2013. Resterande andelar var merkostnadslån och tilläggsån.

De lån som skrevs av under 2012 motsvarade i genomsnitt 57 studiedagar. Detta innebär att de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom 2012 var sjukskrivna under i genomsnitt 87 dagar. Under 2013 skrevs det av lån som i genomsnitt motsvarade 53 dagar, vilket motsvarar 83 sjukskrivningsdagar. Men uppgifterna för 2013 kan komma att ändras när de ärenden som ska handläggas manuellt blir beslutade. Kvinnor är överrepresenterade bland dem

som får skuldavskrivning på grund av sjukdom under studietiden. Under åren 2011–2013 uppgick andelen kvinnor med skuldavskrivning till 78 procent, medan andelen kvinnor bland låntagarna var 59 procent.

Studierande på eftergymnasial nivå får fler dagar avskrivna

Studierande på olika utbildningsnivåer beviljades skuldavskrivning ungefär i enlighet med andelen av studiemedelstagarna som studerade på respektive nivå. Under 2012 var det avskrivna beloppet i genomsnitt 12 650 kronor på eftergymnasial nivå, 7 170 kronor på gymnasienivå och 6 040 kronor på grundskolenivå. Skillnaden mellan utbildningsnivåerna beror delvis på att många studierande på grundskole- och gymnasienivå har studiemedel med den högre bidragsnivån. De lånar därmed lite mindre och får följaktligen skuldavskrivning med ett lägre belopp. Skillnaderna beror även på att det skiljer i längd på sjukskrivningsperioderna mellan de olika nivåerna. Under 2012 fick studierande på eftergymnasial nivå avskrivna lån som i genomsnitt motsvarade 61 dagar, medan studierande på grundskolenivå och gymnasienivå i genomsnitt fick 37 respektive 48 dagar avskrivna. Uppgifter för 2013 redovisas i nästa års rapport, eftersom de än så länge är preliminära.

Äldre låntagare är oftare sjuka under långa perioder, och får därmed oftare skulden minskad jämfört med yngre låntagare. Av dem som fick skuldavskrivning 2012 var 35 procent yngre än 25 år, trots att 53 procent av samtliga låntagare var yngre än 25 år under 2012.

5.10.3 Vård av barn eller närstående

Under 2013 behöll 1 500 personer sina studiemedel vid vård av barn, medan 22 personer behöll studiemedlen vid vård av närstående. Av dem som vårdade barn hade 700 personer en godkänd frånvaroperiod som var minst en vecka lång och som därmed räknades bort från den studerandes maximala antal studiemedelsveckor. Motsvarande antal bland dem som vårdade närstående var 15 personer. De som vårdade barn fick sammanlagt 1 200 veckor borträknade på grund av detta, vilket är i genomsnitt 2 veckor per person. För dem som vårdade närstående räknades i genomsnitt 3 veckor bort.

Under 2012 hade 50 personer frånvaro på grund av tillfällig vård av barn eller närstående under så lång tid att de fick en minskning av sin studieskuld. Sammanlagt fick låntagarna lånet avskrivet med 0,3 miljoner kronor, och av dessa avsåg merparten vård av barn. Detta innebär att det genomsnittligt avskrivna beloppet var 5 765 kronor per person.

Under 2013 var det 41 personer som fick skuldavskrivning till ett belopp som motsvarade 0,3 miljoner kronor. Det är i genomsnitt 6 384 kronor per person. Men uppgifterna för 2013 är preliminära och kan därför ändras när alla ärenden är beslutade.

6 Studiestöd till utländska medborgare

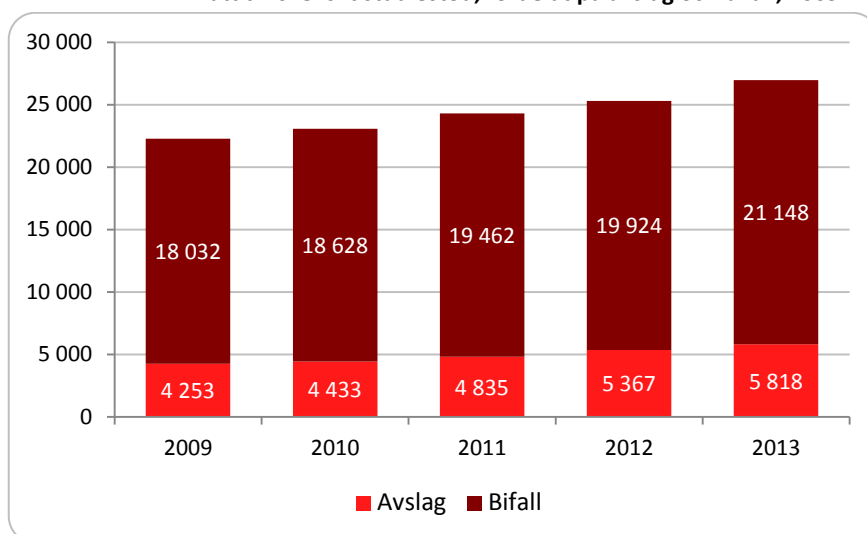
6.1 Den grundläggande rätten till svenskt studiestöd

När den som inte är svensk medborgare första gången söker studiestöd, gör CSN en särskild prövning och utreder den så kallade grundläggande rätten till svenskt studiestöd. CSN prövar först enligt de nationella reglerna. Om den sökande inte uppfyller de villkoren, prövas ansökan enligt EU-rätten i de fall där han eller hon omfattas av den. Om den studerande har grundläggande rätt till svenskt studiestöd, prövar CSN därefter själva ansökan om studiestöd på vanligt sätt.

6.1.1 Utveckling

Under 2013 prövade CSN 26 966 utländska medborgares grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Av dessa beviljades 78 procent grundläggande rätt, medan 22 procent nekades sådan rätt till svenskt studiestöd. Dessa personer ansökte om såväl studiehjälp som studiemedel.⁴⁴

Diagram 6.1 Antal utländska medborgare som fått beslut om grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på avslag och bifall, 2009–2013

Både antalet utländska medborgare som ansöker om studiestöd, och antalet som prövas för grundläggande rätt till svenskt studiestöd har ökat de senaste åren. Antalet som prövas har ökat med 21 procent och antalet som beviljas med 17 procent sedan 2009.

⁴⁴ Detta avsnitt avser bara nya sökande som prövas för grundläggande rätt till svenskt studiestöd – inte samtliga utländska medborgare som studerar med studiestöd och som tidigare beviljats denna rätt.

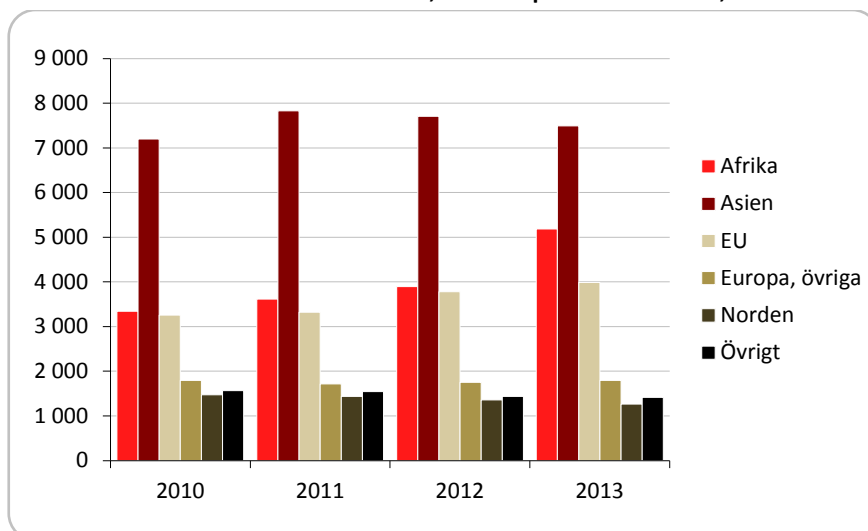
Fler kvinnor än män ansöker medan en högre andel av männen får bifall

Det är fler utländska kvinnor än män som för första gången ansöker om svenskt studiestöd. Under 2013 var det 12 100 kvinnor och 9 048 män som ansökte om studiestöd och prövades för grundläggande rätt. Andelen kvinnor var därmed 57 procent, vilket är 1 procentenhet lägre jämfört med 2009. Antalet män som ansöker har ökat med 19 procent och antalet kvinnor med 16 procent under samma period. Männen får bifall på sina ansökningar i större utsträckning än kvinnorna. Under 2013 beviljades 82 procent av männen och 76 procent av kvinnorna grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Detta beror på skillnader i mäns och kvinnors skäl att invandra till Sverige. Det är lättare att få grundläggande rätt till svenskt studiestöd för den som är under 20 år och har kommit till Sverige tillsammans med sina föräldrar, jämfört med den som är över 20 år och kommit till Sverige på grund av egen familjeanknytning. Män tillhör i större utsträckning den första kategorin medan kvinnor oftare är äldre och ansöker om studiestöd med hänvisning till egen familjeanknytning.

De flesta som beviljas grundläggande rätt kommer från Asien, Afrika och EU

De som beviljas grundläggande rätt till svenskt studiestöd kommer från hela världen.

Diagram 6.2 Antal utländska medborgare som beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på del av världen¹, 2010–2013

¹ Under "Övrigt" ingår Nordamerika, Sydamerika, Oceanien och uppgift saknas.

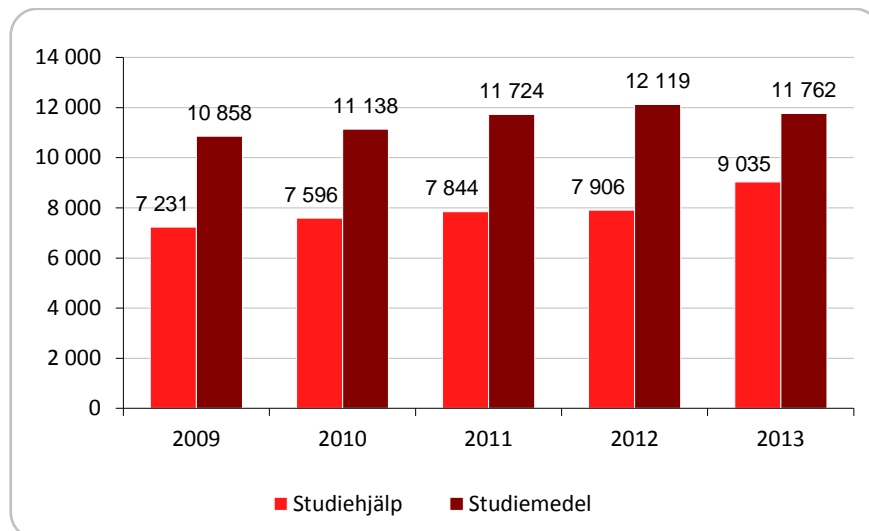
Det är fortfarande främst medborgare i länder i Asien som får grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Antalet asiatiska medborgare ökade under flera år men har minskat under de två senaste åren. Under 2013 har antalet medborgare från Afrika ökat med 1 288 personer vilket är en ökning med 33 procent sedan 2012 och 55 procent sedan 2010. Antalet personer från EU-länderna utom Norden ökade med 212 personer 2013.

Under 2013 var det vanligast att de som beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd kom från Somalia (2 951 personer), Afghanistan (1 985 personer) och Irak (1 249 personer). Antalet medborgare från olika länder uppvisar i stort ett samband med antalet asylsökande och anhöriginvandrande som kommer till Sverige. Bland dem som kom från Afghanistan och Somalia var övervägande delen män, medan kvinnorna var i majoritet bland dem som kom från Irak. När det gäller EU-länderna kom de flesta från Polen (1 063 personer), Finland (536 personer) och Tyskland (418 personer). Det är övervägande kvinnor som kommer från de länderna.

De flesta ansöker om studiemedel men antalet som ansöker om studiehjälp ökar

De utländska medborgarna ansöker både om studiehjälp och om studiemedel.

Diagram 6.3 Antal utländska medborgare som beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på studiehjälp och studiemedel¹, 2009–2013

¹ Inklusivt studiehjälp och studiemedel för utlandsstudier.

Antalet utländska medborgare som ansökte om studiehjälp ökade jämfört med 2012, medan antalet som ansökte om studiemedel minskade. Under 2013 fick 9 035 utländska medborgare som ansökte om studiehjälp, och 11 762 utländska medborgare som ansökte om studiemedel rätt till svenskt studiestöd. Av dessa var det ett mindre antal utländska medborgare som ansökte om studiehjälp eller studiemedel för studier utomlands. Under 2013 fick 31 personer studiehjälp och 438 personer studiemedel för utlandsstudier.

De flesta utländska medborgare som beviljas studiemedel studerar på grundskolenivå. Av dem som fick grundläggande rätt till svenskt studiestöd, och ansökte om studiemedel under 2013 beviljades 7 000 studiemedel för studier på grundskolenivå. Det motsvarar 48 procent av dem som beviljades studiemedel. Av de resterande fick 34 procent studiemedel för studier på gymnasienivå och 18 procent för studier på eftergymnasial nivå.

Permanent uppehållstillstånd är den vanligaste grunden för bifall

Grundläggande rätt till svenskt studiestöd kan beviljas på olika grunder inom nationell rätt och EU-rätt.

Tabell 6.1   **Antal utländska medborgare som beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på bifallsgrund, 2010–2013**

	2010	2011	2012	2013
Nationell rätt				
Permanent uppehållstillstånd	13 014	13 884	13 781	14 844
Familjeanknytning	1 083	959	1 078	1 000
Föräldraanknytning	1 900	2 023	1 777	1 698
Sysselsättning	1 038	971	1 083	1 120
EU-rätt				
Permanent uppehållsrätt	571	628	705	755
Varaktigt bosatta ¹		18	22	47
Associeringsavtal ²			20	97
Gästförsörjningsdirektiv ²			8	6
Arbetstagare	172	208	333	488
Anhörig till arbetstagare	745	687	936	883

¹ Varaktigt bosatta ingick 2010 i bifallsgrunden "Permanent uppehållsrätt".

² "Associeringsavtal" och "Gästförsörjningsdirektiv" har tidigare redovisats under bifallsgrunden "Anhörig till arbetstagare".

Det vanligaste skälet till att CSN beviljade grundläggande rätt till svenskt studiestöd under 2013 var att de sökande har permanent uppehållstillstånd (PUT) i Sverige. Efter en tillfällig minskning 2012 ökar återigen antalet utländska medborgare som beviljas grundläggande rätt på den grunden. PUT ges vanligen till anhöriginvandrare och personer med flyktingstatus.

Bland dem som beviljades grundläggande rätt enligt EU-rätten var det vanligaste skälet att de var anhöriga till en migrerande arbetstagare. Att antalet bifall av det skälet ökar samt att fler får studiestöd genom att de själva är arbetstagare beror bland annat på att Europadomstolen numera tillämpar en mer generös praxis för det unionsrättsliga arbetstagarbegreppet. Under 2013 var det 883 personer som beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd med grund i att de var arbetstagare i Sverige vilket nästan är en tredubbling jämfört med 2010.

7 Återkrav

7.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt

Studiemedel och studiehjälp som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Felaktiga utbetalningar kan exempelvis orsakas av att den studerande avbryter sina studier, minskar sin studieomfattning eller har högre inkomst än han eller hon meddelat till CSN. Eftersom studiemedel betalas ut i förskott, innebär ett avbrott ofta att den studerande redan har fått studiemedel även för tiden efter avbrottet. Detta medför att beslut om återkrav är relativt vanliga inom studiemedelsystemet. Innan CSN kan fatta ett beslut om återkrav, ska det dock på flera sätt prövas om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. Om den studerande inte har gjort det, ska CSN inte fatta något beslut om återkrav. Vid inkomstökning görs ingen prövning av om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig.

7.1.1 Regler och syfte

CSN fattar i regel beslut om återkrav per kalenderhalvår. Detta innebär att en person som exempelvis tjänar mer än beräknat under ett år kan få två beslut om återkrav: ett för det första kalenderhalvåret och ett för det andra kalenderhalvåret. Under 2013 var räntan på återkrav 4,43 procent.

Den som får ett återkrav ska betala det omedelbart. CSN medger dock betalningsplaner om det finns skäl för detta. Om det finns synnerliga skäl kan ett återkrav efterges. Med detta menas att återkravet inte behöver betalas tillbaka som en återkravsskuld. Om återkravet endast består av bidrag, skrivs återkravsskulden av. Om återkravet även består av lån läggs denna del tillbaka till den ordinarie studieskulden och får betalas tillbaka enligt de vanliga återbetalningsreglerna.

I vissa fall får ett beslut ändras så att det belopp som har betalats ut för mycket dras av från kommande utbetalningar. Detta sätt att verkställa ett återkrav omfattas inte av redovisningen i detta kapitel.⁴⁵

Studerande på gymnasiet kan få återkrav av studiehjälp. Om den studerande är myndig när studiehjälpen betalas ut, blir han eller hon själv mottagare av beslutet och betalningsskyldig för återkravet. Är den studerande däremot omyndig när studiehjälpen betalas ut, blir normalt den förälder som tog emot utbetalningen betalningsskyldig för återkravet. Studiehjälp betalas ut i efterskott och omfattar oftast små belopp i förhållande till studiemedelsbeloppen. Beloppet för studiehjälp är 1 050 kronor i månaden, om den studerande inte också har inackorderingstillägg eller extra tillägg. På återkrav av studiehjälp tas det ut ränta först när förfallodatumen har passerats.

---

⁴⁵ För rekryteringsbidraget, som numera har upphört som stödform, gällde i princip samma regler om återkrav som för studiemedel.

7.2 Antal återkrav och utestående fordran

Tabell 7.1 Antal beslut om återkrav, fördelat på stödform och kön, 2009–2013

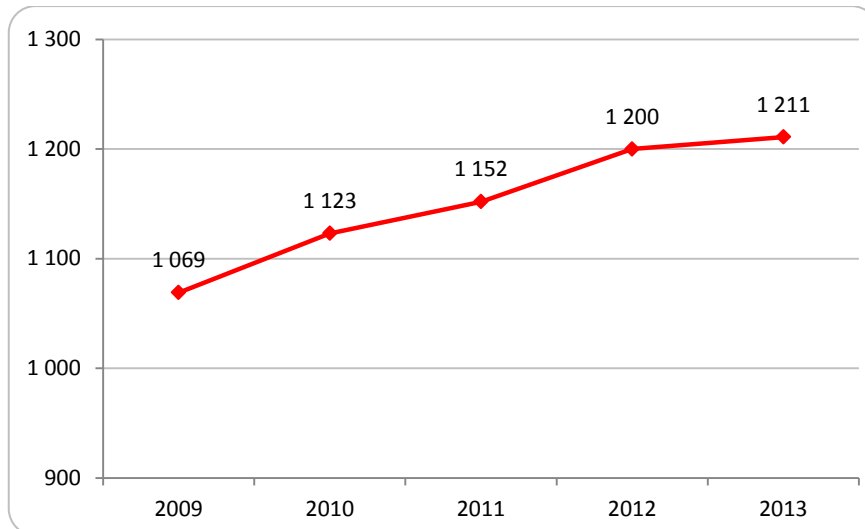
Beslutsår	Studiehjälp		Studiemedel		Rekryteringsbidrag		Totalt ¹
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
2009	10 269	7 030	29 530	20 382	142	49	69 469
2010	10 459	7 949	34 954	27 462	0	0	82 927
2011	10 641	8 041	31 631	21 932	0	0	72 245
2012	11 037	8 808	33 476	23 897	0	0	78 998
2013	10 123	8 078	22 325	16 476	0	0	58 813

¹ Här ingår även separata beslut om återkrav av exempelvis inackorderingstillägg, tilläggsbidrag och merkostnads lån. Ett beslut kan omfatta återkrav för mer än ett kalenderhalvår. I uppgifterna ingår inte återkrav som senare har upphävts efter överklagande eller omprövning.

Under 2013 minskade antalet beslut om återkrav med 20 200 jämfört med 2012, vilket motsvarar en minskning på 26 procent. Det minskade antalet återkrav berodde på att fribeloppsgränsen för inkomst höjdes 2011, vilket fick till följd att färre återkravsbeslut fattades under 2013 vid efterkontrollen av 2011 års inkomster. Totalt fick 4 procent av de studerande som hade studiehjälp under 2013 ett beslut om återkrav under samma år. Motsvarande andel för studerande med studiemedel var 8 procent.

Det genomsnittligt återkrävda beloppet, exklusive ränta, var 6 200 kronor under 2013. Det är 300 kronor lägre jämfört med 2012.

Diagram 7.1 Återkravsfordran den 31 december, miljoner kronor, 2009–2013¹

¹ Notera den kapade fordransaxeln. Diagrammet börjar vid ett fordransbelopp på 900 miljoner kronor.

Under 2013 ökade återkravsfordran med 1 procent jämfört med 2012. Ökningstakten var långsammare än under 2012. Det beror på att färre beslut om återkrav fattades under året. Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2013.

Den 31 december 2013 fanns det 87 600 återkravsskulder med ett genomsnittligt skuldbelopp på 13 800 kronor. Skulderna var fördelade på 65 500 personer. Genomsnittsbeloppet och antalet personer är oförändrat mot 2012.

CSN beräknar årligen osäkra fordringar för återkrav. De väntade kreditförlusterna för återkrav belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av lånet sker.⁴⁶ Enligt 2013 års beräkningar är 700 miljoner kronor av den utestående fordran för återkrav osäker. Den osäkra delen utgör 60 procent av den totala fordran för återkrav.

7.3 Nya och slutreglerade återkrav 2013

Tabell 7.2 Antal nya respektive slutreglerade återkrav, fördelat på antal återkravsskulder och antal personer, 2013

	Antal återkravsskulder	Antal personer
1 januari	87 099	65 490
Nya återkrav ¹	62 586	52 705
Slutreglerade återkrav	62 129	52 715
31 december	87 556	65 480
Nettoförändring	+457	-10

¹ I uppgiften ingår även beslut om återkrav som upphävdes senare under året. De beslut som har upphävts ingår även i antalet slutreglerade återkrav.

Under 2013 var antalet nya återkravsskulder något fler än antalet slutreglerade. Nettoökningen är betydligt mindre under 2013 jämfört med 2012. Under 2012 var nettoökningen 2 830 återkravsskulder.

Den genomsnittliga återkravsskulden per person var 18 500 kronor vid slutet av 2013, vilket är något högre än vid samma tidpunkt 2012. De återkravsskulder som finns i fordran är alltså avsevärt högre än de genomsnittliga skulder som beslutas. Detta beror på att många återkravsskulder är gamla och att ränta har tillkommit under många år.

⁴⁶ För mer information, se avsnitt 8.8.

7.4 Orsaker till återkrav

Tabell 7.3 Antal beslut om återkrav och genomsnittligt återkrävt belopp, fördelat på orsak, kronor, 2013

	Antal återkravsbeslut	Genomsnittligt återkrävt belopp
Efterkontrollerad inkomst	16 114	10 200
Minskad studieomfattning	10 787	7 300
Ogiltig frånvaro	13 327	1 400
Studieavbrott	10 142	5 400
Övrigt	5 020	5 400
Inkomständring	3 423	6 800
Totalt, netto ¹	58 813	6 200

¹ Ett beslut om återkrav kan innehålla mer än en beslutsorsak. Till skillnad mot tabell 7.2 ingår endast giltiga beslut om återkrav i denna tabell, det vill säga inga upphävda beslut finns med.

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med efterkontrollen av inkomster. Av de återkrav som beslutades under 2013 berodde 27 procent på efterkontrollerad inkomst. Andelen var 11 procentenheter lägre jämfört med 2012. Under 2013 kontrollerades inkomster för inkomståret 2011. Beslutsorsaken ogiltig frånvaro avser endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

Tabell 7.4 Antal återkravsskulder den 31 december och genomsnittlig återkravsskuld, fördelat på orsak, kronor, 2013

	Antal återkravsskulder	Genomsnittlig återkravsskuld
Studieavbrott	26 269	11 300
Minskad studieomfattning	20 573	11 300
Uppgift saknas ¹	14 268	24 200
Efterkontrollerad inkomst	10 038	17 800
Ogiltig frånvaro	8 702	2 200
Övrigt	7 143	18 300
Inkomständring	541	10 400
Totalt	87 556	13 800

¹ För återkrav som är mer än tio år gamla saknas det uppgift om orsak.

Av de obetalda återkravsskuldena den 31 december 2013 beror 26 300 på avbrutna studier. Den näst vanligaste orsaken till de återkrav som var oreglerade vid årsskiftet är att den studerande hade minskat sin studieomfattning.

Fördelningen av antalet återkrav per orsak skiljer sig alltså åt mellan de obetalda återkravsskuldena och de beslut som fattats under året. Det beror på att mottagarna av ett återkrav är olika benägna att reglera sin återkravsskuld.

Tabell 7.5 Andel av fattade beslut 2013 respektive återkravsskulder den 31 december, fördelat på återkravsorsak, procent

	Andel av fattade beslut	Andel av återkravsskulderna den 31 december 2013
Efterkontrollerad inkomst	27,4	11,5
Minskad studieomfattning	18,3	23,5
Ogiltig frånvaro	22,7	9,9
Studieavbrott	17,2	30,0
Övrigt	8,5	8,2
Inkomständring	5,8	0,6
Uppgift saknas ¹		16,3

¹ För återkrav som är mer än tio år gamla saknas det uppgift om orsak.

Av de ännu obetalda återkravsskulderna den 31 december 2013 beror 30 procent på studieavbrott. Det är samma nivå som 2012. Eftersom studieavbrott bara är orsak till 17 procent av besluten om återkrav, finns det en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier med återkrav som följd inte betalar detta omedelbart. De som får återkrav på grund av hög inkomst betalar däremot ofta återkravet direkt.

7.5 Efterkontrollerad inkomst

Inkomståret 2011 hade de som fick återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst betydligt högre genomsnittliga inkomster än tidigare år. Detta beror på att fribeloppsgränsen höjdes den 1 januari 2011.

Tabell 7.6 Medelinkomst för personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat på beslutsår, inkomstår och kön, kronor, 2008–2013

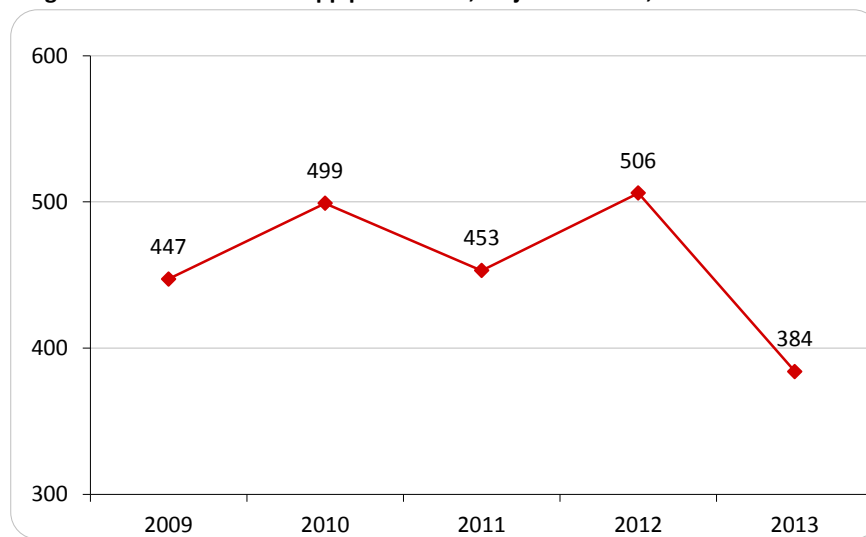
Beslutsår	Inkomstår	Medelinkomst kvinnor	Medelinkomst män
2008	2006	156 400	160 100
2009	2007	184 700	192 000
2010	2008	185 600	193 800
2011	2009	195 700	201 300
2012	2010	199 900	209 700
2013	2011	252 292	255 262

Under 2013 var männen marginellt överrepresenterade bland dem som fick återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst. Tidigare har kvinnorna varit något överrepresenterade.

Till skillnad från den vanliga efterkontrollen av inkomst får studerande med tilläggsån inte ha tjänat för lite innan studierna påbörjades. De som har tjänat under den gräns som ger rätt till tilläggsån återkrävs på det belopp som betalats ut felaktigt. Under 2013 fattade CSN 200 beslut om återkrav av denna orsak, vilket är en halvering jämfört med 2012.

7.6 Betalning av återkrav

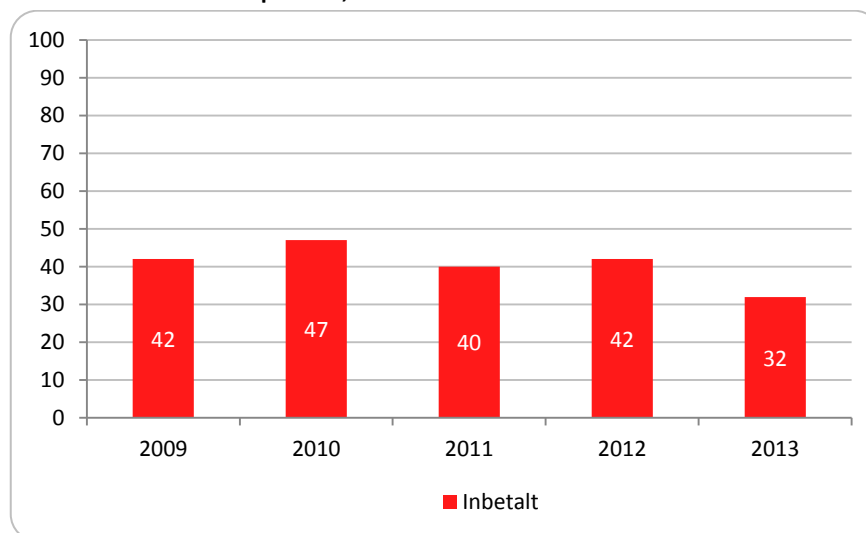
Diagram 7.2 Inbetalt belopp på återkrav, miljoner kronor, 2009–2013¹

¹Notera den kapade beloppsaxeln. Diagrammet börjar vid ett inbetalt belopp på 300 miljoner kronor.

Under 2013 betalades det in 384 miljoner kronor i återkrav. Det är 24 procent lägre än under 2012, vilket förklaras av att antalet beslut om återkrav minskade med 26 procent under 2013.

Diagram 7.3 Inbetalt belopp i relation till fordran den 1 januari, andel i procent, 2009–2013

Storleken på det inbetalda beloppet i relation till fordrans storlek vid ingången av året minskade med 10 procentenheter under 2013 jämfört med 2012.

Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp under året hade 80 procent slutbetalat sitt återkrav den 31 december 2013. Det är en marginell ökning jämfört med 2012. Högst andel som har slutbetalat sitt återkrav finns, i likhet med tidigare år, bland dem som fått återkrav på grund av minskad studieomfattning. Denna andel var 89 procent.

Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel under 2013 var det 72 procent som hade slutbetalat sitt återkrav den 31 december 2013. Det är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2012. Andelen som hade slutbetalat var, liksom tidigare år, högre bland kvinnor än män. Skillnaderna i benägenheten att betala återkrav är stora mellan de olika återkravsorsakerna. Av dem som fått återkrav på grund av anmäld inkomständering hade 89 procent slutbetalat sitt återkrav, vilket är en förbättring med 2 procentenheter. Av dem som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade 85 procent slutbetalat sitt återkrav. Det är en försämring med 2 procentenheter jämför med 2012. Av dem som hade fått återkrav på grund av studieavbrott eller minskad studieomfattning hade 63 respektive 60 procent slutbetalat sitt återkrav.

De personer som hade en återkravsskuld vid utgången av 2013 hade förhållandevis låga inkomster. Genomsnittsinkomsten var 95 300 kronor, vilket är en ökning med 6 procent jämfört med 2012.

Av återkravsskulderna den 31 december 2013 fanns 21 procent hos Kronofogdemyndigheten. Detta är en minskning med 4 procentenheter jämfört med 2012. Återkrav av studiehjälp är överrepresenterade hos Kronofogdemyndigheten.

Sammantaget tyder de redovisade uppgifterna på att låga inkomster är en avgörande orsak till att återkrav inte regleras och att många personer som har ett återkrav har kvar skulden under lång tid.

8 Återbetalning av lån

CSN:s återbetalningsverksamhet innefattar i huvudsak administration av tre olika lånetyper samt återkrav. Målet är att verksamheten ska säkerställa att lån återbetalas och återkrav betalas.

8.1 Tre återbetalningssystem

CSN administrerar återbetalningen av tre typer av lån för studier:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Lånetypen studiemedel som lämnades före 1989 är utformad som ett annuitetsliknande lån. Dessa lån betalas normalt tillbaka senast vid 50 års ålder.

Lånetypen studielån som lämnades mellan 1989 och 2001 har en inkomstbaserad återbetalning, där låntagaren betalar tillbaka 4 procent av inkomsten enligt den senaste taxeringen.

Lånetypen annuitetslån lämnas sedan 1 juli 2001 och lånet är konstruerat ungefär som ett vanligt annuitetslån. Skillnaden är att den årliga återbetalningen är något större i slutet än i början av återbetalningstiden. På lånet läggs ränta från den dag som det betalas ut. Räntan för annuitetslånet var 1,3 procent under 2013. Återbetalningstiden är normalt 25 år. Om det återstår mindre än 25 år fram till dess att låntagaren fyller 60 år eller om studieskulden är låg, blir återbetalningstiden kortare. Den årliga återbetalningen baseras på skuldens storlek, räntan för året, antalet år som återbetalningen beräknas pågå och ett uppräkningsstal. Uppräkningsstalet innebär att årsbeloppet årligen räknas upp med 2 procent vid oförändrad ränta.

Ett huvudsyfte med studiestödsreformen 2001 och införandet av det nya annuitetslånet var att få ett mer stabilt återbetalningssystem där i princip alla lån ska betalas tillbaka.

8.2 Regler och syfte

I samtliga tre återbetalningssystem finns det särskilda trygghetsregler som gör det möjligt för låntagaren att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Den som har annuitetslån kan få nedsättning av årsbeloppet vid nya studier med studiemedel eller utbildningsbidrag för doktorander. Det är också möjligt för låntagare med låga inkomster att ansöka om och få nedsättning. Årsbeloppet kan sättas ned till 5 eller 7 procent av den beräknade inkomsten, beroende på låntagarens ålder.⁴⁷ Det är även möjligt att få betala ett lägre årsbelopp om det finns synnerliga skäl, exempelvis om låntagaren regelbundet får försörjningsstöd.

I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. Avskrivning kan ske vid 68 års ålder eller om låntagaren avlider. För de båda äldre lånetyperna sker avskrivning vid 65 års ålder. En studerande som har tagit lån för att läsa in behörighetsgivande ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kan få dessa lån avskrivna med högst hälften om han eller hon fortsätter sina studier på högskolan. Avskrivning kan även göras om det finns synnerliga skäl. Denna prövning är mycket restriktiv.

---

⁴⁷ För personer som är äldre än 49 år kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av inkomsten. I beräkningsunderlaget tas även hänsyn till del av eventuell förmögenhet.

8.3 Låntagare och fordran

8.3.1 Antal låntagare och lån

Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 19 000 personer mellan 2012 och 2013. Den 31 december 2013 fanns det 1 473 954 låntagare med en studieskuld. Ökningen under 2013 var något större än under 2012. De senaste årens ökningar har varit förhållandevis stora, vilket beror på att fler personer lånat för att studera. Det totala antalet lån var 1,6 miljoner.

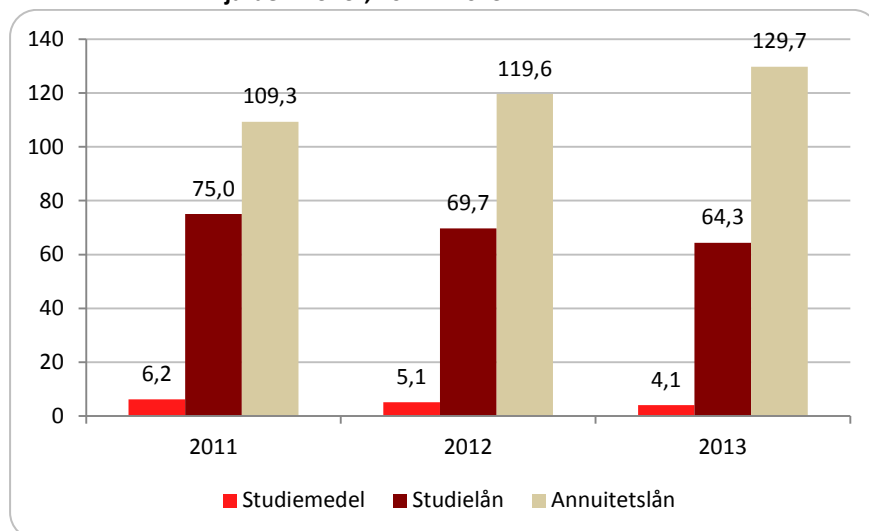
Antalet låntagare minskar naturligt nog för båda de äldre lånetyperna, men de ökar för annuitetslånet. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 59 000 personer under 2013, trots att 27 000 låntagare slutför sina lån under året. Av låntagarna med annuitetslån var 600 034 kvinnor och 421 839 män. Kvinnorna utgjorde därmed 59 procent av låntagarna. Könsfördelningen har varit i stort sett oförändrad under lång tid.

En del låntagare har mer än ett lån. Antalet låntagare med två eller i vissa fall tre lånetyper uppgick 2013 till 138 100 personer. I takt med att låntagarna med de äldre lånen slutför sina studieskulder minskar antalet låntagare som har mer än ett lån. Under 2013 minskade antalet låntagare som har flera lån med 12 procent, från 156 300 till 138 100 personer. Antalet låntagare som har flera lån kommer att fortsätta att minska.

8.3.2 Fordran på lån

Den 31 december 2013 var den totala utestående fordran, inklusive äldre lån, skuldsanerings- och uppsagda lån, 198,4 miljarder kronor varav 891 miljoner kronor var avgifter. Fordran ökade med 4 miljarder kronor mellan 2012 och 2013. Det motsvarar en ökning med 2 procent.

Diagram 8.1 Utestående fordran⁴⁸ av lån för studier fördelat på lånetyp, miljarder kronor, 2011 – 2013¹

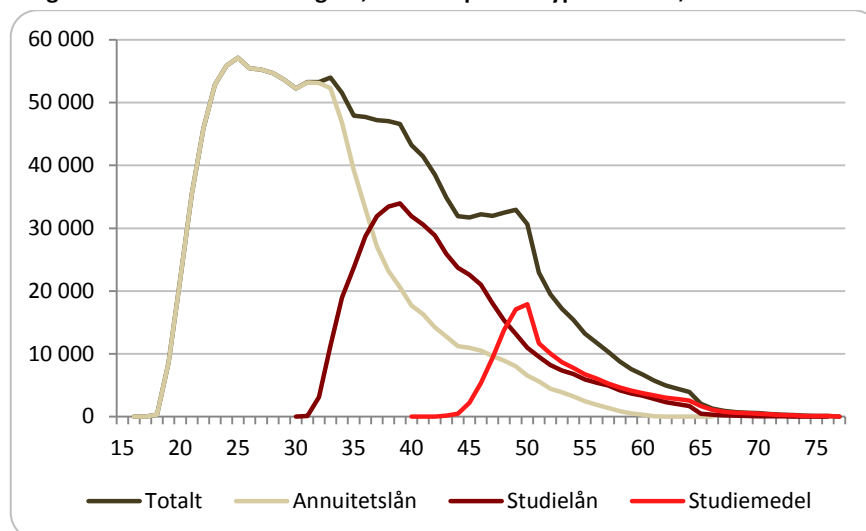

¹ Den 31 december respektive år

⁴⁸ Utestående fordran omfattar både lån och avgifter.

En orsak till att fordran ökat mer under de två senaste åren, jämfört med tidigare år, är att utbetalningarna av lån ökat mer än inbetalningarna. Under 2013 ökade utbetalningarna av lån med 380 miljoner kronor medan inbetalningarna på lån ökade med 139 miljoner kronor jämfört med 2012.

Diagram 8.2 Antal låntagare, fördelat på lånetyp och ålder, 2013

Den mest uppenbara skillnaden mellan låntagare med olika lånetyper är deras ålder. Låntagarna med studiemedel är äldst, medan låntagare med annuitetslån är yngst. Åldersskillnaderna innebär även att låntagarnas inkomster och familjesituationer varierar. Detta gör det svårt att jämföra lånetyperna, exempelvis när det gäller debiterade och inbetalda belopp, osäkra fordringar och andelen låntagare som beviljas nedsättning.

8.3.3 Skuldsättning

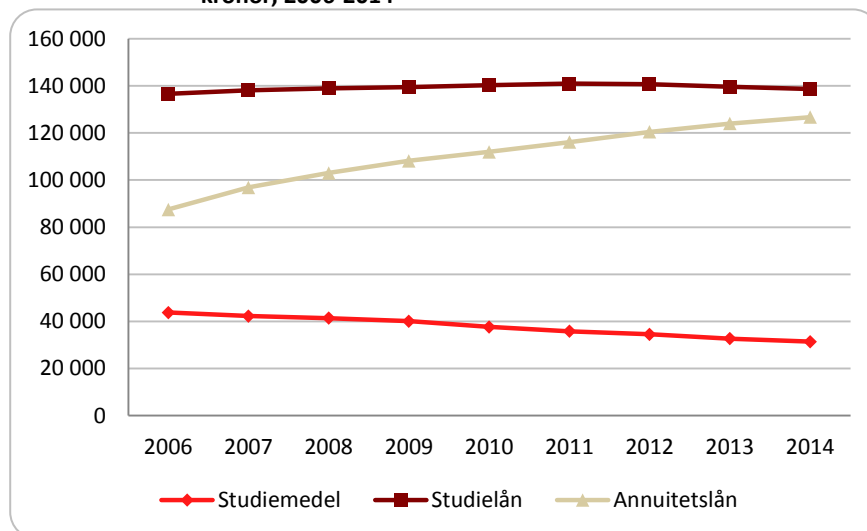
Den genomsnittliga studieskulden varierar mellan lånetyperna. Lägst genomsnittlig studieskuld har låntagare med studiemedel. Högst genomsnittlig studieskuld har låntagare med studielån.

Det finns flera orsaker till skillnaderna mellan genomsnittliga skulder för de olika lånetyperna. Låntagare med studiemedel och studielån är äldre än låntagare med annuitetslån⁴⁹. Många har därför lämnat studierna bakom sig och betalar i stället på sina studieskulder. Att låntagarna med studielån trots detta har en genomsnittsskuld som överstiger skulden för dem med annuitetslån beror dels på att många låntagare med lägre skulder redan har betalat tillbaka sina lån, dels på att bidragsdelen höjdes i samband med studiestödsreformen 2001. Att bidragsdelen höjdes innebar samtidigt att lånedelen minskade, vilket har minskat skulderna för de låntagare som har annuitetslån.

Total genomsnittlig skuld för låntagare med studiemedel, studielån och annuitetslån var 134 066 kronor den sista december 2013.

⁴⁹ För mer information om låntagarnas åldersfördelning, se avsnitt 8.3.2.

Diagram 8.3 Genomsnittlig ingående¹ studieskuld, fördelat på lånetyp, kronor, 2006-2014

¹Den första januari respektive år.

Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2013 från 124 000 kronor till 127 000 kronor. För låntagare med studielån minskade däremot den genomsnittliga skulden för tredje året i rad. För låntagare med studiemedel fortsatte genomsnittsskulden att minska, vilket den kontinuerligt har gjort sedan ingången av 1997.

Utvecklingen av skuldsättningen för låntagare med annuitetslån beror bland annat på hur stora lån som betalas ut och därmed på fördelningen mellan bidrag och lån inom studiemedelssystemet. Därför redovisas här de belopp de studerande har kunnat få i bidrag och lån sedan studiestödet infördes 2001.

Tabell 8.1 Studiemedelsbelopp, fördelat på totalbelopp och bidrag, andel i procent, kronor, 2001–2013

	Totalbelopp 20 veckors studier	Andel bidrag (generellt bidrag)	Andel bidrag (högre bidrag)
2001 ¹	32 380	34,4	82,0
2002	33 260	34,4	82,0
2003	33 880	34,4	82,0
2004	34 500	34,4	82,0
2005	34 580	34,4	82,0
2006 ²	36 280	34,4	80,1
2007	36 820	34,4	80,1
2008	37 460	34,4	80,1
2009	39 100	34,4	80,1
2010	40 700	33,1	77,1
2011 ³	43 380	31,4	73,0
2012	44 600	31,4	73,0
2013	45 120	31,4	73,0

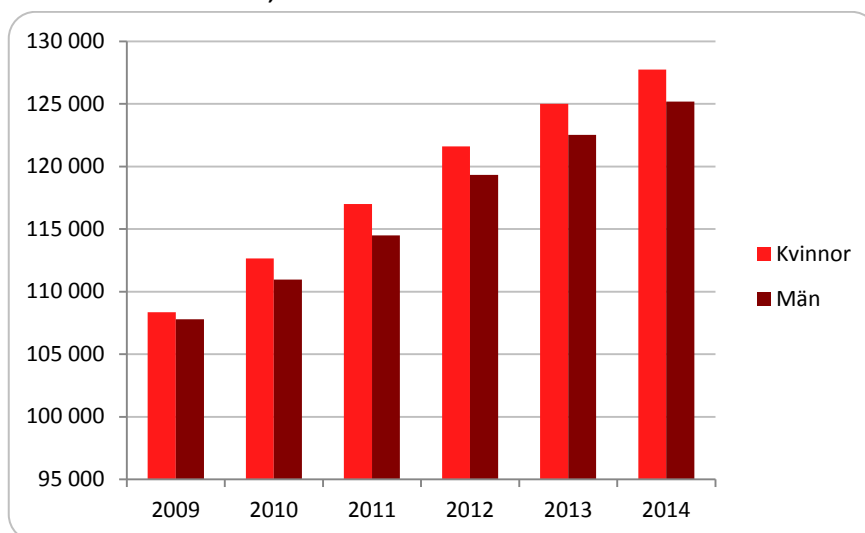
¹Avser andra kalenderhalvåret 2001.

²Avser andra kalenderhalvåret 2006.

³Avser andra kalenderhalvåret 2011.

De senaste åren har det funnits en tendens till att de studerande får bära en högre andel av levnadsomkostnaderna under studietiden genom att bidragsdelen har minskat och lånedelen ökat som andelar av det totala studiemedelsbeloppet. Men bidragets andel av totalbeloppet är fortfarande högre än före studiestödsreformen 2001. Förutom andelarna bidrag och lån påverkas skuldsättningen bland annat av ränteläget och av utbildningstidernas längd.

Diagram 8.4 Genomsnittlig skuld på annuitetslån, fördelat på kön, kronor, 2009–2014¹

¹ Den 1 januari respektive år.

Den genomsnittliga skulden för annuitetslån var 127 000 kronor den 1 januari 2014. Historiskt sett har män haft högre studieskulder än kvinnor, men de har betalat av sina skulder i lite snabbare takt. Sedan 2008 har dock kvinnor högre skulder på sina annuitetslån jämfört med män. Denna förändring beror enligt CSN:s bedömning på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under något längre tid än män. Den högre skuldsättningen för kvinnor avser samtliga utbildningsnivåer i Sverige. Den 1 januari 2014 är den genomsnittliga skulden för kvinnor 128 000 kronor och för män 125 000 kronor.

Den genomsnittliga skulden beror både på hur mycket de studerande lånar och på hur mycket låntagarna betalar på sina lån. För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i avsnitt 5.4.5 även uppgifter om studieskulder vid återbetalningens början, det vill säga direkt efter studiernas slut.

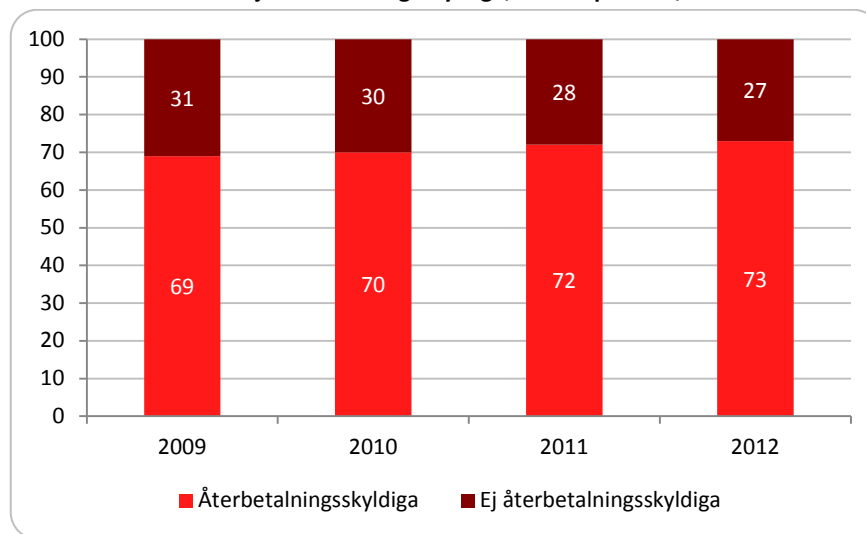
8.4 Debitering och inbetalning

8.4.1 Återbetalningsskyldiga låntagare

En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter senaste perioden med studiestöd.

Den 1 januari 2013⁵⁰ var det 1 258 612 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 17 000 personer jämfört med 2012. För lånetypen annuitetslån ökade antalet återbetalningsskyldiga låntagare med 55 700, medan antalet återbetalningsskyldiga fortsatte att minska för de äldre lånetyperna.

Diagram 8.5 Låntagare med annuitetslån, fördelat på återbetalningsskyldiga och ej återbetalningsskyldiga, andel i procent, 2009–2013

Totalt var 85 procent av samtliga låntagare återbetalningsskyldiga under 2013. Andelen återbetalningsskyldiga för annuitetslån ökar kontinuerligt.

I det totala antalet återbetalningsskyldiga låntagare 2013 ingick det 1 587 personer som bara hade administrativa avgifter kvar att betala. Deras skulder har blivit slutreglerade främst genom avskrivning på grund av ålder. Vid en inbetalning är det i första hand administrativa avgifter som räknas av⁵¹. Detta visar att det handlar om personer som inte har betalat något alls på sina lån under ett eller flera år bakåt i tiden och som uppnått den ålder då avskrivning av lånen kan ske.

⁵⁰ Antalet låntagare som var återbetalningsskyldiga vid ingången av 2013 ses som återbetalningsskyldiga hela året. Även låntagare som enbart har administrativa avgifter kvar att betala ingår.

⁵¹ Betalningsskyldigheten av obetalda administrativa avgifter kvarstår fram till dess att låntagaren avlider. Obetalda administrativa avgifter kan, på samma sätt som själva lånet, skrivas av på grund av synnerliga skäl.

8.4.2 Årsbelopp

CSN debiterade låntagarna totalt 11,8 miljarder kronor i årsbelopp för 2013.

Tabell 8.2 Antal och andel (procent) återbetalningsskyldiga med annuitetslån, fördelat på kön och årsbelopp, kronor, 2013

Årsbelopp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel av återbetalningsskyldiga
0	3 044	2 978	6 022	0,8
1-1 999	6 987	6 674	13 661	1,8
2 000-2 999	1 720	1 363	3 083	0,4
3 000-3 999	1 928	1 493	6 421	0,8
4 000-4 999	1 955	1 501	3 456	0,5
5 000-5 999	1 902	1 564	3 466	0,5
6 000-6 999	225 646	164 569	390 215	51,1
7 000-7 999	53 261	31 181	84 442	11,1
8 000-8 999	39 186	25 779	64 965	8,5
9 000-9 999	29 248	20 057	49 305	6,5
10 000-14 999	64 414	44 364	108 778	14,2
15 000-19 999	11 888	7 077	18 965	2,5
20 000-	8 238	5 376	13 614	1,8
Totalt	449 417	313 976	763 393	100

Av samtliga återbetalningsskyldiga med annuitetslån debiterades 51 procent ett årsbelopp i intervallet 6 000–6 999 kronor. När det gäller studielån är det vanligast att CSN debiterar ett belopp i intervallet 10 000–14 999 kronor. För återbetalningsskyldiga av studiemedel är det vanligast att årsbeloppet återfinns i intervallet 4 000–4 999 kronor.

Av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån debiterades 4,3 procent ett årsbelopp högre än 15 000 kronor. Motsvarande andel av låntagarna med lånetypen studielån var 26,4 procent och av låntagarna med studiemedel 2,1 procent.

Tabell 8.3 Genomsnittliga årsbelopp, fördelat på lånetyp och kön, 1 januari 2011–2013

	2011			2012			2013		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Annuitetslån	8 302	8 154	8 241	8 319	8 168	8 257	8 331	8 169	8 265
Studielån	10 100	12 313	11 004	10 489	12 699	11 387	10 943	13 121	11 822
Studiemedel	5 744	6 106	5 903	5 899	6 123	5 984	5 814	5 885	5 840

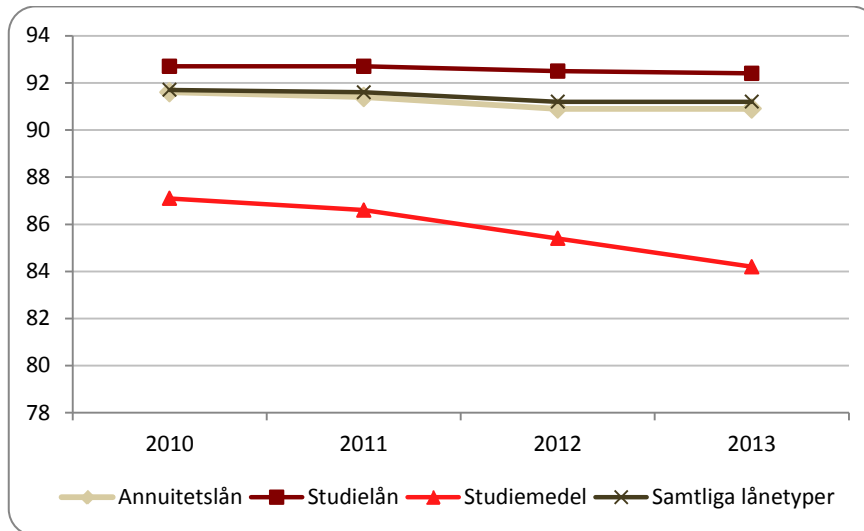
Storleken på de genomsnittliga årsbeloppen varierar både mellan lånetyperna och mellan kvinnor och män inom respektive lånetyp. Störst könsmässig skillnad finns det bland återbetalningsskyldiga av studielån där männens genomsnittliga årsbelopp är drygt 2 000 kronor högre än kvinnornas. Detta återspeglar inkomstskillnaderna mellan könen bland dessa låntagare.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns årsbelopp för annuitetslån är väsentligt mindre. Återbetalningsskyldiga kvinnor med annuitetslån debiteras normalt ett årsbelopp som är cirka 160 kronor högre än männens. Det förklaras av att kvinnor har högre genomsnittliga skulder.

8.4.3 Inbetalningar

Av de debiterade beloppen för 2013 betalade låntagarna under året in totalt 10,8 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,2 procent av vad som debiterats för året, bortsett från förtida inbetalningar och nedsatta belopp, vilket är en lika stor andel som betalades in under 2012.

Diagram 8.6 Andel inbetalt av aktuellt debiterat årsbelopp, procent, fördelat per lånetyp, 2010-2013

Under 2013 betalade låntagarna med studiemedel in 84,2 procent, medan låntagarna med studielån och annuitetslån betalade in 92,4 respektive 90,9 procent av de debiterade årsbeloppen⁵². För studiemedel minskade andelen inbetalt belopp något jämfört med 2012. För annuitetslån och studielån är andelen på samma nivå som 2012.

Det är stora skillnader mellan i vilken utsträckning bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det som debiteras. Bosatta i Sverige betalade under 2013 in 93,6 procent av de debiterade beloppen, medan bosatta utomlands betalade in 72,4 procent.

Det görs relativt stora inbetalningar även efter aktuellt avgiftsår.⁵³

Tabell 8.4 Samtliga lånetyper: ackumulerade inbetalningar som andel av aktuellt debiterade årsbelopp (t.o.m. 31/12 avgiftsåret), fördelat efter bosättning, procent.¹

		Avgiftsår		
		2011	2012	2013
Avgiftsåret	Bosatta i Sverige	93,7	93,6	93,6
	Bosatta utomlands	73,4	75,3	72,4
Avgiftsåret +1	Bosatta i Sverige	95,7	95,9	
	Bosatta utomlands	77,5	79,8	
Avgiftsåret+2	Bosatta i Sverige	97,3		
	Bosatta utomlands	80,4		

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december avgiftsåret.

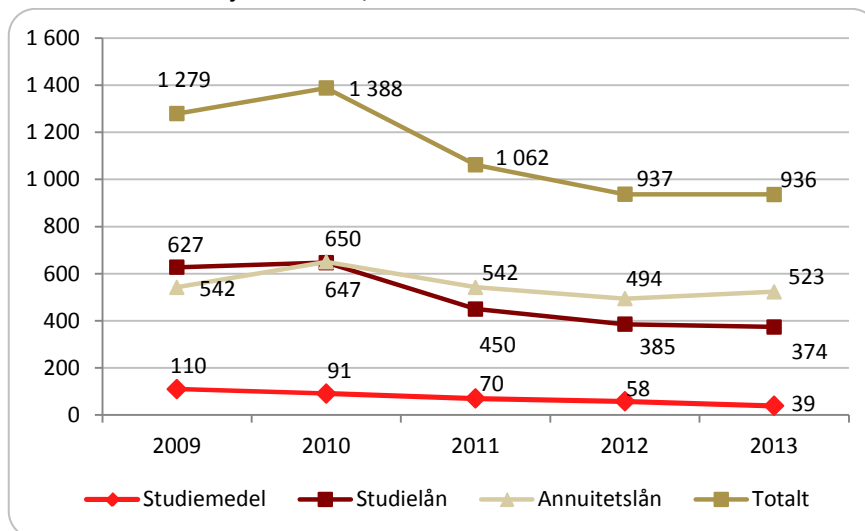
⁵² Det är viktigt att notera att hela eller delar av ett årsbelopp kan betalas efter att avgiftsåret passerat. Detta ökar andelen inbetalt för ett visst avgiftsår över tid.

⁵³ Under 2013 betalade låntagarna in totalt 578 miljoner kronor i årsbelopp och avgifter för tidigare år.

För bosatta i Sverige uppgick andelen inbetalt av debiterat belopp för avgiftsåret 2011 till 97,3 procent andra året efter avgiftsåret d.v.s. 2013. För bosatta utomlands hade 80,4 procent av det debiterade beloppet betalats in två år efter avgiftsåret.

Diagram 8.7 Förtida inbetalningar av lån, fördelat på lånetyp, miljoner kronor, 2009–2013

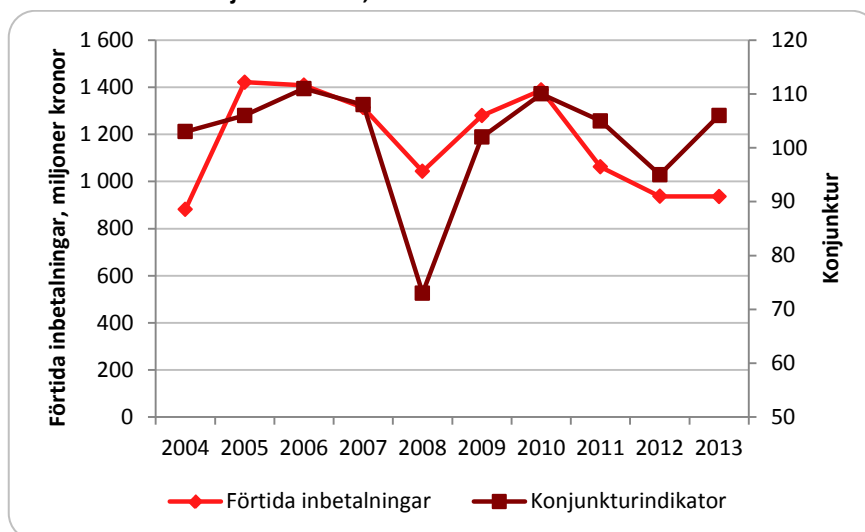
De förtida inbetalningarna uppgick till 936 miljoner kronor under 2013. Sedan 2011 har dessa inbetalningar minskat och under 2013 var minskningen 1 miljon kronor. Minskningen gäller lånetyperna studielån och studiemedel medan de förtida inbetalningarna på annuitetslån ökade.

Under 2013 gjorde 67 000 låntagare förtida inbetalningar av sitt annuitetslån och 8 100 personer slutreglerade därigenom sina lån. Fördelningen på kvinnor och män i gruppen som betalade in i förtid överensstämmer med könsfördelningen för samtliga låntagare med annuitetslån. Av dem som gjorde förtida inbetalningar var det en överrepresentation av personer i åldern 25–34 år med lägre skulder än 100 000 kronor.

CSN har tidigare uppmärksammat att det tycks finnas ett samband mellan förväntningar på ekonomin och förtida inbetalningar. CSN har använt Konjunkturinstitutets så kallade konjunktur- eller barometerindikator som en indikation på förväntningarna på ekonomin. Indikatorn bygger på månadsvisa enkäter bland hushåll och företag, vilket speglar stämningensläget bland dessa aktörer i den svenska ekonomin. Värdet över 100 visar på en starkare ekonomi än normalt, medan värdet under 100 visar på en svagare ekonomi än normalt.⁵⁴

⁵⁴ I denna jämförelse har värdet för december månad respektive år använts. Hämtat från <http://www.konj.se> den 23 januari 2014.

Diagram 8.8 Förtida inbetalningar av lån och konjunkturindikator, miljoner kronor, 2003–2012

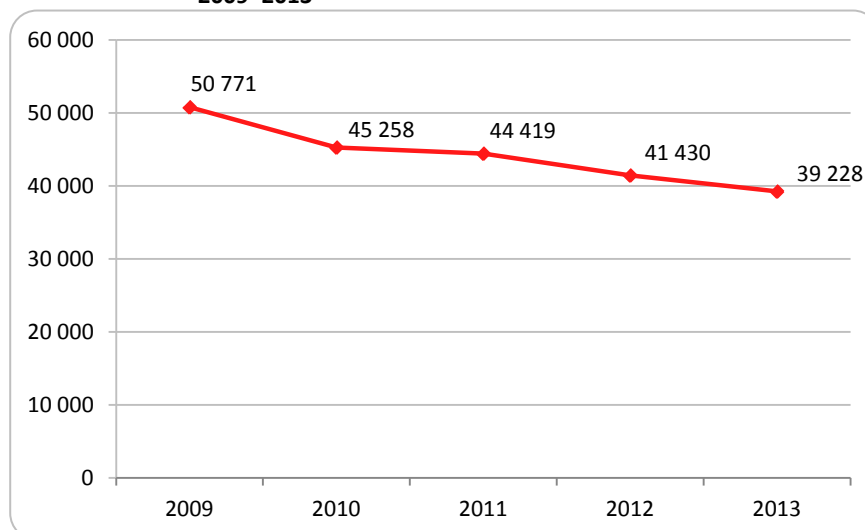

Under 2013 var förväntningarna på den ekonomiska utvecklingen mer positiva än under 2012. Trots detta ökade inte de förtida inbetalningarna men en flerårig nedgång avstannade. Att inte större förtida inbetalningar gjordes kan sannolikt till stor del förklaras av det gynnsamma ränteläget under de senaste åren vilket inneburit att det har varit mindre fördelaktigt för låntagarna att betala in mer än nödvändigt.

8.4.4 Nolldebiteringar

En del återbetalningsskyldiga låntagare är felaktigt folkbokförda på en adress i Sverige trots att de egentligen bor utomlands. CSN har då inte kännedom om den korrekta bosättningen. För låntagare med lånetypen studielån fastställs årsbeloppet i dessa fall felaktigt till 0 kronor, eftersom de saknar inkomst i Sverige eller har en inkomst som understiger den nedre gränsen för debitering.

Diagram 8.9 Antal nolldebiterade låntagare med lånetypen studielån, 2009–2013

Antalet låntagare som debiteras 0 kronor i årsbelopp fortsatte att minska under 2013. Andelen nolldebiterade i förhållande till samtliga återbetalningsskyldiga inom lånetypen har varit i princip oförändrad sedan 2008. Totalt hade 39 000 låntagare med studielån ett ursprungligt debiterat årsbelopp på 0 kronor för 2013. För 29 000 av dem beror nolldebiteringen på att inkomsten understeg gränsen för debitering. Därutöver görs det en del nolldebiteringar trots att låntagaren har haft inkomster över denna gräns. Detta kan exempelvis bero på att hela den återstående skulden enbart består av obetalda årsbelopp för tidigare år.

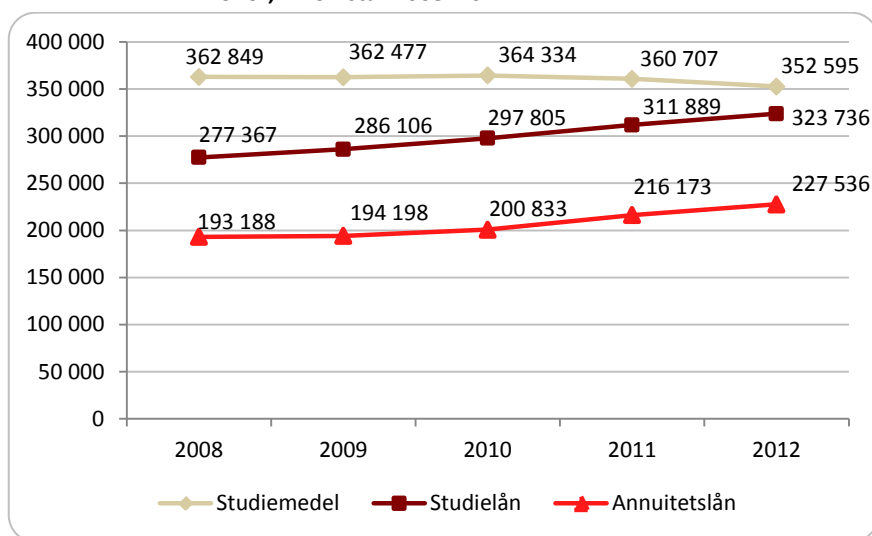
CSN har tidigare gjort bedömningen att en fjärdedel av de nolldebiterade låntagarna är felaktigt debiterade, det vill säga att de är bosatta utomlands trots att de är folkbokförda på en adress i Sverige. Under 2013 fortsatte CSN arbetet med att hitta adresser till dessa låntagare och 2 500 ärenden kontrollerades. Detta är en minskning med 12 procent jämfört med 2012. I 585 av dessa ärenden debiterades nya årsbelopp. Detta motsvarar 23 procent av de kontrollerade ärendena. Motsvarande andel var 37 procent året dessförinnan.

8.5 Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster

Låntagarnas inkomster påverkar betalningsförmågan. De som har låga inkomster kan ansöka om och beviljas nedsättning av sina årsbelopp. Låntagare med lånetypen studielån ska betala 4 procent av sin inkomst och årsbeloppet fastställs utifrån inkomsten vid den senaste taxeringen. Inkomster från inkomståret 2012 är de senast tillgängliga när denna rapport skrivs.

Återbetalningsskyldiga låntagare med studiemedel och studielån har högre inkomster än dem med annuitetslån. Det beror på att låntagarna med studiemedel och studielån är äldre och därmed har arbetat fler år än dem med annuitetslån som ofta är relativt nyetablerade på arbetsmarknaden.

Diagram 8.10 Genomsnittliga inkomster för återbetalningsskyldiga låntagare folkbokförda i Sverige, fördelat på lånetyp, kronor, inkomstår 2008–2012

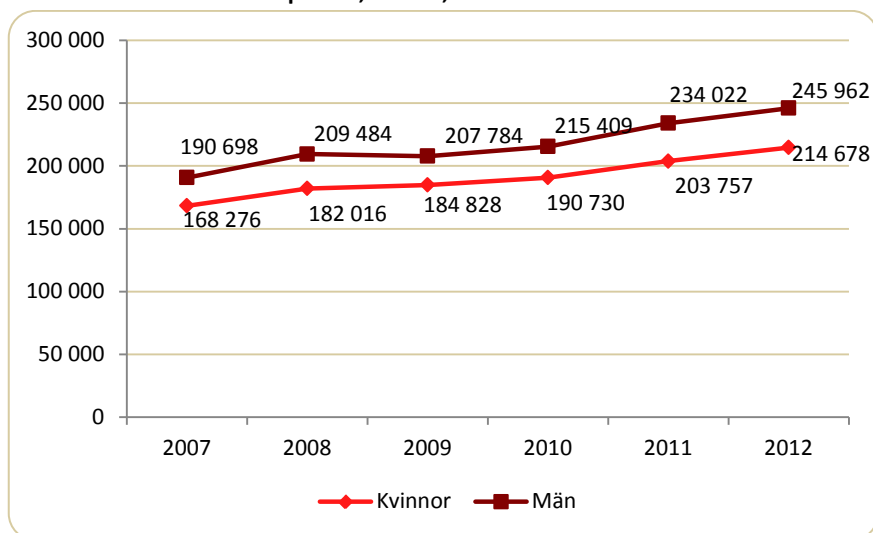

Under inkomståret 2012 minskade genomsnittsinkomsten för låntagare med studiemedel till 352 595 kronor, vilket beror på att många låntagare med höga inkomster slutför sina lån. De genomsnittliga inkomsterna för låntagare med studielån och annuitetslån ökade men inte

alls i samma utsträckning som mellan 2010 och 2011. Genomsnittsinkomsten ökade med 12 000 kronor för låntagare med studielån och med 11 000 kronor för låntagare med annuitetslån.

Män har i genomsnitt betydligt högre inkomster än kvinnor. Skillnaderna är särskilt stora för låntagare med de äldre lånetyperna. Kvinnor med lånetypen studiemedel hade 2012 en genomsnittsinkomst som utgjorde 84 procent av männens inkomst. Motsvarande andelar för lånetyperna studielån och annuitetslån är 83 respektive 87 procent.

Diagram 8.11 Inkomst för återbetalningsskyldiga låntagare, med annuitetslån, fördelat på kön, kronor, inkomstår 2007–2012

Under 2012 ökade den genomsnittliga inkomsten för både kvinnor och män men inte i samma utsträckning som under föregående period. Inkomsterna för män med annuitetslån ökade mer än inkomsterna för kvinnor med samma lånetyp. Den genomsnittliga inkomsten för kvinnor ökade med 11 000 kronor och för männen med 12 000 kronor.

8.6 Nedsatta årsbelopp

En återbetalningsskyldig låntagare kan ansöka om och få nedsättning av det årsbelopp som debiteras. Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst eller åter börjar studera med studiestöd. Under 2013 fick 155 000 låntagare nedsättning av sina årsbelopp för 2013. Det är en ökning med 2 procent jämfört med 2012 då 152 000 låntagare fick nedsättning av sina årsbelopp.

Årsbeloppen sattes sammanlagt ned med 1 146 miljoner kronor under 2013, vilket är en ökning med 21 miljoner kronor eller 2 procent jämfört med 2012. Annuitetslånen stod för 79 procent av det totalt nedsatta beloppet. Nedsättningsbesluten som avsåg annuitetslån gällde främst nedsättning på grund av studier och låg inkomst. Studielånen stod för 14 procent och studiemedlen för 7 procent av det nedsatta beloppet.

Av de låntagare som hade nedsättning var det 82 procent som hade annuitetslån. Andelen kvinnor var 62 procent, vilket innebär att kvinnorna var överrepresenterade bland dem som beviljades nedsättning.

De årsbelopp som slutligen debiterades 2013, efter att hänsyn tagits till bland annat nedsättning, samordning eller omdebitering, var totalt sett 9 procent lägre än de ursprungliga årsbe-

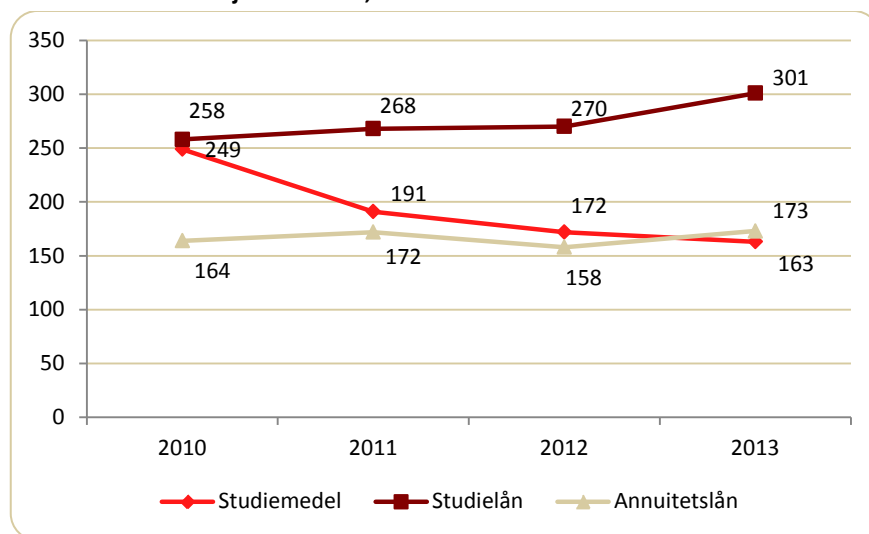
loppen i januari 2013. Den största skillnaden mellan det ursprungliga och det senast debiterade årsbeloppet gällde lånetypen annuitetslån där skillnaden var 15 procent beroende på nedsatta årsbelopp.

8.7 Avskrivning av lån

Samtliga lånetyper kan skrivas av om låntagaren uppnår en viss ålder eller avlider. Lån skrivs också av vid behörighetsgivande studier, det vill säga om en studerande har tagit lån för studier på grundskole- eller gymnasienivå och därefter fortsätter på eftergymnasial nivå. Lån kan även skrivas av vid sjukdom eller med hänsyn till synnerliga skäl.⁵⁵ För lånetypen studiemedel kan avskrivning även ske för låntagare med sjukersättning och låga inkomster och vid vård av barn med funktionsnedsättning.

Under 2013 fick 53 000 personer sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en minskning med 3 000 personer jämfört med 2012. Det avskrivna beloppet ökade under året med 29 miljoner kronor jämfört med föregående år då det istället minskade med 34 miljoner kronor. Det totalt avskrivna beloppet inklusive lån och avgifter uppgick 2013 till 656 miljoner kronor. Det är framför allt avskrivningar av lånetypen studielån som har ökat. Det var fler personer som under 2013 uppnådde 65 års ålder och som samtidigt hade relativt höga skulder.

Diagram 8.12 Avskrivna belopp, kapital och ränta¹, fördelat på lånetyp, miljoner kronor, 2010–2013

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

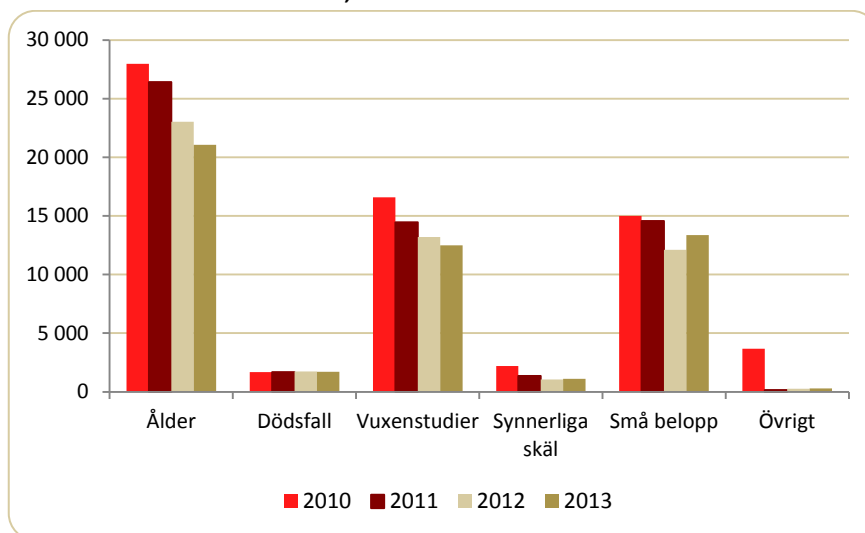
Avskrivningarna för lånetypen studielån ökade med 31 miljoner kronor under 2013, medan de minskade med 9 miljoner för lånetypen studiemedel. Det avskrivna beloppet för annuitetslån ökade med totalt 15 miljoner kronor under 2013. Ökningen utgörs främst av avskrivning på grund av dödsfall och med hänsyn till synnerliga skäl.

En majoritet av de annuitetslån som skrivs av är lån som har tagits i samband med studier på grundskole- eller gymnasienivå och som skrivs av när låntagarna fortsätter sina studier på eftergymnasial nivå. Avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier minskade med

⁵⁵ Vid sjukdom skrivs lånedelen av efter 30 dagars karens. Avskrivning vid sjukdom behandlas i denna rapport som en sjukförsäkringsförmån i avsnitt 5.10.

2 miljoner kronor eller 2 procent, mellan 2012 och 2013. Trots att avskrivning på grund av behörighetsgivande studier minskade kommer dessa, enligt CSN:s beräkningar, att vara det främsta skälet till avskrivning av annuitetslån under överskådlig tid⁵⁶.

Diagram 8.13 Beviljade avskrivningsärenden samtliga lånetyper, fördelat på skäl, antal ärenden, 2010 – 2013

Antalet beviljade skuldavskrivningar som på grund av att låntagaren uppnår den ålder som ger rätt till avskrivning, har minskat. Även antalet beviljade avskrivningsärenden på grund av tagna lån för behörighetsgivande studier minskade något under 2013.

8.8 Osäkra fordringar

CSN beräknar årligen osäkra fordringar för samtliga lånetyper och återkrav. De osäkra fordringarna delas in i tre övergripande kategorier.

- **Betalningsbenägenhet.** De som inte betalat några, eller mycket små belopp under tre års tid räknas som osäkra. Hur stor andel av deras skuld som anses osäker beror på låntagarens ålder. En yngre låntagare anses inte lika osäker som en som närmar sig avskrivningsålder.
- **Dödsfall.** Utifrån SCB:s statistik för dödsfallssannolikheter simuleras dödsfall för ett antal personer och deras beräknade skuld vid den simulerade dödsfallsåldern anses osäker.
- **Trygghetsregler.** För dem som betalar enligt regelverket görs en simulering av skuldstorleken vid uppnådd avskrivningsålder och den skuld som beräknas återstå anses som osäker.

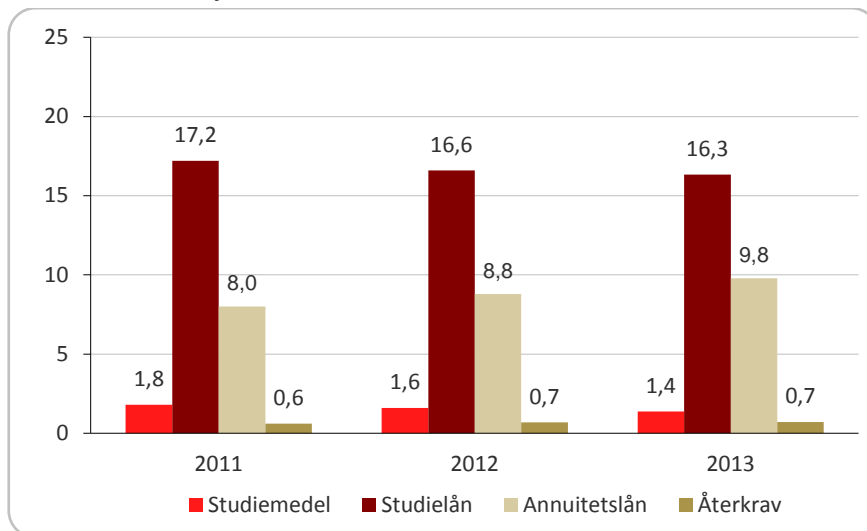
De väntade kreditförlusterna belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av lånet sker. Från och med 2014 görs avsättningar för förväntade förluster av nyutlåning i samband med att pengarna lånas ut.⁵⁷

⁵⁶ För mer information, se avsnitt 8.8.

⁵⁷ Efter en ändring i budgetlagen, SFS 2011:203, ändrad 2011:1501. Den årliga avsättningen är 7,3 procent av det utlånade beloppet.

Enligt 2013 års beräkningar är 28,2 miljarder kronor av den utestående fordran osäker.⁵⁸ Av dessa avser 4,1 miljarder kronor låntagare som är bosatta utomlands och 1,6 miljarder kronor låntagare som CSN saknar adress till.

Diagram 8.14 Osäkra fordringar¹, fördelat på lånetyp och återkrav, miljarder kronor, 2011–2013

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

Under 2013 har de osäkra fordringarna ökat jämfört med 2012. Ökningen beror främst på att antalet låntagare har blivit fler. Lånetypen studielån står med 16,3 miljarder kronor⁵⁹ för 58 procent av den osäkra fordran.

Osäkra fordringar som orsakas av avskrivningar på grund av studier som ger behörighet till högskolestudier och avskrivningar med hänsyn till synnerliga skäl har beräknats till 2,1 miljarder kronor. Det är en minskning med 0,03 miljarder kronor jämfört med 2012.

Genom volymökningar, fler låntagare och högre belopp för lånetypen annuitetslån, har det skett en ökning av de osäkra beloppen med 0,48 miljarder kronor. Dessa öknings motverkas av en sänkning av den sexåriga genomsnittsränta som används vid beräkningarna. Den är 1,8 procent för 2013 jämfört med 2,0 procent föregående år, vilket minskar det osäkra beloppet med 0,31 miljarder kronor. Dessutom har en försämrad inkomstutveckling för låntagarna ökat de osäkra fordringarna med 0,18 miljarder kronor.

Beräkningen av osäkra fordringar för personer i studier bidrar med en ökning med 0,2 miljarder kronor. Detta grundas på generella erfarenheter av dem som redan är återbetalnings-skyldiga.

De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket mellan lånetyperna. För studiemedel bedöms 34 procent av fordran vara osäker, för studielån bedöms 26 procent vara osäker och för annuitetslån bedöms 8 procent vara osäker. Detta innebär att det nuvarande annuitetslånet har den klart lägsta risken för kreditförluster, vilket även var ett mål när lånet infördes 2001.

⁵⁸ Dessutom tillkommer 0,4 miljarder kronor i administrativa avgifter.

⁵⁹ Exklusive administrativa avgifter.

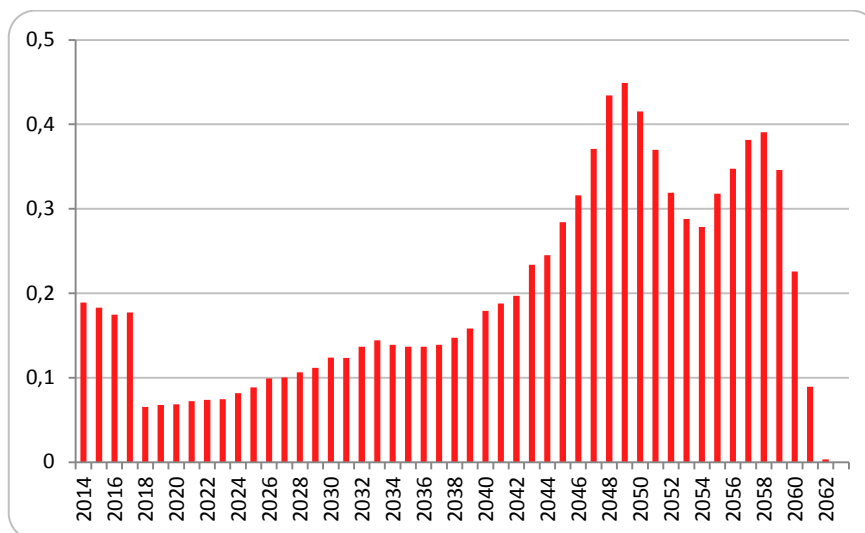
Tabell 8.5 Andel osäkra fordringar på annuitetslån, fördelat på orsak, procent, 2011–2013

	2011	2012	2013
Bristande betalning	27	31	32
Avskrivning vid dödsfall	13	13	13
Avskrivning vid behörighetsgivande studier	6	5	4
Avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl	11	9	9
Nedsättning till 0 kronor	2	2	3
Obetalda belopp vid 68 års ålder	41	39	39
Totalt	100	100	100

Av de beräknade förlusterna för annuitetslån på sammanlagt 9,8 miljarder kronor beror 1,3 miljarder kronor på framtida förväntade dödsfall, medan 3,2 miljarder kronor orsakas av att en del låntagare missköter sina lån. Men den enskilt största orsaken till de beräknade framtida förlusterna är att möjligheten att få nedsättning av årsbeloppen medför att en del låntagare inte kommer att hinna slutbetala sin skuld. Dessa förluster beräknas till 3,8 miljarder kronor.

Vid beräkningen av de framtida avskrivningarna antas det att låntagarna betalar så lite som de har rätt till enligt regelverket. Detta innebär att samtliga låntagare som har rätt till nedsättning till 5 respektive 7 procent av inkomsten förväntas ansöka om nedsättning och betala ett lägre belopp. Många låntagare som har rätt till nedsättning ansöker inte om det. Detta innebär att de faktiska avskrivningarna av annuitetslån kan bli lägre än dem som beräknas genom simuleringen av den osäkra fordran.

Diagram 8.15 Beräknade framtida avskrivningar för utestående fordran på annuitetslån, den 31 december 2013, miljarder kronor, 2014–2063

CSN har beräknat när den osäkra fordran för annuitetslån kan förväntas bli en reell kostnad. Uppgifterna i diagrammet visar när det beräknas ske avskrivningar för skuldstocken den 31 december 2013. Beloppen är beräknade i nuvärde för att kunna jämföras med dagens skulder.

Det relativt stora antalet avskrivningar under de kommande fyra åren förklaras av beräknade avskrivningar för behörighetsgivande studier. Dessa avskrivningar görs normalt för att begränsa skulderna för vuxenstuderande när grundskole- eller gymnasiestudier direkt följs av eftergymnasiala studier. Motsvarande avskrivningar kan förväntas även längre fram i tiden, men de som berörs av dessa avskrivningar har ännu inte påbörjat sina grundskole- eller gymnasiestudier. Därför ingår det inte några skulder för dessa personer i den utestående fordran den 31 december 2013.

8.9 Låntagare med betalningssvårigheter

8.9.1 Låntagare med avgifter överlämnade till Kronofogdemyndigheten

CSN överlämnar varje år hela eller delar av krav på obetalda årsbelopp till Kronofogdemyndigheten. De senaste åren har CSN överlämnat sådana krav för ungefär 9 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Under 2013 var det totalt 110 000 personer med obetalda belopp som fanns hos Kronofogdemyndigheten någon gång under året. En del av låntagarna reglerar betalningskraven relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året.

Många låntagare får mer än ett krav överlämnat till Kronofogdemyndigheten. Men en del av de ärenden som överlämnas gäller låntagare som aldrig tidigare haft ett årsbelopp eller delar av ett årsbelopp hos Kronofogdemyndigheten. Under 2013 överlämnade CSN krav för 10 900 låntagare som aldrig tidigare hade haft något sådant krav. Det är en minskning med 300 personer jämfört med 2012.

Tabell 8.6 Återbetalningsskyldiga låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten, fördelat på kön, antal och andel i procent, 2012–2013¹

	2012	2013
Kvinnor	45 804	41 545
Män	43 812	38 635
Totalt	89 616	80 180
Andel med krav ²	7,2	6,4

¹ Den 31 december respektive år

² Andel av totalt återbetalningsskyldiga låntagare

Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten har minskat under perioden. Det beror på att fler än tidigare har betalat sina skulder hos Kronofogdemyndigheten. CSN har konstaterat att inbetalningarna ökade i samband med 2013 års skatteåterbäring. Under 2013 var andelen låntagare med ett krav hos Kronofogdemyndigheten 6,4 procent och männen var överrepresenterade.

Låntagarnas ackumulerade skuld hos Kronofogdemyndigheten uppgick vid utgången av 2013 till 1 016 miljoner kronor, vilket är en ökning med 2,8 procent jämfört med 2012.

Tabell 8.7 Låntagare med krav på annuitetslån överlämnat till Kronofogdemyndigheten (KFM), antal och andel i procent, 2009–2013¹

	Antal låntagare med krav hos KFM	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare	Andel låntagare med krav hos KFM (%)
2009	34 347	550 759	6,2
2010	36 956	596 901	6,2
2011	41 638	654 087	6,4
2012	41 808	706 673	5,9
2013	46 374	763 393	6,1

¹ Den 31 december respektive år.

Andelen låntagare med ett överlämnat krav som avser annuitetslån ökade något 2013 jämfört med 2012. Högst andel låntagare återfinns bland låntagare med studielån, där andelen är 6,5 procent. Andelarna bland låntagare med studiemedel och annuitetslån är 6,0 respektive 6,1 procent.

Risken för att drabbas av betalningsproblem som leder till kronofogdekrav har genom åren visat sig vara större för låntagare som studerat på låg utbildningsnivå.

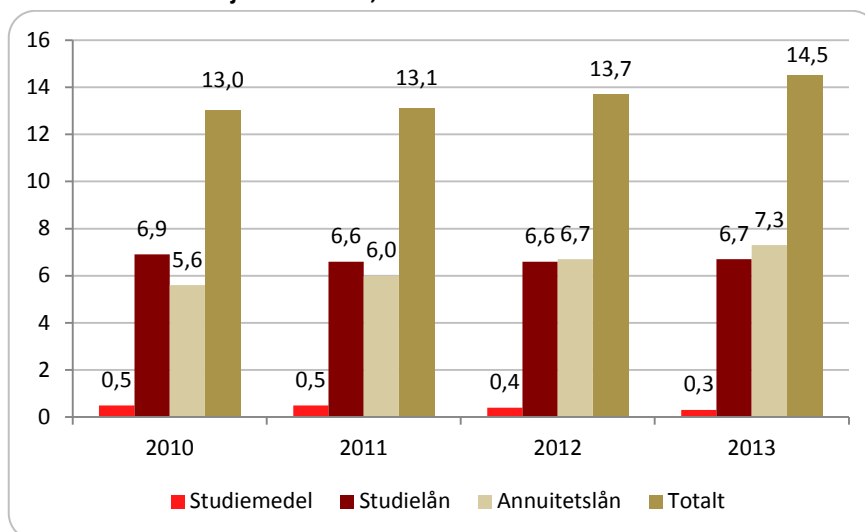
Under 2013 ökade inbetalningarna via Kronofogdemyndigheten med 10 miljoner kronor eller 3 procent, från 319 till 329 miljoner kronor vilket till en del kan förklara minskningen av antalet personer med kronofogdekrav. CSN kan också konstatera att inbetalningarna ökade i samband med 2013 års skatteåterbäring.

8.10 Utomlandsbosatta låntagare

Under 2013 var 64 500 låntagare bosatta utomlands. Det innebar en ökning med 2 400 personer.

De länder där flest låntagare bor är i Norge, USA, Storbritannien, Danmark, Finland och Australien. Av låntagarna som var bosatta i Norge, Storbritannien, Danmark och Australien hade merparten lånetypen annuitetslån och i USA och Danmark hade de flesta lånetypen studielån. Cirka 15 procent av de som var bosatta i ovanstående länder hade fler än ett lån. Av de utomlandsbosatta var 37 200 kvinnor och 29 500 män.

Diagram 8.16 Utestående fordran för utomlandsbosatta, fördelat på lånetyp, miljarder kronor, 2010–2013⁶⁰

De utomlandsbosatta låntagarna hade i december 2013 en skuld på totalt 14,5 miljarder kronor. Sedan 2012 är det lånetypen annuitetslån som står för den största delen av de utomlandsbosattas skulder. Under 2013 uppgick de utomlandsbosattas skulder på annuitetslån till 7,3 miljarder kronor.

När antalet utomlandsbosatta låntagare ökar och deras andel av fordran växer innebär det också att riskerna för framtida avskrivningar ökar. Det beror på att de låntagare som bor utomlands i mindre utsträckning betalar på sina lån jämfört med de låntagare som är bosatta i Sverige.

Tabell 8.8 Inbetalt belopp 2011, 2012 och 2013, andel i procent samt debiterat och inbetalt belopp 2013, fördelat på bosättning¹, tusen kronor

Bosättning	Andel inbetalt 2011 (%)	Andel inbetalt 2012 (%)	Andel inbetalt 2013 (%)	Debiterat efter nedsättningar (per 31/12 2013)	Inbetalt 2013
Sverige	93,7	93,6	93,6	11 067 481	10 356 378
Utomlands	73,4	75,3	72,4	608 517	440 796
Uppgift saknas	12,9	6,7	2,7	171 510	4 569
Totalt	91,6	91,2	91,2	11 847 508	10 801 743

¹ Inbetalningarna avser det som har betalats under aktuellt avgiftsår. Inbetalningar av avgifter efter den 31 december respektive år redovisas inte i tabellen. Förtida inbetalningar ingår inte i beräkningsunderlaget.

De årsbelopp som debiterades utomlandsbosatta låntagare ökade från 580 miljoner kronor 2012 till 609 miljoner kronor 2013. Det är en ökning med 5 procent. Även det inbetalda beloppet ökade från 436 till 441 miljoner kronor. Men andelen inbetalt minskade från 75,3 till 72,4 procent under 2013.

⁶⁰ Antalet personer och fordrans storlek har korrigerats i enlighet med den nya bosättningsdefinitionen.

Tabell 8.9   Betalningsgrad i de tio länderna med flest låntagare 2013

Land	Antal återbetalnings- skyldiga låntagare	Andel inbetalt (%)
Norge	9 752	89,1
Storbritannien	9 020	68,2
USA	8 863	56,1
Danmark	3 301	83,9
Tyskland	2 459	89,7
Finland	2 228	63,4
Australien	1 816	76,2
Frankrike	1 782	81,6
Spanien	1 754	66,9
Schweiz	1 596	94,7

Andelen av de debiterade beloppen som betalas in under avgiftsåret skiljer sig mycket mellan olika länder. Låntagarna i Schweiz betalar till och med in en större andel av de debiterade beloppen än låntagarna som bor i Sverige. Även låntagare i Tyskland och Norge betalar in en hög andel av vad som debiteras. Skillnaderna mellan olika länder kan ha olika orsaker, bland annat inkomsterna hos låntagarna och möjligheterna för CSN att driva in skulder.

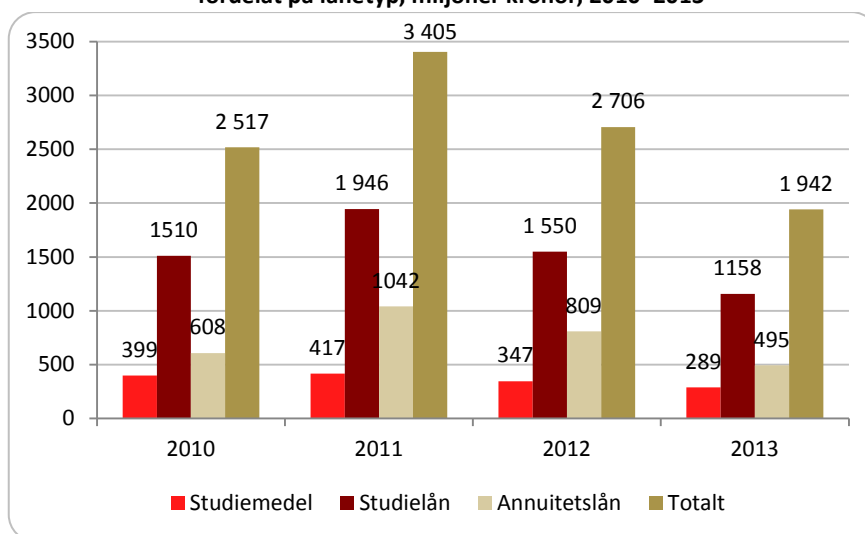
8.11 Saknade adresser

Inledningsvis, i avsnitt 1.3, beskrivs de förändringar av CSN:s it-system för uppföljning som genomförts under 2013. Ett antal definitioner har kvalitetssäkrats, bland annat definitionen för bosättning. Detta kvalitetsarbete, tillsammans med omfattande ändringar i CSN:s adresshanteringssystem, gör det nu möjligt att registrera adresser till kunder som tidigare system inte fångade.

Som ett resultat av detta har antalet personer som CSN tidigare saknade adresser till minskat och som en logisk följd av det även den utestående fordran för denna grupp.

Den 31 december 2013 saknade CSN en giltig adress för 18 147 personer, vilket motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Det är en antalsmässig minskning jämfört med 2012, men andelen är samma som under 2012. Med giltig adress menas att CSN har en registrerad adress och att de utskick som myndigheten gör dit inte kommer i retur.

Diagram 8.17 Utestående fordran för låntagare med saknad giltig adress, fördelat på lånetyp, miljoner kronor, 2010–2013

Den totala utestående fordran för låntagare där CSN saknar giltig adress uppgick den 31 december 2013 till 1,9 miljarder kronor. Det är en minskning med 764 miljoner kronor eller 28 procent jämfört med 2012. Fordran har minskat för samtliga lånetyper men mest för annuitetslånet.

Tabell 8.9 Antal personer med saknad giltig adress, förändring netto, 2013

	Antal personer
1 januari	23 603
Nyttillkomna som saknar adress	4 072
Ny giltig adress funnen	9 528
31 december	18 147
Nettominskning	5 456

CSN hittar eller får uppgift om nya adresser till många låntagare under ett år, men samtidigt förloras adresser till andra. Antalet personer som CSN saknar adress till minskade med 23 procent under 2013.

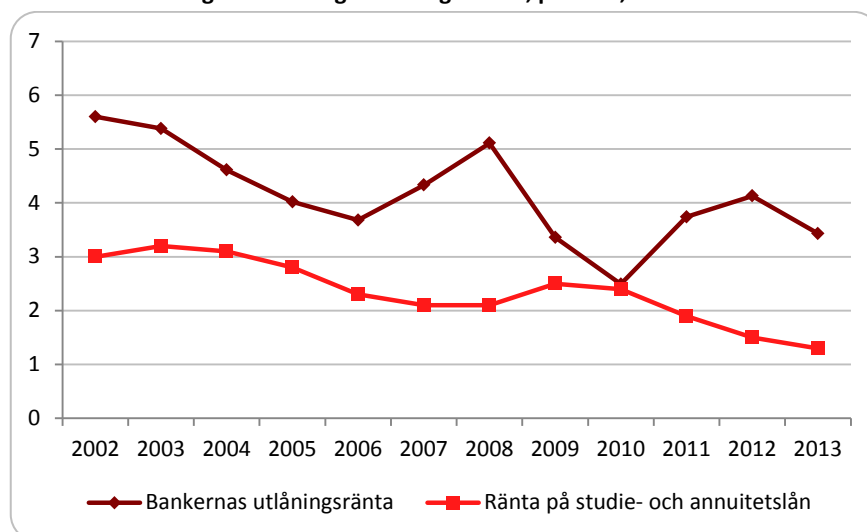
I antalet personer som fått en ny giltig adress registrerad i tabell 8.9 ingår 4 100 personer som CSN hittat ny adress till efter adressökning. Av dessa kunde 3 400 personer aviseras under 2013 och 1 150 av dem betalade in totalt 13,2 miljoner kronor.

8.12 Ränteutveckling

Räntan på studielån och annuitetslån fastställs varje år av regeringen och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de senaste tre åren. Räntan minskas med 30 procent för att anpassas till rätten till avdrag för kapitalkostnader som finns för andra lån. Räntan är därför inte avdragsgill.

Motivet för att beräkna räntan som ett genomsnitt av statens upplåningskostnader är att ränteutvecklingen inte ska vara allt för hastig. Räntan ska ändras långsammare än på ett marknadslån för att på så sätt vara mer förutsebar. Räntesättningen ska bidra till att individer väljer att påbörja studier med studielån.

Diagram 8.18 Ränta på studielån och annuitetslån samt bankernas genomsnittliga utlåningsränta¹, procent, 2002–2013

¹ Med bankernas utlåningsränta menas monetära och finansiella instituts genomsnittliga utlåningsränta vid lån till svenska icke-finansiella företag och hushåll den sista mars respektive år. Källa SCB. Det ska observeras att denna ränta i motsats till räntan på annuitetslån är avdragsgill, vilket det inte har korrigerats för i diagrammet.

Räntan på studielån och annuitetslån har varit mer trögrörlig än bankernas utlåningsränta⁶¹. De flesta år har räntan varit 1–3 procentenheter lägre än bankernas genomsnittliga utlåningsränta. Eftersom räntan på banklån är avdragsgill vid inkomsttaxering, är ränteskillnaden i praktiken inte fullt så stor som diagrammet visar. Under 2010 var det till och med billigare att ha ett genomsnittligt banklån jämfört med ett studielån eller annuitetslån. År 2011 återgick ränteskillnaderna till ett mer normalt läge genom att räntan på studielånen sjönk samtidigt som bankernas genomsnittliga utlåningsräntor steg. Under 2013 skiljde det drygt 2 procentenheter mellan räntan på studielån och bankernas genomsnittliga utlåningsräntor.

⁶¹ <http://www.scb.se> (2014-03-25), Finansmarknadsstatistik månad 2013.

Referenser

CSN (2010a). *Enkätstudie om studiemedel för utlandsstudier*. Dnr 2010-2189-9312.

CSN (2010b). *Studiemedel till studerande på grundskolenivå*. CSN november 2010. Dnr 2010-2189-8232.

CSN (2011a). *Annuitetslån för studier – tio år efter studiestödsreformen*. CSN januari 2011. Dnr 2010-2189-9065.

CSN (2011b). *Beslut om EU-rätten och studiestöd för utlandsstudier*. Dnr 2011-240-8351.

CSN (2012a). *Beslutsorsak skolk – indragen studiehjälp på grund av otillåten frånvaro i gymnasieskolan*. CSN februari 2012. Dnr 2012-2189-1704.

CSN (2012b). *Studerande med extra tillägg – En grupp i förändring*. CSN augusti 2012. Dnr 2012-522-4905.

CSN (2014). *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2013*. Dnr 2013-219-9817.

CSN, <http://www.csn.se/press/fakta-skolk> (2013-03-20). *Fakta skolk*.

CSN, <http://www.csn.se/utbildningsanordnare-vagledare/regler-rutiner/skolkrapportering> (2014-03-11). *Skolkrapportering för gymnasieskolor*.

Konjunkturinstitutet, <http://www.konj.se> (2014-01-23). *Konjunkturbarometern*.

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2014-03-26) Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats 2011*.

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2014-03-26) Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats 2012*.

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2014-03-26) Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats 2013*.

Proposition 2009/10:141 *Rättvist och effektivt – förändringar i studiestödssystemet*.

Proposition 2013/14:1. *Budgetpropositionen för 2014. Utgiftsområde 15 Studiestöd*.

SFS 2011:203, ändrad 2011:1501. *Budgetlagen*.

Socialstyrelsen (2013). *Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2012. Biståndsmottagare 16 år och äldre fördelade efter kön, ålder, och inrikes respektive utrikes födda. 2012*.

SOU 2013:52. *Moderniserad studiehjälp*.

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2014-02-19). Tabell: *Sveriges befolkning efter kön och ålder 31 december 2013*.

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2014-01-23). *Prisomräknaren*.

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2014-03-20). Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2012*.

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2014-03-25). *Finansmarknadsstatistik mars 2013*.

Ungdomsstyrelsen (2007). *Unga med attityd. Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2007*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11.

Universitetskanslerämbetet och SCB (2013). *Universitet och högskolor. Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå höstterminen 2013*. Statistiska meddelanden UF 46 SM 1301.